

Riksdagens protokoll

1987/88:90

23 mars 1988

Protokoll
1987/88:90

Debatter m. m.

Onsdagen den 23 mars

Skatten på alkoholdrycker	9
Arvs- och gåvobeskattningen	40
Trafikpolitikens mål och inriktning	51
Bistånd åt asylsökande, m. m.	73
Anslag till centrala och regionala myndigheter på skolområdet ...	76
Ytterligare resurser till utrustning i högskolan, m. m.	83
Anslag till lantmäteriet och centralnämnden för fastighetsdata ...	95
Allmänna samlingslokaler	108
Meddelande om särskild debatt om sjukvårdskrisen	112
Meddelande om interpellation	
1987/88:216 av Hadar Cars (fp) om avlivandet av djur som har påkörts av tåg	112
Meddelande om fråga	
1987/88:422 av Ove Karlsson (s) om gasborrningarna i Grav- berg	113

Avgjorda ärenden

Onsdagen den 23 mars

Näringsutskottets betänkande

1987/88:21 om mineralpolitik m. m.	3
---	---

Socialutskottets betänkanden

1987/88:11 om gallring enligt socialtjänstlagen	5
1987/88:21 om abortlagen	5

Konstitutionsutskottets betänkande

1987/88:23 om aktivt folkstyre i kommuner och landsting	5
---	---

Prot.		
1987/88:90	<i>Trafikutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:11 om SMHI, SGI m. m. och Samordning av den civila och militära vädertjänsten	5
	1987/88:12 om postväsende	5
	1987/88:14 om transportrådet, transportstöd m. m.	6
	<i>Näringsutskottets betänkande</i>	
	1987/88:20 om värdepappersmarknaden m. m.	7
	<i>Skatteutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:22 om skatten på alkoholdrycker	8
	1987/88:24 om arvs- och gåvobeskattningen	8
	<i>Trafikutskottets betänkande</i>	
	1987/88:13 om trafikpolitikens mål och inriktning	8
	<i>Socialförsäkringsutskottets betänkande</i>	
	1987/88:17 om bistånd åt asylsökande, m. m.	73
	<i>Utbildningsutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:11 om anslag till centrala och regionala myndigheter på skolområdet	76
	1987/88:30 om anslag till investeringar m. m.	76
	<i>Bostadsutskottets betänkanden</i>	
	1987/88:8 om anslag till lantmäteriet och centralnämnden för fastighetsdata	76
	1987/88:9 om allmänna samlingslokaler	76

Onsdagen den 23 mars

Kl. 09.00

1 § Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

2 § Upplästes följande inkomna skrivelse:

Till riksdagen

Härmed anhåller jag om tjänstledighet för enskild angelägenhet under tiden den 8 april–den 7 maj 1988.

Stockholm den 18 mars 1988

Ylva Annerstedt

Framställningen bifölls av kammaren.

Talmannen anmälde att *Sven H Salén (fp)* skulle tjänstgöra som ersättare för *Ylva Annerstedt*.

3 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1987/88:111 till skatteutskottet

1987/88:114 till arbetsmarknadsutskottet

1987/88:143 till justitieutskottet

4 § Företogs till avgörande näringsutskottets betänkande 1987/88:21, socialutskottets betänkanden 1987/88:11 och 21, konstitutionsutskottets betänkande 1987/88:23, trafikutskottets betänkanden 1987/88:11, 12 och 14 samt näringsutskottets betänkande 1987/88:20 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 86).

Näringsutskottets betänkande 21

Mom. 6 (handläggning av prospekteringsanslaget)

Utskottets hemställan bifölls med 157 röster mot 143 för reservation 1 av *Christer Eirefelt* m. fl.

Mom. 7 (program för utökad prospektering m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 18 för reservation 2 av *Jörn Svensson*.

Mom. 8 (utvecklingsprogram för gruvnäringen)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 17 för reservation 3 av Jörn Svensson.

Mom. 9 (statsägt metallbolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (nationellt program för stålindustrin)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (industrimineral)

Utskottets hemställan bifölls med 283 röster mot 17 för reservation 6 av Jörn Svensson.

Mom. 14 (Bastjärnsgruvan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 15 (åtgärdsprogram för gruvnäringen i Västerbotten m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (zinkframställning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Jörn Svensson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 11

Utskottets hemställan bifölls.

Socialutskottets betänkande 21

Mom. 1 (en stegvis förändring av abortlagen)

Först biträdde reservationen av Göte Jonsson i motsvarande del med 29 röster mot 1 för motion So424 av Alf Svensson. 263 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Göte Jonsson i motsvarande del – genom uppresning.

Mom. 2 (en förutsättningslös översyn av abortlagen)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 21 för hemställan i motion So460 av Ingrid Ronne-Björkqvist m. fl. 7 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservationen av Göte Jonsson i motsvarande del anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3 (en utredning om ökat rättsskydd för fostret)

Utskottets hemställan bifölls med 254 röster mot 31 för reservationen av Göte Jonsson i motsvarande del. 15 ledamöter avstod från att rösta.

Konstitutionsutskottets betänkande 23

Mom. 5 (brukarinflytande)

Utskottets hemställan bifölls med 157 röster mot 143 för reservation 1 av Anders Björck m. fl.

Mom. 6 (privatisering av kommunal verksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 284 röster mot 16 för reservation 2 av Nils Berndtson.

Mom. 11 (kommunal information)

Utskottets hemställan bifölls med 257 röster mot 43 för reservation 3 av Börje Stensson och Ingela Mårtensson.

Mom. 13 (utjämningsmandat vid kommunfullmäktigval i valkretsindelade kommuner)

Utskottets hemställan bifölls med 237 röster mot 61 för reservation 4 av Börje Stensson m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 15 (3-procentsspärren vid landstingsval)

Utskottets hemställan bifölls med 282 röster mot 17 för reservation 5 av Nils Berndtson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 11

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 12

Mom. 4 (postens serviceplikt)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 36 för reservation 1 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén.

Mom. 5 (sociala och regionalpolitiska mål för posten)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (posten till Umeåområdet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion T912 av Sigge Godin – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (tid för postutdelning vid lantbrevbäring)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 42 för reservation 3 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén.

På förslag av talmannen beslöt kammaren kl. 09.30 att ajournera förhandlingarna i tio minuter på grund av ett bland de närvarande ledamöterna hastigt inträffat sjukdomsfall.

Omröstningarna fortsattes kl. 09.38.

Mom. 12 (ambulerande postservice i förortsområden)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 13 (gårds- och ortnamn i utdelningsadresser)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 16 (samverkan med lanthandel m. m. för lokal postservice)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 6 av Anna Wohlin-Andersson och Rune Thorén – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (ekonomiporto för allmänheten)

Utskottets hemställan bifölls med 278 röster mot 16 för reservation 7 av Viola Claesson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 21 (ersättning för tjänsteförsändelser)

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 104 för reservation 8 av Rolf Clarkson m. fl.

Mom. 23 (utdelning av tidningar på lördagar)

Utskottets hemställan bifölls med 234 röster mot 61 för reservation 9 av Anna Wohlin-Andersson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande 14

Punkt 1

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (utredning om myndighetsorganisationen på trafikområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 34 för reservation 1 av Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson.

Punkt 2

Mom. 4 (utvidgning av området för persontransportstöd)

Utskottets hemställan bifölls med 256 röster mot 38 för reservation 2 av Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson.

Mom. 5 (ändrad zonindelning för persontransportstödet)

Utskottets hemställan bifölls med 249 röster mot 47 för reservation 3 av Olle Grahn och Hugo Bergdahl.

Mom. 6 (persontransportstöd vid turistverksamhet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Olle Grahn och Hugo Bergdahl – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (egenföretagares egna resor)

Utskottets hemställan bifölls med 230 röster mot 66 för reservation 5 av Olle Grahn m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 3

Mom. 2 (inrättande av en särskild nämnd med övergripande ansvar för resor för handikappade)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 16 för reservation 6 av Viola Claesson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 4 (ersättning till lokal och regional kollektiv persontrafik)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Olle Grahn och Hugo Bergdahl – bifölls med acklamation.

Punkt 5

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande 20

Mom. 2 (börsstyrelsens sammansättning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 1 av Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 4 (tilläggsdirektiv till ägarutredningen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (spridningskrav för börsnotering av aktier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Christer Eirefelt m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (försäkringsbolags rätt att förvärva aktier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (bankers rätt att förvärva aktier)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (skattemässig stimulans av ett spritt aktieäggande)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 139 för reservation 6 av Christer Eirefelt m. fl.

Mom. 9 (andra åtgärder för att främja ett spritt aktieäggande)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 8 av Christer Eirefelt och Gudrun Norberg – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 7 av Sten Svensson m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 10 (val av styrelseordförande i affärsbank)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 137 för reservation 9 av Christer Eirefelt m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

5 § Föredrags

skatteutskottets betänkanden

1987/88:22 om skatten på alkoholdrycker (prop. 1987/88:91),

1987/88:24 om arvs- och gåvobeskattningen samt

trafikutskottets betänkande

1987/88:13 om trafikpolitikens mål och inriktning (prop. 1987/88:50 delvis).

Talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling skatteutskottets betänkande 22 om skatten på alkoholdrycker.

Anf. 1 BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det finns en bred enighet om målen för alkoholpolitiken, nämligen att begränsa den totala alkoholkonsumtionen, vilket också innebär att stimulera en övergång till konsumtion av svagare alkoholdrycker och naturligtvis att komma till rätta med alkoholmissbruket så långt möjligt är. När det gäller utformningen av sammanvägningen av de medel som används eller skall användas skiljer sig åsikterna kraftigt. Den svenska alkoholdebatten har till stor del kommit att röra sig kring skenlösningar och rena symbolfrågor, sannolikt utan praktisk påverkan på just alkoholkonsumtionen och missbruket av alkohol. Alkoholpolitiken har därmed också i vissa avseenden kommit att utformas utan tillräckligt folkligt stöd. Det är naturligtvis inte bra.

Den debatt som kammaren i dag skall föra rör i första hand skatternas roll i alkoholpolitiken, men i betänkandet behandlas också några frågor som är av största vikt för rättssäkerheten dels rent allmänt sett, dels när det gäller krångel och byråkrati.

När det gäller skatternas betydelse för alkoholpolitiken är det viktigt att göra en avvägning så att skattebelastningen bidrar till att dämpa konsumtionen samtidigt som hembränning, smuggling och annat inte stimuleras eller ökar. Det råder också bred enighet om att den grundläggande principen bör vara att skatterna skall anpassas så att prisutvecklingen på alkoholdrycker ungefärligen följer konsumentprisindex.

Regeringen har framlagt ett förslag till beskattning av alkoholdrycker som vi i stort sett accepterar, men jag skall ta upp några punkter där vi skiljer oss åt i uppfattningarna.

Regeringen har, liksom vi alla, noterat att konsumtionen av starköl har ökat. Regeringen föreslår därför en särskilt stor höjning av skatten på starköl. Sannolikt tror regeringen att konsumtionen då kommer att minska. Mycket talar för att man då tvärtom kommer att få en situation, där konsumtionen övergår till starkare drycker, dvs. per procentenhet alkohol förhållandevis lägre beskattade drycker. Därmed uppnår man inte syftet.

Vi har framlagt ett förslag som vi tror skulle verkligen stimulera en övergång till svagare drycker och därmed också bidra till att minska den totala alkoholkonsumtionen. Detta förslag har avvisats av samtliga andra partier. Detta är ett sätt att diskutera symboler och skenlösningar och annat. Det finns ett förslag som faktiskt skulle innebära en minskad total alkoholkonsumtion och en övergång till svagare drycker. Detta avvisas, inte av sakliga skäl, utan därför att det får stå som symbol för det förhatliga s. k. mellanölet som man inte vill ha tillbaka. Nu har vi rubricerat vår reservation nr 2 Ett svagare starköl – för det är det som det kan vara fråga om, ett öl som skall försäljas på systembolaget. Vi menar alltså att det skall införas en ny skatteklass för öl som innehåller högst 3,6 viktprocent alkohol, och det ölet skall beskattas lägre än nuvarande starköl. På det viset kommer säkert många att välja den svagare drycken framför det rena starkölet. I det sammanhanget kan vi också acceptera höjningen av starkölsskatten på det sätt som föreslagits av regeringen.

Skulle vår reservation på denna punkt inte bifallas – tyvärr finns det ju anledning att tro detta, trots att allt förnuft talar för den – menar vi att skatten på starköl i vart fall inte får höjas mer än skatten för andra alkoholdrycker, i syfte att undvika den risk som finns för en övergång till konsumtion av starkare drycker.

Regeringen föreslår också att skatten på lättöl skall slopas. Vi har i och för sig inget att erinra mot det förslaget. Den konstiga situationen uppstår emellertid då att skatten på lättöl är avskaffad, medan skatten på läskedrycker och stilldrinor finns kvar. Man kan visserligen på ett vis hävda att det rör sig om litet skilda drycker när det gäller användningsområde och annat. Vi tycker dock att det skulle vara märkligt att ha 40 öres skattebelastning per liter läskedryck och 0 öre när det gäller lagrat lättöl.

Vad detta skall leda fram till, kan man fundera kring. Vi är inte säkra på det. Vi föreslår därför i reservation nr 5 att regeringen skall göra en översyn av skatten på läskedrycker för att se till att den utformas på ett sätt som kan anknyta till de beslut vi kommer att fatta när det gäller lättöl.

Det är bra att vi också har fått en gemensam borgerlig reservation i ett annat avseende, nämligen beträffande den framtida principiella utformningen av beskattningen av alkoholdrycker. Enligt vår mening bör denna beskattning i första hand ske efter alkoholhalt. Man skall alltså försöka hitta ett system, som innebär att skatten normalt sett blir högre vid högre alkoholhalt. Den här principen kan måhända inte genomföras fullt ut. Den utgör emellertid grunden för det nya skattesystem som vi vill ha i det här avseendet.

I detta sammanhang kan man också hantera frågorna inom exempelvis lättvinskollektivet. Man skall inte få så hög beskattning att konsumtionen av kvalitetsviner minskar. Risken finns då att man när vinintresset minskar återigen kan få en övergång till konsumtion av starkare varor.

Jag sade inledningsvis att förutom skattefrågorna så behandlas i detta betänkande också en del rättssäkerhetsfrågor. I dag kan den som driver en restaurangrörelse mista sitt serveringstillstånd, om blotta misstanken om ett skattebrott eller brister när det gäller bokföringen föreligger. Vi tycker att man på detta område, liksom i övrigt när det gäller svensk lagstiftning, inte skall döma någon på förhand. Man skall således inte kunna dra in ett serveringstillstånd på grund av blotta misstanken, om det inte finns andra skäl som också talar för att man skall dra in tillståndet. Det kräver rättssäkerheten.

Vi vill också rent allmänt avbyråkratisera reglerna när det gäller serveringstillstånd och annat inom alkoholpolitiken. Vi vill dra ner – det är vi överens om – den totala konsumtionen av alkohol. Det finns i detta sammanhang ett specifikt problem som de flesta rimligen är medvetna om. Alla i denna kammare är säkert medvetna om detta. – Det finns i och för sig inte så många närvarande just nu. Flertalet av dem som sedan kommer att rösta är säkert också medvetna om detta. När man skall gå på restaurang, exempelvis i ett sällskap, är det mycket vanligt att man i förväg använder sig av alkoholhaltiga drycker i hemmet och att man tar med sig sådana som finns utanför lokalen. Det beror helt enkelt på att det är för dyrt att ta en snaps eller en grogg inne i lokalen.

Vi skulle här kunna få en minskning av den totala alkoholkonsumtionen om vi kunde bortse ifrån dessa symboliska frågor som egentligen bara är till för debatten och inte leder till några resultat. Vi bör i stället gemensamt besluta oss för att vi skall hitta ett system som gör att man genom rabattering eller på annat sätt kan få ner priserna på den alkohol som serveras på restaurang. Alla är medvetna om att så länge det är så dyrt på restaurangen, kommer man att konsumera utanför restaurangen i samband med restaurangbesöket. Det är helt klart att konsumtionen då blir hög.

För drygt tio år sedan genomfördes en försöksverksamhet, där man hade tillstånd att bl. a. servera vin på teatrar i samband med föreställningen, i pausen och kanske också före föreställningen. Denna försöksverksamhet fungerade alldeles utmärkt. Det uppstod inga ordningsproblem och inga alkoholproblem. Mot denna bakgrund beslutade naturligtvis majoriteten i Sveriges riksdag att försöksverksamheten skulle upphöra och att inga tillstånd att servera alkohol på teatrar skulle ges i fortsättningen. Detta är återigen att sticka huvudet i sanden. Man diskuterar symbolfrågor och tar fram skenlösningar utan effekt när det gäller alkoholkonsumtionen. Det finns all anledning att nu tillåta servering av öl och vin på teatrar, på det sätt som föreslås i reservation nr 13.

Om vi hanterar den alkoholpolitiska debatten på ett mer naturligt sätt, om vi ser till att försöka få större folklig förståelse för det viktiga arbetet vi har när det gäller att dra ner den totala alkoholkonsumtionen och om vi verkligen försöker förankra en vettig och förnuftig alkoholpolitik hos människorna, tror jag att vi får större framgång än om vi här i detaljfrågor försöker skapa någon slags mystik kring alkoholbruket. Det kan stimulera ungdomar att testa detta som är så förbjudet.

Herr talman! Sammanfattningsvis finns det all anledning för kammaren att gå med på reservation nr 2, som innebär att man inför en ny skatteklass på starköl. Det medför att ett svagare starköl kan köpas på systembolaget. Därigenom kommer vi att få en övergång till konsumtion av svagare alkoholdryck.

Det finns naturligtvis också all anledning för kammaren att besluta i enlighet med reservation nr 8 om beskattning efter alkoholhalt. Det är en sak som också kommer att gynna det mål vi har satt upp om att begränsa den totala alkoholkonsumtionen och att styra över konsumtionen från starkare till svagare drycker.

När det gäller målen för alkoholpolitiken finns det naturligtvis också all anledning för riksdagen att besluta i enlighet med reservation nr 12, där vi menar att restaurangpriserna bör minskas så att man kan undvika den sidokonsumtion som sker i stor utsträckning.

För att vi skall kunna få ett bättre folkligt stöd för alkoholpolitiken skall vi naturligtvis inte hålla på med märkliga förbud. Ett exempel är förbud mot servering på teatrar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2, 3, 5, 8, 10, 11, 12 och 13.

Anf. 2 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Sveriges riksdag har beslutat att ansluta sig till WHO:s mål om reducering av alkoholkonsumtionen med 25 % fram till år 2000. Det skedde första gången år 1985. Fortfarande, efter 3 år, har regeringen inte kunnat presentera en handlingsplan för hur den reduceringen skall kunna gå till.

Trots att alkoholmissbruket är ett av vårt lands största sociala problem tar inte regeringen mera allvarligt på frågan än att den låter tiden gå utan att vidta några egentliga åtgärder. I stället är regeringen trög i vad gäller att hålla alkoholpriserna i nivå med prisutvecklingen i övrigt.

Att en prishöjning nu kommer på sprit och starköl får nog ses som ett resultat av att folkpartiet ställt kravet på omedelbara prishöjningar och att folkpartiet också aktualiserat alkoholproblematiken som en av huvudfrågorna i valet. Det gör vi därför att alkoholmissbruket i första hand handlar om mänskligt lidande och i andra hand om ett slöseri med samhällets resurser. Det senare är inte minst aktuellt mot bakgrund av debatten om cancerbehandling av äldre personer.

Stick i stäv med WHO:s och Sveriges riksdags målsättning att minska alkoholkonsumtionen med 25 %, introducerar regeringen i stället ett lättlättvin som riskerar att bli en populär ungdomsdryck, trots att den innehåller 7 volymprocent alkohol.

Herr talman! Alkoholmissbruket för med sig ett stort lidande, fysiskt och psykiskt, både för den enskilde missbrukaren och för dennes omgivning. Därtill kommer att mycket betydande kostnader inom socialtjänsten, sjukvården och rättsapparaten är direkt eller indirekt betingade av alkoholmissbruket.

Ingen accepterar drogmissbruk, men ändå har vi vant oss så vid denna företeelse att det är svårt att föreställa sig vilka problem och vilka kostnader vi skulle besparas om drogmissbruket radikalt minskade. Vi skulle få resurser att utveckla välfärden. Vi skulle t. ex. kunna kapa köerna till behandlingar på sjukhusen, om inte så många sjuksängar upptogs av skador eller sjukdomar som var direkt eller indirekt betingade av alkohol och/eller narkotika. Vi skulle behöva färre poliser och vi skulle kunna riva några fängelser. Vi skulle få ett samhälle som var tryggare, där fler kvinnor skulle slippa känna ångest inför varje helg, där fler barn kunde känna harmoni i hemmen och där äldre inte behövde känna rädsla för att vistas ute efter mörkrets inbrott. Minskar vi drogmissbruket får vi ett bättre samhälle.

Den borgerliga regeringens alkoholpolitiska proposition år 1977 innebar en nyorientering i alkoholpolitiken, bl. a. en mer aktiv alkoholinformation och en skärpt prispolitik.

Vi kan konstatera att *den* restriktiva politiken har varit framgångsrik. Alkoholkonsumtionen sjönk med 18 % på fem år. Olika studier tyder också på att vissa typer av alkoholskador har minskat till följd av konsumtionsnedgången.

Det finns också vetenskapliga belägg för att mellanölets avskaffande klart minskade den totala alkoholkonsumtionen.

Troligen har också riksdagsbeslutets betoning av vikten av påverkan och förändringar i den allmänna inställningen till alkoholbruk – främst kanske

framhållandet av helnykterhetens värde och kravet på att vissa sektorer av samhällslivet under alla förhållanden måste hållas fria från alkohol – bidragit till den förändrade inställning till alkoholproblemen i stort i vårt samhälle som kunnat konstateras under de senaste åren. Ett faktum är i alla händelser att alkoholproblemen under de sista åren av 1970-talet och särskilt de första åren av 1980-talet på ett markant sätt ägnats större uppmärksamhet än vad som tidigare varit vanligt.

Tyvårr har en viss avmattning av intresset för alkoholfrågor i den allmänna debatten noterats under de senaste åren. Det är också allvarligt att ungdomars attityder till alkohol tycks bli mer positiva. För några år sedan gick utvecklingen i motsatt riktning.

Det finns starka humanitära, sociala och ekonomiska skäl att fortsätta pressa tillbaka totalkonsumtionen av alkohol. Det finns ett klart samband mellan bruket av alkohol och missbruket. En lägre totalkonsumtion leder till färre alkoholskadade. Omvänt innebär en höjd totalkonsumtion en acceleration av missbruk och skador.

Av naturliga skäl sker minskningen av missbruk och alkoholskador med viss eftersläpning. Ett lägre antal alkoholskadade kommer att bli möjligt att registrera först några år efter det att totalkonsumtionen gått ned. Att sambandet finns är dock ostridigt.

Det stora tryck på sjukvården som alkoholskadorna utgör kan antas vara effekter av den höga alkoholkonsumtionen under 1960-talet och början av 1970-talet i kombination med alkoholdebut vid låg ålder.

I detta sammanhang kan noteras, att det är en utbredd uppfattning i Sverige att vi skulle ha större alkoholproblem än länder där det är betydligt enklare att komma över alkoholdrycker. Detta är dock en myt. I typiska vinländer som t. ex. Frankrike, Spanien och Italien är genomsnittskonsumtionen ungefär dubbelt så hög som i Sverige. I Danmark är konsumtionen ca 50 % högre.

Undersökningar visar också, att skador som t. ex. skrumplever är betydligt vanligare i dessa länder. Alkoholskadornas belastning på t. ex. den franska sjukvården har bedömts vara mycket högre än belastningen i Sverige.

I Sverige bröts år 1982 den nedåtgående trenden, och konsumtionen har sedan dess pendlat upp och ner. År 1986 var konsumtionen något högre än år 1981. En orsak till detta är säkert senfärdigheten med att höja alkoholpriserna.

Folkpartiet har hävdats att alkoholskatten måste höjas minst en gång per år och att höjningarna måste ske i takt med – eller vara snabbare än – utvecklingen av konsumentprisindex.

Detta krav från folkpartiet har sannolikt varit pådrivande – ja, jag kanske har skäl att anta att vårt sätt att ta alkoholproblemen på allvar och därför göra missbruket till en av våra valfrågor var avgörande för regeringen, som nu fick mod att ta initiativ. Folkpartiet framförde under riksdagens allmänna motionstid i januari i år krav på en höjning av alkoholpriset med 5 %. Det är med tillfredsställelse vi noterar att regeringen nu uppmärksammat behovet av en prishöjning. Att höja priserna på starköl och spritdrycker är väl motiverat från alkoholpolitisk synpunkt, varför folkpartiet biträder regeringens förslag vad prishöjningarna beträffar.

Däremot, herr talman, är vi *inte* nöjda med att priset på vin hålls oförändrat. Från folkpartihåll har vi föreslagit att även priset på vin skall höjas med 5 %. Vinkonsumtionen har ökat drastiskt under senare år, och vinet har i stor utsträckning blivit också ungdomarnas dryck.

Regeringen – och även moderaterna – bedriver en obegriplig alkoholpolitik, då de nu vill introducera en ny dryck genom att sänka viss vinskatt till starkölsklass och därmed skapa en särskilt gynnsam skatteklass för det nya lättlättvinet. Regeringen beräknar höga tillverkningskostnader för det nya vinet, medan annan fackkunskap hävdar betydligt lägre kostnader för tillverkning.

Det *kan* mycket väl vara så att tillverkningskostnaderna blir betydligt lägre än regeringen beräknat, och då kommer det s. k. lättlättvinet att konkurrera med det alkoholsvagare starkölet. För det är ju ingalunda så att lättlättvinet är någon ofarlig dryck, då det får innehålla 7 % alkohol. Tvärtom visar ju lättlättvinets succé i USA, att en olycklig marknadsföring kopplad till ett förmånligt pris gjort detta vin till en "innedryck" bland ungdom, alldeles särskilt bland flickor. Får vi denna utveckling också i Sverige, skulle skattesänkningen få en utomordentligt olycklig effekt.

Folkpartiet anser därför, att en förändring av skatten för viner med en alkoholhalt om högst 7 volymprocent alkohol bör anstå till dess det är utrett vilka framställningskostnaderna blir och vilka produkter vinet faktiskt konkurrerar med.

Herr talman! Även den starkt expanderande handeln med snabbviner utgör ett alkoholpolitiskt problem. Den totala alkoholemängd som framställs genom hemtillverkat vin torde ligga i samma storleksordning som hembränningen. Det finns anledning att söka tona ned och begränsa marknadsföringen av snabbvin.

Även tobaksbruket bör av hälsoskäl minskas och helst halveras. Även här bör skatteinstrumentet användas effektivare.

Herr talman! Med det sagda yrkar jag bifall till förslaget om skattehöjning på sprit och starköl.

I övrigt yrkar jag bifall till reservationerna 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10 och 14.

Anf. 3 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Gudrun Norberg fann anledning att kritisera den alkoholpolitik som moderaterna driver. Jag vill bemöta det mycket kort.

Vi har accepterat den produkt som kan komma att kallas lättlättvin – men diskussionen om produktens attraktivitet i framtiden kan vi lämna därhän. Detta är ett sätt att belägga drycker med lägre alkoholhalt med lägre skatt. Jag vill fråga Gudrun Norberg: Hur kan folkpartiet i reservation 8 ha inställningen att man skall ha en beskattning efter alkoholhalt när ni sedan inte i praktisk politik är beredda att acceptera det?

Jag vill också fråga Gudrun Norberg: Om ni faktiskt strävar efter att minska den totala alkoholkonsumtionen, att försöka få ungdomar och andra att dricka alkoholsvaga drycker – om de nu skall dricka någonting – varför säger ni från folkpartiet nej till införande av ett svagare starköl som säljs på Systemet och som kan leda till en minskning av den totala alkoholkonsumtionen?

Anf. 4 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Folkpartiets övilja att införa lättlättvinet, Bo Lundgren, är ett led i arbetet att minska totalkonsumtionen med 25 %. Det är ingen som i dag vet om lättlättvinet kommer att konkurrera med annat vin eller med det alkoholsvagare starkölet, och det är anledningen till att folkpartiet inte vill säga ja till det.

Jag kan ställa några motfrågor till Bo Lundgren. Om moderaterna i ord bekänner att de vill arbeta för målet om en 25-procentig minskning av konsumtionen, hur går detta ihop med moderaternas förslag och deras reservationer i detta betänkande? Hur går det ihop med införandet av mellanölet? Hur går det ihop med förslaget om en mindre höjning av skatten på starkölet? Hur går det ihop med introduktionen av lättlättvinet, som eventuellt blir en konkurrent till starkölet?

Hur går den politiken ihop med moderaternas tystnad i fråga om snabbvinsatserna och deras betydelse? Hur går den politiken ihop med viljan att förenkla reglerna för alkoholservering, att sänka alkoholpriserna på restauranger och dessutom att öppna ett antal nya utskänkningsställen i varje kommun genom att alkoholservering tillåts på teatrar, konserthus och andra ställen?

Anf. 5 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Jag är glad att Gudrun Norberg ger mig tillfälle att förklara detta ytterligare en gång, då det är mycket viktigt. Vi är överens om att den totala alkoholkonsumtionen skall minska. Jag konstaterar också att folkpartiet anser att beskattningen skall ske efter alkoholhalt, och det tror jag i och för sig skall vara en principiell utgångspunkt.

Om ett svagare starköl införs på Systembolaget innebär det, att för varje flaska av det svagare starkölet som säljs i stället för det nuvarande starkölet minskar alkoholkonsumtionen med 20 %. Jag medger att förändringen ligger på mikroplanet, men det är helt säkert att så sker.

Gudrun Norberg känner till hur det fungerar i dag. Många människor tycker att det kostar väldigt mycket pengar att gå på restaurang och tar därför några "stadiga" innan de går dit. De tycker att det är bättre att ha något med sig utanför, kanske inte i garderoben, där det är riskfyllt, men i bilen, som någon i sällskapet kör. Det fungerar alltså på det sättet.

Om denna konsumtion begränsades och i stället skedde inne på restaurangen, skulle kvantiteterna bli mindre – det är de flesta människor medvetna om. Det är motivet till moderata samlingspartiets ställningstagande i detta fall.

Det är samma sak när det gäller teaterbesök. Det bästa vore naturligtvis om ingen konsumerade alkoholdrycker över huvud taget, men när människor ändå gör det finns det en uppenbar risk för att de som går på teatern väljer att ta några drinkar i förväg, eftersom de inte får göra det på teatern. Det är sannolikt bättre att de dricker ett glas vin på teatern än någonting som kanske innehåller starksprit, innan de går dit.

Det är det jag menar med att diskussionen rör symbolfrågor, som inte är de stora frågorna. Egentligen borde vi diskutera bakgrunden till både bruket och missbruket, men det är inte vår uppgift här i dag.

Detta är orsakerna till att vi moderater lägger fram dessa förslag. Vi vill alltså minska den totala alkoholkonsumtionen, bl. a. genom att skapa mer ordnade former för konsumtionen och genom att få till stånd en konsumtion av svagare drycker.

Anf. 6 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Är vi ändå inte överens om, Bo Lundgren, att det är tillgängligheten till alkohol som har en stark påverkan på bruket? Om priset på alkohol på restauranger skall sänkas borde det betyda att bruket ökar, inte minskar.

Jag kan inte hjälpa att det förefaller mig som om moderaterna argumenterar mycket bra för att det 25-procentiga minskningsmålet skall nås men att de i ord och handling föreslår åtgärder som får rakt motsatt verkan. Med de reservationer och förslag som moderaterna har i bagaget blir inte deras alkoholpolitik trovärdig. Jag kan inte riktigt ta på allvar moderaternas tal om att de avser att nå detta mål på de tolv år som återstår fram till år 2000.

Talmannen anmälde att Bo Lundgren anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 7 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Det är ett något märkligt betänkande som behandlas här i dag. Där sägs bl. a., vilket är fastslaget i riksdagen, att alkoholkonsumtionen skall minskas, samtidigt som en ny alkoholprodukt införs som i stället riskerar att leda till en ökning av alkoholkonsumtionen.

Vi i centern tycker att regeringens alkoholpolitik präglas av låt-gå-mentalitet. Det är mycket fagert tal om offensiva åtgärder för att minska alkoholkonsumtionen – men var finns handlingskraften?

När alkohol- och narkotikapolitiska rådet efter kritik för passivitet bytte ordförande och bildade en särskild beredningsgrupp hösten 1986 skulle saker hända.

Det tog nästan ett år innan bara en affischkampanj startades. Ungdomsdagen här i riksdagen i höstas skulle inriktas på drog- och våldsfrågor, men det var endast ett marginellt inslag under den dagen. Det som har gjorts sedan dess i denna grupp måste ha skett i tysthet – jag har i alla fall inte märkt någonting. Jag vill därför ställa frågan till Lars Hedfors: Vad händer nu i denna grupp, och vad planerar den att göra?

Flera motionärer har tagit upp frågan om ett handlingsprogram för att uppnå WHO-målet om en 25-procentig minskning av alkoholkonsumtionen fram till sekelskiftet. Enligt uppgift utarbetas nu ett sådant inom socialstyrelsen. Det är nog bra, men det borde ha skett långt tidigare. Här är ytterligare ett exempel på låt-gå-mentaliteten.

Det faktum att alkoholkonsumtionen minskade under några år har tydligen invaggat regeringen i någon sorts säkerhet om att alkoholproblemen kommer att lösas ändå. Så är det ju inte.

Centerpartiets mål i alkoholpolitiken är att få ner konsumtionen utan att för den skull tillgripa restriktioner som av allmänheten uppfattas som negativa och som ingrepp i den personliga integriteten. Information,

kamratstöd, tidig hjälp på arbetsplatser och inom sjukvården, kampanjer riktade till ungdomar – det är några av de medel som bör användas, och då på en betydligt bredare front än vad som sker i dag. Jag har i tidigare debatter här i kammaren redogjort för en rad lyckade projekt som riktas just till de grupper som jag räknat upp. Det är viktigt att arbeta med folkrörelser och ungdomsorganisationer, men det räcker inte. Det är just de människor som inte är med i någon organisation som har de största behoven av information.

Karin Israelsson kommer senare i debatten att mer utförligt redovisa centerpartiets syn på alkoholpolitiken ur social synvinkel när det gäller sambandet våld och alkohol, kvinnors alkoholism osv., och därför skall jag i fortsättningen inrikta mig mer på alkoholbeskattningen och reservationerna nr 4, 6, 7 och 8.

Det gäller först borttagandet av skatten på lättöl. Det är ingen alkoholpolitisk fråga i sig utan mer en livsmedelspolitisk fråga. Vi i centern har inget emot lättöl, utan anser tvärtom att det är en bra måltidsdryck. Men när det gäller matpriser och matskatt har vi vårt förslag om sänkt skatt på maten, och vi är därför inte beredda att vidta några andra förändringar inom livsmedelsbeskattningen för närvarande. Dessutom anser vi att det är en smula haltande att ta bort skatten på lättöl men inte på läsk och andra alkoholfria drycker.

Motivet för att ta bort skatten på lättöl är också litet märkligt. Utskottsmajoriteten skriver, att eftersom lättölet fått en minskande försäljning tas skatten bort. Då kan man fundera om punktskatter på andra varor också skall tas bort när försäljningen minskar, t.ex. på läppstift eller choklad. Motivet är naturligtvis att få till stånd en övergång från folköl till lättöl, men jag tycker att det är ganska naivt att tro att en prissänkning med 40 öre per liter skulle ha särskilt stor effekt på konsumtionen.

Nästa fråga är betydligt allvarigare. Här föreslår regeringen införande av en helt ny alkoholprodukt – utan föregående utredning, utan att höra socialutskottet, utan att ha satt sig in i konsekvenserna. Man tror att ett nytt attraktivt alkoholsvagt lättvin skall göra att folk väljer det i stället för det starkare vinet. Det är en vällovlig tanke, men vi i centern tror inte att så blir fallet. "Lättlättvins" framgång i USA motsäger ju också antagandet att det skulle bli så.

I stället tror vi att ett alkoholsvagt vin kommer att locka många, särskilt ungdomar – och kanske till största delen flickor – att övergå till att dricka lättlättvin i stället för öl. Det tycker vi är mycket allvarligt. Detta vin med en alkoholhalt på 7 % är betydligt starkare än starkölet, som har ungefär 4,5 % alkohol. En förskjutning från öl till lättlättvin vore förödande för många ungdomar och deras framtid. Jag tycker att kammaren bör kunna ena sig om att gå emot den nya alkoholprodukten.

Att dessutom ha samma skattesats på lättlättvinet som på starkölet är principiellt förkastligt ur alkoholbeskattningssynpunkt.

En annan av våra reservationer gäller takten på prishöjningarna. Det är viktigt att prishöjningarna sker med korta mellanrum. Prishöjningar bör också vara på samma nivå som förändringarna i konsumentprisindex, eller på något högre nivå. Det bör t.ex. inte vara så, att skatten höjs kraftigt i samband med en helg, såsom skedde för ungefär ett år sedan – det får kraftig

hamstringseffekt och leder även till en konsumtionsökning under den korta perioden före prisökningen. Prisökningarna bör ske med kortare intervaller och inte med så stora steg som nu förekommer.

En viktig princip är att alkoholhalten bör vara vägledande för alkoholbeskattningen. Vi har i vår motion begärt att regeringen skall återkomma med förslag i den riktningen, och i en trepartireservation krävs nu en beskattning som i högre grad än för närvarande tillgodoser detta önskemål om skatt efter alkoholhalt, i syfte att motverka den höga alkoholkonsumtionen.

Vi är dock i det här läget ännu inte beredda att föreslå införande av en ny skatteklass för ett svagare öl än starkölet. Motivet för att införa det nya lättvinet är ju att det skall vara beskattning efter alkoholhalt. Men det stämmer ju inte alls, eftersom det skulle vara samma skatt på starkölet som på det nya lättlättvinet fast alkoholhalten inte är densamma.

Herr talman! För övrigt tillstyrker vi de prishöjningar som föreslås i betänkandet. Jag yrkar bifall till våra reservationer nr 4, 6, 7 och 8.

Anf. 8 PAUL LESTANDER (vpk):

Herr talman! Frågan om bruket av alkohol och inställningen till konsumtionen av alkohol är ju egentligen i grunden av ideologisk art. I arbetarrörelsens barndom var förutsättningarna för organiserandet av arbetarna, politiskt och fackligt, väldigt begränsade. Då hade arbetarrörelsen ett mycket starkt engagemang i nykterhetsrörelsen i arbetet för total nykterhet bland sina medlemmar.

Det har skett en förskjutning i tankegångarna mot en mera förståelsefull, en mera liberal inställning till alkoholbruket. Jag tror att om vi önskar en verkligt effektiv alkoholpolitik, skulle den kunna åstadkommas med andra förtecken än bara skatte-, avgifts- och prissystem. Jag tror att det skulle ha stor betydelse för en tillnyktring hos det svenska folket om riksdagen sade: Vi lovar att alla våra ledamöter under den kommande treårsperioden skall leva i en totalt alkohollös situation här i riksdagen. Det tror jag skulle vara väldigt effektivt och bidra till att få folk att inse att vi vill arbeta för de mål vi har godkänt i WHO.

Jag inser emellertid att förhållningssättet när det gäller alkohol inte är sådant att man kan få en så effektiv demonstration.

I detta anförande skall jag också beröra vpk:s motion och reservation om höjd tobaksskatt. Vi har aldrig i vpk godkänt principen att tobaksskatterna skall höjas bara när man höjer spritpriserna. Därför har vi ånyo motionerat om en höjning av tobaksskatten. I vår motion och i vår reservation nr 15 till detta betänkande har vi utförligt och noggrant redovisat varför vi vill ha en höjning av tobaksskatten. Jag hänvisar till detta förslag och yrkar bifall till reservation 15.

Anf. 9 LARS HEDFORS (s):

Herr talman! Det är faktiskt inte mycket mer än fyra månader sedan vi här i kammaren diskuterade alkoholfrågorna. Många av de motioner som vi nu har att ta ställning till är identiska, eller nästan identiska, med dem som vi diskuterade då. Detsamma gäller en hel del av reservationerna.

Jag kommer därför inte att i detalj kommentera varenda motion och

reservation. Jag skall i stället försöka väva in dem i ett kortfattat, mera översiktligt alkoholpolitiskt resonemang. Jag ser inte en lång och ingående alkoholpolitisk debatt bara fyra måndader efter den förra som särskilt meningsfull. Risken för upprepningar även i debatten är överhängande.

Det innebär förvisso inte att jag tycker att dessa frågor är mindre betydelsefulla i dag. Tvärtom, de är förmodligen viktigare än på mycket länge. Och det sammanhänger bl. a. med att vi nu efter en lång period av stadigt sjunkande alkoholkonsumtion har fått uppleva att konsumtionen på nytt har börjat öka. Det gäller framför allt åren 1985 och 1986 samt i viss mån 1987. Under detta senare år är det en kraftigt ökad starkölskonsumtion som försämrar statistiken. Särskilt alarmerande är de tecken som tyder på att ungdomsgrupperna på nytt har börjat öka sin alkoholkonsumtion, främst då öl-drickandet.

Det finns därför anledning till vaksamhet. I det här läget känns det angeläget att betona att vi socialdemokrater står fast vid den nu gällande målsättningen för svensk alkoholpolitik, dvs. att den totala alkoholkonsumtionen skall begränsas. Därmed skall vi också tvinga tillbaka missbruket och motverka skadorna. Det kan nämnas att Sverige för något år sedan ställde sig bakom WHO:s rekommendation om att minska alkoholkonsumtionen med 25 % från 1985 till år 2000.

Men när detta är sagt finns det anledning till en stunds stilla eftertanke inför de problem som detta medför. Det är nämligen inte så värst långt dit – till år 2000. Till yttermera visso har redan tre av de femton åren gått utan att det har skett någon nämnvärd nedgång i alkoholkonsumtionen. Så nu gäller det att ta krafttag. Det fordras en mängd insatser på många olika områden med den tydliga målsättningen att antingen begränsa tillgängligheten av alkoholhaltiga drycker eller begränsa efterfrågan på sådana drycker.

När det gäller begränsningen av tillgängligheten går det att peka på många åtgärder. Det gäller t. ex. att skapa så många alkoholfria miljöer som det över huvud taget är möjligt. Mot denna bakgrund finns det anledning att höja ett varningens finger för den nästan explosionsartade ökningen av antalet utskänkningstillstånd. Under åren 1981–1986 har antalet serveringstillstånd ökat med ca 40 %. Med tanke på att det rör sig om vin- och spritrestauranger med en stor ungdomlig publik kan detta bli ett växande alkoholpolitiskt problem.

Tillgängligheten är också i högsta grad beroende av de åldersgränser som gäller för inköp och servering av alkohol. Här råder det stor enighet om att vi i Sverige måste ha höga sådana gränser. Utskottet avvisar därför enhälligt motioner med krav på att åldersgränsen för inköp av alkoholvaror anpassas till myndighetsåldern.

Vidare måste tillgängligheten begränsas genom ett omfattande regelsystem för kontroll av produktion, försäljning och servering. Alltför rigorösa regler, som lägger stora hinder i vägen för ansvarsmedvetna måttlighetsförbrukare, kan emellertid leda till att allmänhetens förståelse för de alkoholpolitiska strävandena urholkas. Fanatism och verklighetsflykt löser här lika litet som någon annanstans några problem. I stället skulle nya problem kunna tillskapas i form av t. ex. en ökad hemtillverkning av vin och sprit, som redan i dag är ett stort alkoholpolitiskt bekymmer.

Det kanske viktigaste alkoholpolitiska instrumentet är beskattningen. Det finns ett mycket klart samband mellan pris och konsumtion. Enligt 1977 års alkoholpolitiska beslut skall priserna på alkoholdrycker vara höga och följa den allmänna prisutvecklingen. Regeringen föreslår nu att skatterna på spritdrycker höjs så att priset blir något högre än det som en anpassning till konsumentprisutvecklingen för varor och tjänster i allmänhet kräver. Dessutom föreslås att skatten på starköl höjs från 7 kr. 85 öre till 9 kr. 50 öre. Som en följd av detta kommer priset på de vanligaste spritdryckerna att stiga med något mindre än 5 % och priset på starköl med ca 10 %. Detta bör ha en återhållande effekt framför allt på den nu kraftigt ökande ölkonsumtionen.

Av alkoholpolitiska skäl föreslås också att skatten på lättöl helt slopas och att en ny skatteklass för mycket alkoholsvaga viner tillskapas. Skatteutskottet tillstyrker med stor majoritet dessa förslag.

Med anledning av den debatt som utbröt här mellan moderata samlingspartiet och folkpartiet om just de alkoholsvaga vinerna finns det kanske anledning till ett förtydligande. Det nya alkoholsvaga vinet skall tillverkas på Vin- & Spritcentralen under betryggande former. Det har tagits fram efter ett långt forskningsarbete och det kommer att innehålla en alkoholhalt på ungefär 5,5 %, dvs. ganska nära den alkoholhalt som starkölet har för närvarande.

Farhågorna för att lättvinet skulle ta över marknadsandelar från och att folk skulle börja dricka det i stället för starköl är alltså relativt obefogade. Det är här egentligen bara fråga om att sänka priset så att det kommer i nivå med de billigare vinerna med en högre alkoholhalt. Efter vad jag kan förstå finns det ingen större risk för att lättvinet skall bli något slags inkörsport för starkare alkoholhaltiga drycker.

Herr talman! När jag ändå är inne på skatter finns det kanske anledning att på nytt höja ett varningens finger. Det gäller de åtgärder som nu förbereds för att i möjligaste mån anpassa svensk skattepolitik till förhållandena i EG-länderna. Det bör sägas ifrån att en långtgående anpassning av våra alkoholskatter till den låga nivå som ganska allmänt råder inom EG skulle innebära problem, eftersom dessa skatter ju har till syfte att dämpa konsumtionen. Därför måste målet för ett eventuellt svenskt deltagande i den västeuropeiska integrationsprocessen vara att de sociala och hälsomässiga strävanden som vägleder svensk alkoholpolitik inte försvagas.

Hur skall vi då begränsa efterfrågan på alkoholhaltiga drycker? Ja, här rör det sig framför allt om allmänna insatser på social- och fritidspolitikens område. De olika organisationernas aktiviteter är också viktiga i detta sammanhang. Först och sist är det emellertid en fråga om en saklig informations- och upplysningsverksamhet, som riktar sig till alla människor men kanske främst till barn och ungdom. Över huvud taget är en av de viktigaste tankarna bakom hela alkoholpolitiken att försöka förhindra att unga människor börjar dricka alkohol.

Därför gör nu regeringen en central kraftsamling för att intensifiera opinionsbildningen på alkoholområdet. Det sker genom att en särskild beredningsgrupp har bildats inom rådet för alkohol- och narkotikapolitiska frågor. Jag tror att det kan vara ett svar på Marianne Anderssons fråga. I

gruppen ingår bl. a. personer som känner till ungdomars problem och uppväxtsituation och som kan bedöma olika opinionsbildande insatsers betydelse för ungdomars beteende. Gruppens arbete har främst inriktats på ungdomar mellan 15 och 20 år samt på föräldrar, lärare, ungdomsledare m. fl. Arbetet är i full gång och många aktiviteter pågår.

Sammanfattningsvis: Alkoholproblematiken löses inte genom enstaka åtgärder, som tillgrips litet då och då. Det fordras ett helt batteri av åtgärder, som genomförs på ett planerat och genomtänkt sätt.

Det är därför som jag med stor tillfredsställelse kan konstatera att socialstyrelsen sedan en tid på regeringens uppdrag arbetar med att ta fram en plan för hur WHO-målet på ett mera systematiskt sätt skall kunna uppnås. Det här arbetet skall förhoppningsvis kunna ske snabbt. Vi närmar oss ju år 2000 med en, som det ibland tycks, förfärande hastighet.

Därmed ber jag, herr talman, att få yrka bifall till hemställan i föreliggande utskottsbetänkande och avslag på samtliga reservationer. Det gäller även reservationerna om höjda tobaksskatter. Utskottet har bl. a. på grund av stadigt sjunkande tobakskonsumtion inte funnit skäl att tillstyrka kravet på höjd tobaksskatt.

Anf. 10 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det har hänt många gånger att jag och Lars Hedfors har haft animerade debatter i kammaren i skattepolitiska frågor. Jag måste ändå komplimentera honom till ett balanserat anförande, må vara att vi sedan inte är överens i utskottet i alla detaljer.

Den fråga vi diskuterar är sådan att vi alla har ett gemensamt mål. Vi värderar på olika sätt de medel som kan användas för att nå detta mål. Jag hyser alltså, som jag sade i mitt inledningsanförande, en fruktan för att vi håller på att vidta åtgärder, som alldeles bortsett från att de inte har folkets stöd också kan ge resultat i felaktig riktning när det gäller alkoholpolitiken. Mot den bakgrunden skulle jag vilja fråga Lars Hedfors, som ju argumenterade för möjligheten att ha ett alkoholsvagare alternativ till de nuvarande vanligare lättvins sorterna, varför man inte försöker hitta ett alternativ inom Systembolagets ram. I bl. a. debatten om tillgänglighet vore det intressant och viktigt att få veta det. Ett öl som är svagare kan vara attraktivt som alternativ, och på det viset kan man få en icke obetydlig minskning av den totala alkoholkonsumtionen. Jag förstår inte riktigt motståndet mot bakgrund av Lars Hedfors inledningsanförande.

Jag vill också något kommentera en sak som vi egentligen är överens om i utskottet, nämligen att vi inte skall sänka åldern för inköp på Systembolaget. Det finns de i kammaren som har den uppfattningen. Principiellt tror jag att de flesta av oss – jag har den uppfattningen i alla fall – anser att åldern för inköp naturligtvis skall sammanfalla med myndighetsåldern. Problemet är emellertid att den som svarar för inköp på Systembolaget har en bekantskapskrets där åldern kan variera. Jag har accepterat det argumentet. Det innebär att den som är 18 år gammal sannolikt har många bekanta som är 15, 16 och 17 år gamla och som på det viset relativt lätt kan komma i kontakt med alkohol. Detta är ett motiv för mig att gå ifrån den grundläggande

principiella inställningen att man borde ha samma ålder för inköp på Systembolaget som man har för myndighet.

Anf. 11 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Jag noterar att moderater och socialdemokrater, som ofta har stora skillnader i åsikter, har mycket lätt att finna varandra när det gäller alkohölpolitik.

Lars Hedfors sade att det nya lättlättvinet inte kommer att bli en inkörsport. Han var mycket övertygad om detta. Hur kan Lars Hedfors veta det så säkert?

Jag har mycket svårt att tro att om ett nytt s. k. lättlättvin introduceras, det kommer att hålla en nivå på 5,5 % när den tillåtna nivån är 7 %. Varför har man annars satt gränsen vid 7 %? Även om vinet skulle hålla en nivå på 5,5 % är nivån en hel procentenhet högre än för starkölet. Vad är det som säger så säkert att det inte kommer att ske en övergång av konsumtionen från starköl till det alkoholstarkare lättlättvinet? Jag känner mig inte lika övertygad som Lars Hedfors.

Jag är glad att Lars Hedfors tar upp frågan om den stora ökningen av utskänkningsstillstånden. Att dessa behöver begränsas tycks vi ha samma uppfattning om. Men hur skall vi kunna nå en minskning på 25 % av konsumtionen, om inte regeringen höjer skatten på vin? Om man verkligen vill arbeta i riktningen att sänka alkoholkonsumtionen, så borde man i det samlade greppet med höjningen av skatten på starköl och sprit även kunna höja skatten på vin. I stället introducerar man ett nytt vin där man tillåter 7 % alkohol utan att ha ett högre pris än för starköl.

Regeringen har varit mycket trög med att höja priserna. Det har varit långa intervaller – alltför långa – mellan prishöjningarna. Priset på alkohol har inte följt med prisutvecklingen i övrigt.

Sist men inte minst efterlyser jag en handlingsplan. Om socialdemokratisk politik skall förbli trovärdig måste en handlingsplan tas fram. Ni kan inte hänvisa till att man nu efter tre år håller på att arbeta med en sådan plan som så småningom skall tas fram.

Lars Hedfors lät undslippa sig att 25 %-målet antogs för något år sedan. Jag har undersökt detta och det är faktiskt tre år sedan målet antogs, men fortfarande har inte regeringen skridit till verket med att ens utarbeta ett handlingsprogram för hur målet skall nås. Det efterlyser jag snarast.

Anf. 12 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Det är glädjande att också Lars Hedfors inser att det är kort tid fram till sekelskiftet och tiden går mycket fort – det är så dags att upptäcka det nu.

Hösten 1986 när vi bytte ordförande i AN-rådet och tillsatte beredningsgruppen skulle krafttag tas. Saker skulle hända och mycket skulle göras inom alkoholområdet. Det har inte hänt särskilt mycket!

Lars Hedfors hävdar att det pågår en hel del arbete. Det kanske det gör – men i så fall sker det mycket tyst, för jag har inte märkt något av det.

Handlingsplanen borde ha utarbetats för länge sedan. Jag instämmer helt i det som Gudrun Norberg sade i det avseendet.

När det gäller alkoholsvaga viner är det inte bara fråga om en prissänkning. Lars Hedfors. Det är faktiskt en ny produkt som introduceras på marknaden och som säkert kommer att följas av flera andra produkter med denna alkoholhalt som skall bli högst 7 %. Skall produkterna endast ha en nivå på 5,5 % borde gränsen ha satts vid 5,5 %. Jag förstår inte riktigt detta och tror inte på det. Jag är övertygad om att många ungdomar – särskilt flickor – kommer att övergå från att dricka öl till att dricka detta lättlättvin. Utvecklingen i USA har visat på detta. Vinet är mest populärt bland flickor. Detta är mycket allvarligt dels på grund av att kvinnor och unga flickor löper större risker att ta skada av alkoholkonsumtionen, dels på grund av att alkoholkonsumtionen ökar bland dessa grupper. Ur den synpunkten är det verkligen betänkligt att en ny produkt införs.

Efterfrågan skall begränsas. Lars Hedfors sade att de viktigaste instrumenten är information och alkoholbeskattning. Det håller jag med om. Men kanske är dessa inte de viktigaste instrumenten. Jag tror att attityder, information, påverkan och kampanjer, som verkligen når ner till den enskilda människan och även till ungdomar som då tar åt sig, är de viktigaste instrumenten. Informationen skall inte komma ovanifrån. Informationen skall utformas i samarbete med ungdomarna.

I höstas redovisade jag ett projekt i Lerum som lett till positiva resultat. Ungdomarna har hjälpt till med att utforma projektet. Jag tycker det är mycket positivt.

Anf. 13 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Herr talman! Lars Hedfors, naturligtvis är en minskning av tobakskonsumtionen glädjande. Men menar Lars Hedfors verkligen att vi nu skall göra halt vid nuvarande nivå och anse att den är tillfredsställande? För ett bruk som numera klassas som grund för arbetsskada i rökfria miljöer, kan det knappast vara rimligt att avstå från skatteinstrumentet när det gäller att ytterligare minska konsumtionen och öka antalet rökfria miljöer. Jag utgår från att även Lars Hedfors anser att en ytterligare minskning av tobakskonsumtionen är samhällseligt önskvärd och nödvändig även framdeles. Riksdagen skall naturligtvis inte frångå sig skatteinstrumentet och möjligheterna att öka skatterna för att åstadkomma en minskning av konsumtionen.

Anf. 14 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Jag instämmer naturligtvis i Paul Lestanders uttalande om att vi skall minska tobakskonsumtionen. Men det är inte nödvändigt att man gör det genom så extrema skattehöjningar som vpk föreslår. Det finns många andra sätt att göra det. Begränsning av reklam, ytterligare information, tobaksfria miljöer, osv.

Jag skulle vilja vända mig till Bo Lundgren med följande replik. Han säger att vi har samma mål när det gäller att få ned alkoholkonsumtionen. När man studerar de moderata reservationerna undrar man om det som står i dem stämmer med detta påstående. Moderaternas uppfattningar om alkoholpolitiken skiljer sig på många punkter från de övriga borgerliga partiernas. Man har i reservationer föreslagit införande av mellanöl. I en reservation föreslås att skattehöjningen för starköl skall vara lägre, och i andra reservationer

föreslår man en liberalisering av reglerna för alkoholserving. Moderaterna vill vidare ha lägre spritpriser på restauranger, och de vill att det skall ges möjligheter att servera alkohol på teatrar m. m. Dessutom vill de att det skall skapas möjligheter att genomföra vinauktioner.

Dessa förslag kan vart och ett för sig synas relativt harmlösa, men sammantaget leder förslagen i reservationerna, om de antas, obönhörligen till att tillgängligheten till alkohol ökar. Vi vet erfarenhetsmässigt att även konsumtionen, missbruket och skadorna ökar när tillgängligheten till alkohol ökar. Tack och lov är moderaterna även i alkoholpolitiken isolerade ute på högerkanten.

Det lätta lättvin som Gudrun Norberg och Marianne Andersson aktualiserar är ett vin som Vin & Spritcentralen efter ett långvarigt forskningsarbete och stora investeringar nu skall framställa. Alkoholstyrkan kommer att bli 5,5 volymprocent. Risken är alltså ganska liten för att detta vin kommer att konkurrera med starkölet.

Gudrun Norberg och Marianne Andersson har i en reservation tillsammans med moderata samlingspartiet krävt att det skall införas ett skattesystem som utgår från alkoholhalten. Här genomför vi något som innebär precis detta. Vi sänker skatten på drycker med lägre alkoholhalt. Varför kan ni inte acceptera det?

Anf. 15 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! I sitt anförande levde Lars Hedfors något med i verkligheten. Han blev tydligen så överrumplad av mitt beröm att han i sin replik var tvungen att snabbt isolera sig från moderata samlingspartiets politik i dessa avseenden. Det får han gärna göra, men det innebär att han också blir isolerad från verkligheten. På några punkter menade han att den politik som vi förespråkar skulle leda till försämringar ur alkoholpolitisk synvinkel. Jag skall beröra de flesta av dessa punkter.

Till att börja med kritiserar Lars Hedfors att vi föreslår ett alkoholsvagare starköl att försäljas på Systembolaget. Jag frågade honom varför en sådan dryck inte skulle säljas, men det svarade han inte på. I sin nästa replik har han möjlighet att tala om varför han inte anser att det är bättre att försöka få konsumenter att välja ett svagare starköl än det nuvarande. Det är nämligen vad vi syftar till. Följden blir också en lägre alkoholkonsumtion.

Vi har föreslagit en något lägre skattehöjning på starkölet för den händelse det inte införs ett svagare starköl. Motivet är helt enkelt att det, om skatten på starköl höjs, finns risk för att den konsumtionen pressas ned och ersätts av vinkonsumtion. Det är en balansgång. Varken Lars Hedfors eller jag kan veta exakt hur det blir. Det är ett andrahandsyrkande i sammanhanget, som syftar till att förhindra en övergång från svagare till starkare drycker och därmed en ökad alkoholkonsumtion.

Vad så gäller frågan om regeltillstånden har vi framför allt kritiserat den bristande rättssäkerhet som Lars Hedfors inte alls har kommenterat. Om det uppkommer misstankar om olika transaktioner, kan serveringstillståndet dras in före dom. Det är en rättssäkerhetsfråga. Hur motiverar Lars Hedfors denna släpphänta syn på rättssäkerheten? Utskottsmajoriteten gör det inte i sin skrivning, och det är beklagligt.

Frågan om vinauktioner har naturligtvis ingen praktisk betydelse för tillgängligheten till sprit. Det handlar om kvalitetsauktioner. Lars Hedfors partikollega Bo Söderström har motionerat om detta, och vi är två av tre moderater i utskottet som i ett särskilt yttrande framför att det bör finnas skäl att överväga saken. Det har alltså inte så mycket med moderat alkoholpolitik att göra.

Jag är rädd för att vi håller på att fjärma oss från verkligheten. Den här debatten styrker mig i den uppfattningen. Vet vi egentligen hur människor reagerar, tänker och tycker? Vi kan inte här fatta beslut åt andra människor. Låt oss fundera över hur de agerar och funderar. Vi kan hjälpa till att minska alkoholkonsumtionen genom att erbjuda svagare alternativ till starka drycker. Det är den politiken som vi moderater företräder.

Anf. 16 GUDRUN NORBERG (fp) replik:

Herr talman! Det är vi, Lars Hedfors, som håller fast vid principen beskattning efter alkoholhalt. Socialdemokraterna frångår den principen genom att föreslå en så låg skattesats på detta lättlättvin, som får ha en alkoholstyrka om högst 7 volymprocent. Skattesatsen är densamma som på starköl med en alkoholstyrka om 4,5 volymprocent. Det är alltså vi och inte socialdemokraterna som står fast vid principen om beskattning efter alkoholhalt.

Låt mig återkomma till frågan om en handlingsplan, även om jag förstår att Lars Hedfors tycker att det är genant att en sådan inte har lagts fram efter så lång tid.

Flera tusen människor i vårt land dör i förtid direkt eller indirekt till följd av alkoholbruk. Alkoholbetingade skador och sjukdomar tär också hårt på svensk sjukvård. Det är en mycket aktuell fråga i dag. Jag kan inte förstå hur socialdemokraterna kan försvara och acceptera det förhållandet. Hur kan ni acceptera att 80 % av vålds- och misshandelsbrotten sker på grund av alkoholförtäring? Vilket annorlunda samhälle skulle vi inte ha med en mycket lägre alkoholkonsumtion! Vi får inte acceptera att det varje år föds hundratals barn med hjärnskador i detta land beroende på att mödrarna har druckit för mycket alkohol under graviditeten. Det finns alla skäl i världen att göra denna fråga till en mycket stor fråga. Gör den gärna till en huvudfråga i valet, men ta framför allt fram ett handlingsprogram! Ha inte ett lågt tonläge i valrörelsen när missbruksfrågor diskuteras! Diskutera frågorna på det sätt som de är värda att bli diskuterade!

Anf. 17 MARIANNE ANDERSSON (c) replik:

Herr talman! Den fråga om alkoholhalten och vår reservation som Lars Hedfors ställde svarade jag på redan i mitt inledningsanförande. Det är, som Gudrun Norberg sade, socialdemokraterna som har frångått principen om beskattning efter alkoholhalt genom att föreslå samma skattesats på lättlättvin med en alkoholstyrka på 6-7 volymprocent som på starköl med en alkoholstyrka på 4,5 volymprocent.

Lars Hedfors säger att mycken forskning och ett omfattande utvecklingsarbete ligger bakom framställningen av det nya lättlättvinet. Det är möjligt, liksom det är möjligt att detta vin blir en kvalitetsprodukt. Men det finns

inget som hindrar att fler alkoholdrycker lanseras på marknaden, och det är kanske sådana som utgör den största faran för ungdomens framtida alkoholförtäring. Det kan bli relativt billiga och för ungdomarna attraktiva drycker. Risken är att just ungdomarna övergår från öl till det starkare vinet, och det gör oss oroliga.

Lars Hedfors har ännu inte svarat på frågan vad beredningsgruppen gör. Den är i full verksamhet, säger han. Det hoppas jag att den är, men den har inte märkts mycket. Vad gör den egentligen konkret? Det är ju viktiga frågor den skall arbeta med.

År 1986 sade socialdemokraterna att det skulle tas krafttag i denna fråga. Man skulle verkligen arbeta aktivt. Men det har inte hänt särskilt mycket. Nu, säger Lars Hedfors, skall det tas krafttag, och ett handlingsprogram skall läggas fram. Eftersom vi ännu inte har sett några resultat att tala om, vågar vi inte tro på det. Vad görs egentligen?

Anf. 18 PAUL LESTANDER (vpk) replik:

Herr talman! Naturligtvis, Lars Hedfors, är vi överens om insatser mot tobaksreklam, insatser för rökfria miljöer, insatser för upplysningsarbete mot tobakens skadeverkningar. Men vi i vpk vill ha en miljöavgift på tobaken, vilket en ökad tobaksbeskattning innebär, och socialdemokraternas nyvagnade miljöintresse borde motivera att man stödde den linjen, eftersom tobaksbruket har så breda folkhälsoaspekter, även för de passiva rökarna. Därför är en ökning av tobaksskatten, vad än Lars Hedfors må kalla den, nödvändig för det svenska samhället.

Anf. 19 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! Bo Lundgren går i försvar när jag påpekar att de moderata reservationerna kan leda åt ett håll som inte är önskvärt inom alkoholpolitiken. Jag vill bara betona, när han nu tar upp den ena reservationen efter den andra och går i polemik, att jag faktiskt sade, att de här reservationerna kan tyckas harmlösa var för sig, men tillsammans bildar de ett mönster som gör att de alkoholpolitiska strävandena kan komma fel och att vi får en helt annan och icke önskad utveckling av alkoholkonsumtionen. Dessutom pekade jag på att moderata samlingspartiet på det viset i allra högsta grad skiljer ut sig från de övriga borgerliga partierna. Om det nu, mot all förmodan, skulle gå så, att vi får en borgerlig regering, hur kommer då en borgerlig alkoholpolitik att se ut? Det hade varit intressant att få veta någonting om det.

Sedan säger Bo Lundgren att vi är inkonsekventa när vi går med på ett alkoholsvagt vin men inte går med på ett mellanöl. Det menar jag att vi inte alls är. Mellanölet skulle ju bilda en särskild skatteklass och därmed ha ett mycket lägre pris än starkölet. Det nya alkoholsvaga lättvinet kommer inte att vara billigare än de billigaste vanliga lättvinerna, om jag kan uttrycka det så. Vi är alltså konsekventa.

Så till Gudrun Norberg och Marianne Andersson. Ni påstår att ni håller fast vid principen om skatt efter alkoholhalt. Det tycker jag är svårt att förstå, eftersom ni går emot ett förslag som bevisligen innebär att en lägre alkoholhalt beskattas lägre. Logiken i ert resonemang är inte helt kristallklar. Nu är det här med beskattning efter alkoholhalt inte någon särskilt

enkel fråga, det skall jag hålla med om. Om ni har läst regeringens proposition om skattehöjningarna, finner ni där att regeringen också talar om, att det pågår ett arbete i finansdepartementet med att försöka reda ut hur man skall få en beskattning bl. a. efter alkoholhalt.

Slutligen till Marianne Andersson om Bomangruppen. Den har jobbat under något mer än ett halvår, och det är klart att man inte hinner så väldigt mycket på denna korta tid. Men under denna tid har man haft mycket intensiva kontakter med organisationer och ungdomsorganisationer av olika slag – inte bara nykterhetsorganisationer utan många andra – med studerande ungdom, med föräldrar och lärare och med värnpliktiga, och man har genomfört en rejäl annonskampanj.

Talmannen anmälde att Bo Lundgren, Gudrun Norberg och Marianne Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 20 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! När man har följt den här debatten under ett antal år börjar man känna sig litet luttrad. Här staplas ovanpå varandra de problem som i och för sig finns kring alkoholkonsumtionen i Sverige, men samtidigt införs regler som kanske inte saknar förankring hos en majoritet av befolkningen men – det vågar jag påstå – hos en betydande del av befolkningen.

I debatten förekommer exempel på åtgärder som måste vara totalt verkningslösa. Jag menar inte att riksdagen är skyldig till alla, men jag skall nämna några av dem. För någon tid sedan diskuterade socialstyrelsen på fullt allvar att minska ölburkarnas storlek från 45 eller 50 cl till 33, för då trodde man att ölkonsumtionen skulle avta. Man har också för något år sedan kommit med det näst intill fantastiska förslaget att den som är ägare till en villa eller en sommarstuga med fruktträd på tomten skulle få lov att tillverka sitt eget vin – men de av oss som bor i en hyresrätt eller en bostadsrätt, alltså i flerfamiljshus, och som är tvingade att köpa våra äpplen på ICA eller Domus skulle vägras den möjligheten. Det är mer än en utanför det här huset som har mycket svårt att se konsekvensen i ett sådant agerande. En annan sak är – och det har jag motionerat om för femte gången, tror jag – att vi i Sverige fortsätter att omyndigförklara myndiga människor.

Den alkoholkonsumtion vi har i Sverige är trots allt i jämförelse med alkoholkonsumtionen i andra länder ganska låg per invånare. När man ändå ser de stora problem som finns här kan man fråga sig: Är det inte så, att vi har de här problemen delvis på grund av byråkratiseringen och reglerna som finns kring alkoholkonsumtionen? Men så fort det föreslås någon form av liberalisering bryter det stora vargtjutet ut. Vi ser ändå att det finns andra länder i Europa där ekonomin, det sociala, sjukvården, kulturen och industrin fungerar, trots att man här en alkoholpolitik som är betydligt liberalare än den som tillämpas i Sverige.

I dag har man också presenterat det riktiga inkonsekvensnumret. Jag tror att det var någon talare som framhöll den stora fördelen med att höga priser på spriten innebär att folk handlar mindre. Men när en kommunist talade för en reservation om höjning av tobaksskatten, då hade den plötsligt inte

samma effekt. Höga priser är alltså avskräckande när det gäller spriten men tydligen inte när det gäller tobaken.

Herr talman! Jag har motionerat om att de människor som fyllt 18 år och därmed är myndiga enligt gällande bestämmelser skall kunna få lov att handla på Systembolaget. Jag anser det vara principiellt riktigt, och jag tror att det är mycket svårt för dem som går emot detta att ute bland människorna argumentera för sin ståndpunkt. Man kan inte vara myndig till 99 %. Jag skall inte trötta kammaren med att räkna upp allt det som en myndig får göra, men jag skall ta några exempel.

Först och främst vill jag rätta till ett missförstånd som ibland förekommer. Man talar i det här sammanhanget om ungdomar, men detta gäller alltså 18- och 19-åringar, som inte är ungdomar utan myndiga svenska medborgare med alla de rättigheter och skyldigheter det innebär. Jag tror inte att någon ifrågasätter att en 18- eller 19-åring blir mamma eller pappa. De får alltså ta det största ansvar som någonsin kan läggas på en människa, nämligen att fostra egna barn. Den rätten ger vi dessa myndiga människor, men samma myndiga människor får inte lov att t. ex. fira sitt barns dop eller sitt bröllop genom att köpa en flaska lättvin på Systembolaget.

Snart kommer vi också att se här i kammaren att något parti kommer att lansera en 19-åring till riksdagen. Denne 19-åring kan då sitta här och utöva ett avgörande inflytande över svensk alkoholpolitik, men köpa en flaska lättvin får han inte. Han kan komma in i en fullmäktigförsamling i den kommun där han bor och besluta om tillstånd för restauranger och om lokala alkoholrestriktioner. Det tillåts han att göra, men att köpa en flaska lättvin är förbjudet.

Det finns massvis med andra exempel, men jag tycker de här båda räcker.

Vi har i dag pratat om att vi har en alkoholpolitisk målsättning som innebär att vi fram till år 2000 skall ha minskat konsumtionen med 25 %. Man säger att konsumtionen stadigt har sjunkit de senaste åren – utom möjligen alldeles nyligen, då man har noterat en ökning igen. En kollega till mig, Bo Lundgren, har ifrågasatt om vi verkligen vet hur verkligheten ser ut utanför detta hus i de här frågorna. En sak som poliser, socialarbetare och folk i allmänhet är överens om i dag är att hemtillverkningen av sprit har ökat enormt. Jag skulle vilja påstå att minskningen av försäljningen från Systembolaget säkert till stor del är uppäten av den ökande hemtillverkningen, men här i riksdagen blundar vi och gör absolut ingenting.

Här pratar vi i stället om eventuellt förbud mot snabbvinssatser, som inte skulle få säljas på postorder och knappt ens i butik. Nu är det emellertid så, herr talman, att man inte behöver köpa färdiga satser. Ingredienserna finns nämligen i varje livsmedelsbutik. Det tar bara litet längre tid att göra vin på det sättet. Skall man förbjuda detta, måste man förbjuda en stor del av det sortiment som finns i butikerna och som vi i dag betraktar som självklart.

Herr talman! Jag sade vid något tillfälle för något år sedan i en liknande debatt att jag lärde mig av min zoologilärare i skolan att strutsen inte finns i vilt tillstånd i Sverige. Efter att ha följt den här debatten under några år är jag beredd att påstå att han förmodligen hade fel.

Anf. 21 BARBRO NILSSON (s):

Herr talman! Alkoholpolitiken kan betecknas som ett nät med mer eller mindre fina maskor. Avsikten med våra ibland stora, ibland små restriktioner, vår förhållandevis kraftfulla punktbeskattning av alkohol, vår trafiknykterhetslagstiftning, vår informationsverksamhet etc. är ju att förhindra uppkomsten av alkoholskador. Våra restriktioner är just maskorna i detta skyddsnät. Ja, det fordras ett helt batteri med åtgärder, som Lars Hedfors sade.

I ett internationellt perspektiv har vi varit ganska framgångsrika, men vi måste ju samtidigt erkänna att den i stor samstämmighet förda alkoholpolitiken lett till och fortfarande leder till att många människor slås ut på grund av alkoholproblem. Det finns en kraftig överdödlighet bland storkonsumenter av alkohol, sambandet mellan våldsbrott och alkoholkonsumtion är oerhört starkt – under senare tid har vi fått skakande rapporter om kvinnomisshandel i hemmen – och enligt vad som framgår av tidningsreferat är många miljöer starkt alkoholpåverkade.

Detta är säkert inga nyheter för någon i denna kammare. Men ibland får man ändå känslan av att man i de alkoholpolitiska debatterna försöker att undgå att se sambanden.

Jag vill notera ett par glädjande inslag i den proposition 1987/88:91 som regeringen har lagt fram. Personligen känner jag en stark tillfredsställelse över att man äntligen tar bort skatten på lättöl. Det är en liten, men viktig markering av att samhället stöder alkoholfria alternativ. Det skulle behövas mycket mer kunskap om just det alkoholfria sortimentet, t. ex. hos restauranger. Det finns mycket mer än juice att tillgå. Systembolaget har 20 olika sorter att erbjuda.

Samtidigt som skatten tas bort på lättöl hade det, som jag har fört fram i en motion, varit önskvärt att en liknande åtgärd vidtagits för att ta bort skatten på läskedrycker och övriga alkoholfria drycker. Kan man av prisskäl ge någon ett motiv för att välja alkoholfritt så skall man göra det. Det hade blivit ytterligare en maska i nätet – kanske inte så stor, men betydelsefull.

Ett annat glädjande inslag i propositionen är förslagen om höjda alkoholskatter. Dessa är nödvändiga om vi skall vara trovärdiga och aktivt verka för att nå det mål som vi i riksdagen antagit, nämligen den av Världshälsoorganisationen rekommenderade målsättningen att fram till år 2000 minska konsumtionen av alkohol med minst 25 %. Därför behövs det en påtaglig övergång till alkoholfritt.

Vi vet av erfarenheter, såväl i Sverige som i andra länder, att beskattningen av alkohol är ett av de mest betydelsefulla instrumenten för att begränsa konsumtionen. Problemet är att vi inte utnyttjar det fullt ut och att vi inte har tillräckligt täta höjningar. Om betydelsen av detta har skatteutskottet skrivit tidigare år, men jag anser det ändå väsentligt att åter betona vikten av att så sker.

I en utredning som Nykterhetsrörelsens Landsförbund gjort konstateras: "Prispolitiken har erfarenhetsmässigt visat sig ha effekt såväl på den totala konsumtionen som på konsumtionen hos de etablerade missbrukarna hos de utpräglade riskgrupperna, bl. a. storkonsumenterna och de yngsta konsu-

menterna. Priset är den viktigaste faktorn när det gäller att minska konsumtionen ---."

I propositionen föreslås också en ny skatteklass för lättvin. Det är ett mycket riskfyllt inslag i den alkoholpolitik som jag inledningsvis benämnde som framgångsrik. Det finns dess värre få, kanske inte ens något, riktigt bra exempel på att man när man infört en ny alkoholdryck har fått konsumenter att lämna en tidigare etablerad alkoholdryck till förmån för en ny och svagare. Erfarenheten är i stället att den nya drycken läggs till den man redan är konsument av och att flera vindrickare kommer till. I stället för en minskning av konsumtionen riskerar man att få en ökning. Enda förutsättningen att lyckas med en överföring av dryckesvanor är att priset mycket drastiskt ökas på den dryck man önskar överföra från. I dag ser vi knappast den skattehöjningen på lättvinet.

Nu har utskottet vid sin skrivning framhållit nödvändigheten av att alkoholbolagen och regeringen noga följer försäljningsutvecklingen och att regeringen förväntas ta initiativ till de ändringar som erfarenheterna kan ge. Detta är en viktig markering.

Jag befarar dock att införandet av en ny skatteklass för ett nytt vin, om jag återvänder till min liknelse, innebär att man nu tar bort ytterligare en maska i skydds nätet i stället för att stärka skyddet.

I en annonskampanj som AN-rådets BOMAN-grupp just nu genomför finns en rad ytterligare argument för att slå vakt kring innehållet i alkoholpolitiken. Den är ju inte tillkommen av en slump, utan det finns väl underbyggda erfarenheter för de skilda åtgärderna. Vi bör vara mycket restriktiva med att släppa ut alkoholen på nya områden i samhället, och vi bör med kraft slå vakt om de alkoholfria sektorer som finns.

Låt teaterfoajéerna fortfarande få vara vita zoner. Jag tror att de flesta som besöker teatrar uppskattar föreställningen och har förståelse för vikten av att bibehålla teatern som alkoholfri miljö. Det är ytterligare en liten maska i vårt alkoholpolitiska nät. Bra teater behöver ingen pausalkohol. Däremot finns det många goda, alkoholfria drycker som servitörerna kunde erbjuda. Sveriges riksdagsledamöter skulle göra en mycket aktiv insats, om de vid samtliga serveringstillfällen verkligen krävde alkoholfri servering. Är de alkoholfria dryckerna dessutom skattebefriade, vore kanske benägenheten att efterfråga dem ännu större.

Herr talman! Jag yrkar bifall till min motion 1987/88:Sk36.

Anf. 22 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Lars Hedfors inledde sitt anförande med att säga att de förslag som nu lagts fram är desamma som behandlades för fyra månader sedan. Han nästan suckade över att han återigen var tvungen att gå upp och diskutera alkoholpolitik. Faktum är emellertid att det från regeringen nu faktiskt har kommit en proposition, som vi skall behandla tillsammans med alla de gamla, vanliga motionerna.

Dagens debatt om skatt på alkohol innehåller ett avsnitt som behandlar alkoholpolitiken. Det är inte enbart skattefrågan som aktualiseras i betänkandet, utan där behandlas en stor mängd motioner. Behandlingen är synnerligen kortfattad och innehåller inte de aspekter som man borde kunna

fordra när det gäller dessa frågor. Jag trodde att det var praxis att socialutskottet som fackutskott skulle få yttra sig över dessa motioner, men då så ej har varit fallet vill jag gärna få svar på min fråga: Är skatteutskottet berett att för framtiden alltid behandla dessa förslag i nära samarbete med socialutskottet?

I det betänkande som behandlas föreslås på basis av regeringens förslag att riksdagen fastställer att en särskild skatt införs på alkoholsvaga lättviner och att alkoholsvaga lättviner introduceras. Det vin som därmed skall lanseras har en alkoholstyrka som blir högre än starkölets.

Det har aldrig lyckats att i Sverige introducera en ny "svag" alkoholdryck som ersättning för befintliga starkare alkoholdrycker.

Fruktodlare, restaurangägare och andra intressenter ser här möjligheten att ersätta socker med alkohol som konserveringsmedel. Det innebär att vi kan få nya sorters bordsdricka, som lingondricka, enbärdricka och blåbärdricka, som egentligen är viner med en alkoholhalt på starkölnivå. Det är inga oskyldiga drycker, som man lätt förleds att tro, då namnen inte ger sken av att alkoholinnehållet är så högt som det verkligen är. Det finns stor risk att dessa alkoholsvaga viner kommer att lanseras som "hälsoviner", framtagna för att passa människor som är medvetna om nödvändigheten av riktig kost och motion. I propositionen ger regeringen förslag som tidigare prövats och avvisats av riksdagen (Sku 1987/88:5). Märkligt nog tillstyrker skatteutskottet i nuvarande betänkande att denna nya dryck skall införas. Detta sker utan att man från utskottets sida har låtit socialutskottet få yttra sig över de motioner som föreligger och det förslag till alkoholskatteförändringar som regeringen har framlagt. Det blir slagsida i den alkoholpolitiska debatten, om man bara behandlar den rent skattemässiga situationen. Den måste obönhörligen vägas mot de alkoholpolitiska aspekterna. Här rör det sig om ett grovt övertramp.

Det finns således tunga alkoholpolitiska skäl som motiverar åtgärder för hindra att dessa lättviner introduceras. Med kännedom om det dryckesmönster som leder till ett alkoholberoende inser vi faran av att dessa nya vinsorter tillåts. Det förslag som nu föreligger kommer inte att främja riksdagens beslut om att minska den totala alkoholkonsumtionen. År 1985 fattades beslutet och först nu får socialstyrelsen i uppdrag av regeringen att utarbeta ett handlingsprogram. Det är en mycket lång tid med överksamhet.

I en motion med anledning av regeringens proposition om höjning av alkoholskatten har jag tillsammans med andra från riksdagens nykterhetsgrupp tagit upp denna fråga. Det är med stor oro som jag nu inser att vår motion inte vann utskottets gillande. Det finns dock en reservation som stöder vårt förslag. Jag vill yrka bifall till den reservationen, och min förhoppning är att de som känner ett alkoholpolitiskt ansvar också stöder den reservationen.

I betänkandet fastslås att 1977 års icke-socialdemokratiska alkoholpolitiska beslut fortfarande gäller. Det var en s. k. borgerlig regering under den tiden. Inriktningen var då att minska alkoholkonsumtionen och på det sättet komma till rätta med alkoholmissbruket. Detta lyckades under ett antal år. Konsumtionen sjönk, vilket gav utslag i sjukvårdsstatistiken. Antalet fall av

skrumplever sjönk, och antalet med diagnosen alkoholberoende psykoser minskade.

Tyvärr stannade den positiva utvecklingen. Det stigande våldet i samhället speglar en alkoholkonsumtion som inte är acceptabel. Ungefär 80 % av all misshandel, och då speciellt kvinnomisshandel, utförs av alkoholberusade personer. Man uppskattar att ca 20–25 % av akutsjukvårdens platser utnyttjas för vård av alkoholberoende. Mellan 300 000 och 500 000 människor i Sverige missbrukar alkohol.

Enligt gjorda undersökningar dricker den stora mängden yngre män och kvinnor i dag med all sannolikhet alkohol oftare och i större kvantiteter än någon annan generation gjort. Ökningen av öl- och vinkonsumtionen innebär introduktion i ett alkoholbruk som leder till missbruk.

Gnistan i 1977 års beslut har sakta falnat, och det har ofta bara blivit ett rutinkonstaterande att påstå att vi följer 1977 års alkoholpolitiska beslut. Den faktiska verkligheten talar ett annat språk, vill jag hävda. Detta ser man i antalet beviljade utskänkningstillstånd under de senaste åren. 1977 års alkoholpolitiska beslut uppfylls ej med tanke på den ökning av främst spritservering som skett under de senaste åren. Detta beskrivs också i utskottsbetänkandet. Mot bakgrund av detta måste man också inse att det brister i tillsynen och kontrollen av denna verksamhet. Skall antalet tjänster på länsstyrelserna motsvara antalet utskänkingsställen måste det tillföras resurser för nya befattningshavare som ges möjlighet att kontrollera att tillstånden efterlevs.

Även på det kommunala planet, särskilt i storstäderna, saknas i dag resurser till denna tillsyn. En avgift för kontrollerna borde debiteras restaurangägaren. Detta förekommer i andra kontrollfall på miljövårdssidan. Härigenom skulle det skapas resurser för en utökning av antalet kontrollanter.

När nu alkoholhandelsutredningens förslag ej utmynnade i någon proposition bör 1977 års beslut alltså gälla. Då måste även antalet utskänkingsställen antingen behållas vid nuvarande nivå eller sänkas. Det är inte rimligt att man stillatigande åser att nya utskänkingsställen hela tiden tillåts. Ofta har skälet till en restriktiv alkoholpolitik inte beaktats när kommuner och länsstyrelser beviljar tillstånden.

Många andra frågor berörs i skatteutskottets betänkande. En av dessa är det av regeringen framlagda förslaget rörande borttagandet av skatten på lättöl. Orsaken är en minskning av konsumtionen av lättöl. Den ökning av starkölskonsumtionen som med stor oro noterats de senaste åren tror jag inte kan tillskrivas människors vilja att inte köpa lättöl.

Orsaken torde snarast vara att söka i den enorma reklamkampanj som har bedrivits av bryggerinäringen. Man gick ut med en anspelning på lättöl, men beskrev miljön kring ölet så, att det inte rädde något tvivel om att det var starköl som åsyftades. Priset hade inte någon effekt, och jag tror inte det finns någon konsument som fallit för lättölsreklamen och konstaterat att lättölet är billigare redan i dag.

Skattesänkningen kommer inte att innebära att konsumenterna hellre väljer lättölet. Det är redan i dag så påtagligt prisbilligare, att vore det prisskälet som stod bakom det hela, skulle inte försäljningen ha sjunkit alls.

Det saknas logik i skatteförslaget. Man vill introducera lättvin som är starkare än starköl, och man vill samtidigt sänka skatten på lättöl, men behåller den på läskedryckerna av statsfinansiella skäl. Jag befarar att detta förslag kommer att leda till samma problem som mellanölet gav missbruksvården.

Kvinnornas situation uppmärksammas alltför sällan i alkoholdebatten. Kvinnor bör inte bli berusade, de bör inte heller missbruka alkohol. Det strider mot traditionen och mot vad man kan förvänta sig. Därför är kvinnors missbruk skamligare och svårare att nå och tala öppet om. Numera är det en annan typ av kvinnor än tidigare som riskerar att utveckla alkoholberoende. Nu handlar det om de socialt fungerande kvinnorna: yrkesarbetande, hustrur och mödrar. Kunskaperna om kvinnors missbruk och deras liv som missbrukare är mycket dåliga. Det är en mycket dyster bild för de kvinnor som genom ett oskyldigt vindrickande blivit alkoholberoende. De är ofta dolda missbrukare. De dricker ofta ensamma hemma. Antalet självmordsförsök bland dessa kvinnor är stort.

Den manliga motsvarigheten till den sammanhållande och tålmodiga alkoholhustrun är sällsynt, varför familjestrukturen sönderfaller snabbt och ohjälpligt när kvinnan är den missbrukande parten. När det gäller barnen i missbrukarhem finns alltför dåliga kunskaper för att kunna föreslå åtgärder som förbättrar dessa utsatta barns situation.

Detta var några axplock från den vardagsmiljö som alltför många befinner sig i, beroende av ett bruk som många gånger är vad de flesta kallar en normalkonsumtion. Jag är helt övertygad om att det nya lättvins offer också kommer att återfinnas i denna skara.

Visst är det bra med en utvärdering och ett bevakande av marknadsföringen av det nya lättvins. Men med kännedom om den grundsyn som finns i Vin- & Spritcentralens ledning hyser jag inga som helst förhoppningar om att man i detta fall skulle rätta sig efter 1977 års alkoholpolitiska beslut. Inte ens vår strävan att sänka den totala alkoholkonsumtionen enligt WHO:s förslag respekteras från det hållet. Det bästa är att helt enkelt inte introducera några nya förledande alkoholhaltiga drycker.

När det gäller åldersgränser finns det många skäl som talar för att åldersgränsen för servering av alkohol på restaurang skall höjas till 20 år. I USA har de flesta staterna numera en 21-årsgräns. Där har man kunnat konstatera en markant minskning av trafikolycksfallen sedan den nya gränsen infördes. Bara det vore väl ett skäl för alla som önskar spara resurser att välja denna enkla väg.

Sjukvårdskostnaderna påverkas helt naturligt påtagligt med en sådan minskad alkoholkonsumtion. Vårdkrisen är ett faktum. Varför då bara diskutera nya ekonomiska tillskott? Det måste vara behovet av sjukvårdsresurser som skall justeras. Den effektivaste satsningen ger en ändrad alkoholkonsumtion. Det ger resurser på sikt till den sjukvård vi alla kräver.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till reservationerna 4, 6 och 7.

Anf. 23 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! En solidarisk välfärdsstat måste också ha en solidarisk alkoholpolitik. Den alkoholpolitik som riksdagen 1977 slog fast har en bred uppslutning, vilket också visas av det utskottsbetänkande som vi nu behandlar.

Jag vill också framhålla att 1977 års beslut var något av ett genombrott i det avseendet att man då slog fast att alkoholproblemen skulle angripas genom att man pressade tillbaka totalkonsumtionen. På det sättet blir alla konsumenter, även normalkonsumenterna, berörda av alkoholpolitiken.

Jag tycker att det betänkande som utskottet har presenterat på ett bra sätt slår vakt om 1977 års alkoholpolitik. Jag tycker att det är särskilt bra att utskottet har uppmärksammat problemen kring alkoholservingen på restauranger och den mycket kraftiga ökning som där har skett. Jag hoppas att yrkandet om en höjd åldersgräns, som ju många restaurangägare frivilligt har infört, skall vinna riksdagens gehör så småningom.

Jag tycker även att det är bra att utskottet pekar på att socialstyrelsen nu prioriterar arbetet med att skapa ett program mot alkoholbruket, med utgångspunkten att alkoholbruket är ett kraftigt hot mot folkhälsan. Vi behöver ett sådant program för att klara det 25-procentsmål som riksdagen vid flera tillfällen har enat sig om.

Det är också angeläget att vi ständigt driver kampanjer kring alkoholfrågan. Därför är AN-rådet en nödvändig och angelägen resurs i det sammanhanget. AN-rådet har arbetat med väldigt små resurser, men samtidigt kan vi i betänkande efter betänkande från skatteutskottet läsa att man förväntar sig stora insatser från AN-rådet. Det är därför angeläget att i olika sammanhang överväga om det inte kan skapas bättre kansliresurser för AN-rådet.

Herr talman! I egenskap av ledamot av denna kammare fick jag härom dagen ett brev från chefen för det statliga företaget Pripps. Han meddelade att han inte förstod den svenska alkoholpolitiken. Främsta anledningen därtill visade sig vid närmare läsning av brevet vara att politikerna inte beslutar som Pripps genom Svenska bryggareföreningen önskar.

Det finns mycket som är svårt att förstå. För mig är det obegripligt att svensk bryggerinäring lägger ut pengar på Svenska bryggareföreningen och dess tidskrift för att förkunna bl. a. följande budskap som tecken på det nyförvärvade sociala ansvar som man anser att man har inom bryggareföreningen. Jag citerar ur det senaste numret:

”Regeringen gömmer sig bakom det faktum att en liten klick missbrukar starköl. Denna lilla grupp kommer inte att sluta missbruka alkohol. Kvar finns den oerhörda majoritet av normalkonsumenter, som straffas för vad andra gjort. Det kulturellt allt högre stående dryckesmönster denna grupp anammats får svårare att göra sig gällande.”

Jag kan inte förstå annat än att Svenska bryggareföreningen nu ur arkivet plockat fram de socialt ansvarslösa argumenten från mellanölstiden. Det är mycket besynnerligt. Bryggareföreningens lobbyister klarar inte längre att hålla fast vid sitt sociala manifest från i höstas.

Herr talman! Det avsnitt i regeringens proposition som kanske har väckt mest uppmärksamhet gäller frågan om lättlättvinet, det alkoholsvaga lättvinet. Som framgår av den motion, Sk42, som bl. a. jag har skrivit på,

finns det mycket stora tveksamheter ur alkoholpolitisk synpunkt mot att införa ett alkoholsvagt lättvin. Det visas också av att utskottet i sitt betänkande kring sin tillstyrkan till propositionen har skrivit in en rad villkor och farhågor som återfinns i flera av de motioner som har väckts i anslutning till förslaget.

Man känner tydligen också från utskottets sida tveksamhet ur alkoholpolitisk synpunkt och vill garnera det här beslutet med en rad reservationer och påpekanden om hur arbetet kring det nya lättvinet i fortsättningen skall bedrivas.

Vi hade i motion Sk42 yrkat att riksdagen, med hänsyn till de stora risker och svårigheter som finns kring det alkoholsvaga lättvinet, skulle acceptera detta under en försöksperiod. Den motionen har inte vunnit anslutning på något sätt. Mot den bakgrund som anförs i motionen känns det därför riktigt att nu för min del yrka avslag på propositionen i den del som rör det alkoholsvaga lättvinet.

Det finns också en reservation, nr 6, som tar upp avslagsfrågan, och jag avser i en eventuell omröstning att biträda reservationen beträffande att-satserna 11 och 36. Dock kan jag inte acceptera den motivering som finns i reservationen och yrkar alltså avslag på den motiveringen.

Låt mig till sist, herr talman, säga att jag tycker att det är tillfredsställande att utskottets företrädare gjorde ett väldigt bra uttalande kring frågan om Sveriges närmande till EG och den svenska alkoholpolitiken. Den frågan har vi anledning att återkomma till senare.

Allra sist vill jag också yrka bifall till min motion från allmänna motionstiden, nr Sk837.

Anf. 24 ANDERS CASTBERGER (fp):

Herr talman! I dag finns det all anledning att erinra om att alkohol och trafik är en omöjlig kombination. Detta faktum är dessutom väl förankrat i det allmänna rättsmedvetandet. Trots det sker varje år ett stort antal olyckor där alkohol är starkt bidragande orsak.

Att runt 200 personer dödas i trafiken varje år på grund av alkohol innebär att den enskilde trafikanten inte alltid insett allvaret. Många använder sig också av olika slags hjälpmedel och metoder för att beräkna hur mycket de kan konsumera för att klara sig under dagens gräns på 0,5 ‰. Det leder till ett onödigt och klart belagt risktagande. I dag har vi dock ingen sanktion för detta. All forskning pekar på att omdöme och förmåga är satta ur spel redan långt under dagens tillåtna nivå. Väg- och trafikinstitutets forskning bygger starkt under det klart berättigade kravet på en helt alkoholfri trafik.

Därför frågar sig naturligtvis allt fler människor: Hur länge skall vi behöva vänta på att en principiell nollgräns med fullt betryggande rättsäkerhetsmarginal införs? En kraftig opinion kräver en sådan nollgräns.

Jag vill erinra om att bilriksdagen, vår namne, i samband med Bilsalongen, som riksdagen fick nöjet att besöka i går, har slagit fast att den tillåtna promillegränsen bör vara 0,0 med en rättssäker marginal.

Landsförbundet, där den tidigare talaren Göran Magnusson är ordförande, har sedan i lördags i sitt alkoholpolitiska program inskrivit att straffbarhetsgränsen för rattonykterhet skall sänkas till 0,0 ‰, eller så nära 0 som det

ur rättssäkerhetssynpunkt är möjligt med hänsyn till tillgängliga mätmetoder. Bakom detta krav finns en bred parlamentarisk förankring och en folkrörelseförankring.

Jag kan erinra om att tidningen Metallarbetaren har gjort gemensam sak med Olle Grahn och mig när det gäller den motion i ämnet som han och jag har skrivit. Även folkpartiet har krävt en kraftig sänkning av nivån. Redan under allmänna motionstiden föreslog folkpartiet i sin partimotion en höjning av alkoholskatten, bl. a. för att alkoholkonsumtionen skall kunna minskas.

Folkpartiets grundsyn om att bekämpa drogbruket bygger på socialt ansvar. Sambandet mellan totalkonsumtion och alkoholskador är klart belagt, likaså sambandet mellan totalkonsumtion och trafikfylleri. Därför måste totalkonsumtionen minskas. Det är viktigt att vi följer och uppfyller Världshälsoorganisationens målsättning. Skatteinstrumentet är i detta sammanhang den mest effektiva form som vi hittills känner till. Men det finns också en hel rad andra metoder att komplettera med. En sådan metod är att slopa den taxfree-försäljning som i dag tillåts. Detta har jag tillsammans med några andra folkpartister föreslagit i en motion.

I motionen skriver vi "att Sverige bör slopa taxfree-försäljningen med EG-området senast 1992", samtidigt som EG-länderna själva gör det. Vidare skriver vi i motionen "att Sverige bör ta initiativ till att slopa taxfree-försäljningen inom EFTA-området - - - att Sverige bör ta initiativ till att taxfree-försäljningen mellan EG- resp. EFTA-området slopas, - - - att Sverige senast 1992 inleder bilaterala överläggningar med länder utanför EFTA- och EG-områdena med sikte på att ömsesidigt avtala bort taxfree-försäljningen mellan Sverige och resp. land."

Dess värre är det väl sådant som Bo Lundgren kallar symbolfrågor och skenlösningar. När Bo Lundgren säger att sådana åtgärder inte skulle få så stor effekt, måste jag erinra om att 1977 års beslut här i riksdagen har givit som resultat ett klart avbrott i konsumtionskurvan. Bo Lundgren säger att dessa, som han kallar dem, symbolfrågor och skenlösningar sker utan folkligt stöd. Men det är ju fråga om en opinionsbildning, och det finns klart belägg för att frågorna vinner allt större gehör. Jag tog 0,0-promillegränsen som ett exempel nyss. Och så sent som 1984 lanserades frågan på allvar. Då var det inte många som ens visste vad det handlade om. I dag har detta krav ett mycket brett stöd. Bo Lundgren har nog dess värre tappat den tidsmässiga orienteringen om hur verkligheten är - vad vi vill, vad som erfordras för att vi skall uppnå målet och vilken målmedvetenhet som erfordras för detta. Motstånd som kan finnas måste vi arbeta för att övervinna och inte betrakta som obestigbara toppar i Himalaya.

Sten Andersson i Malmö åberopar uppenbart orimliga och allmänt fantasifulla förslag för att den vägen ge sken av att även välavvägda, men förvisso kraftiga, ingrepp och restriktioner skulle vara verkningslösa och verklighetsfrämmande. Det är inte en liberal alkoholpolitik, som Sten Andersson försökte uttrycka det och som han förespråkar. Det är en slapphänt alkoholpolitik; och det gagnar verkligen inte de ambitioner som även Sten Andersson borde ställa sig bakom, nämligen Världshälsoorganisationens mål, som jag har utgått ifrån att de flesta här i kammaren är ense om.

Låt mig till sist, herr talman, få göra en liten kommentar till Göran Magnussons ändrade inställning till den oro som många av oss känner när det gäller lättlättvinet och som ledde till en motion om att acceptera, som han själv uttryckte det, tre års försök. Nu ställer Göran Magnusson sig i stället bakom reservationen, vilket är mycket bra och klädsamt. Men jag förstår inte riktigt de piruetter som han gör för att komma runt motiveringen i reservationen.

Herr talman! Jag vill ställa mig bakom Gudrun Norbergs yrkanden beträffande reservationerna.

Anf. 25 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Under senare tid har det blossat upp en angelägen och mycket hälsosam debatt om krisen inom vårdsektorn. Alla partier bedyrar hur angeläget det är att alla människor tillförsäkras en god vård och omsorg – fattas bara annat. Jag vill i detta sammanhang påminna om att riksdagens beslut här i dag i allra högsta grad får konsekvenser också för vårdsektorn. Om – jag är medveten om att det är ett önsketänkande, men jag säger det ändå – vi helt och hållet blev kvitt de alkoholrelaterade sjukdomarna, som sätter en enorm press på sjukvårdsapparaten, skulle människor i dag inte behöva drabbas av brister inom sjukvården. Var fjärde sjukhussäng beräknas i dag vara upptagen av människor som fått en sjukdom eller drabbats av olycksfall där alkoholen varit den direkta eller indirekta orsaken. Om samma partier som ivrigt talar om angelägenheten av skattesänkningar ägnade alkoholfrågan bråkdelen av det intresse som skattefrågan förmår väcka, skulle vi faktiskt kanske kunna åstadkomma en skattesänkning.

Herr talman! I utmärkta annonser i dagspressen har vi kunnat läsa att en helbutelj Renat kostar 475 kr. Vi har kunnat läsa att samhällets kostnader för alkoholkonsumtionen beräknas till ca 75 miljarder kronor. Det är självfallet inte det tyngsta argumentet för en restriktiv alkoholpolitik, men det är något att ha med i bilden, eftersom det, herr talman, väldigt ofta är enbart de strikt ekonomiska argumenten som biter.

Fru talman! Regeringen har genom förslag om lättnader i alkoholbeskattningen och med utskottets instämmande öppnat för introduktion av en ny produkt på alkoholmarknaden. Från kds sida kan vi inte ställa oss bakom ett experiment som kan leda till effekter liknande dem som följde i mellanölets spår, och det var sannerligen följder som var förödande för väldigt många av vårt lands ungdomar – ingen kan förneka det.

Fru talman! Vi vet alla att vissa av de alkoholpolitiska åtgärderna som beslutats, eller som diskuteras, har svårt att få fäste och gehör hos de stora befolkningsgrupperna. Men det får väl riksdagen ta ett visst ansvar för. Vi i riksdagen har ju ansvar för opinionsbildningen. Det är helt klart att många av de restriktioner som alkoholen omgärdas med upplevs som krångliga och besvärliga, och det finns säkert de som tror att dessa restriktioner är tillkomna för att allmänt göra det besvärligt för folk. Det här är naturligtvis någonting som vi måste vara vaksamma på, men något som vi också, som sagt, har ansvar för och som jag tror vi kan åtgärda. I längden går det ju inte att fastna i åtgärder som av många upplevs som meningslösa. Därför måste vi förmå människor att inse att vi har fattat dessa beslut och står för dessa

restriktioner för att vi tror att de är meningsfulla för våra medmänniskor. Det går självfallet att raljera över bestämmelser som finns, och om man ser på en bestämmelse isolerad från sin motivering kan man kanske rent av göra sig litet lustig också i denna talarstol och ironisera en del.

Som sagt, bestämmelserna finns ju där för att vi vill hjälpa medmänniskor och inte av något annat skäl.

Vad gör man när man träffar på A-laget – våra dagars verkliga proletariat? Då står man inte och är ironisk över de restriktioner som finns. Ingen tror väl att A-lagets situation skulle förbättras av större lättåtkomlighet. Vad gör man när uteliggarna inte hittar något varmt prång där de kan övernatta, och de står och bankar på Frälsningsarméns port i hopp om att få en madrassplats över natten? Då finns det inte någon anledning att ironisera. Vi hörde här om ungdomarna i 18–19-årsåldern som inte längre är ungdomar. Många av dem är förtidspensionärer, nersupna och utslagna. Det är alkoholen som hjälpt dem till deras elände. Det ligger ingen glamour i att människor misshandlar varandra. Ingen är okunnig om att alkoholen i regel finns med i misshandels-sammanhang. Det finns inte heller någon anledning att göra sig lustig över enstaka restriktioner, när barn av lojalitet med sina föräldrar torkar spyor efter deras liv och leverne. Eller när domen faller i rätten efter en kväll då alkoholen rivit undan spärrarna i hjärnan och vanvettets dåd har begåtts.

Fru talman! För mig är detta en fråga om solidaritet och ingenting annat. Det är inte alls fråga om att moralisera eller att nedvärdera, icke alls. Alla partier i riksdagen talar om alkoholproblemet som Sveriges största sociala problem. "Sveriges största sociala problem" är sannerligen ett sätt att uttrycka saken. Om vi menar allvar och kräver trovärdighet när vi använder uttrycket, måste vi också visa ett mycket hett engagemang, visa att vi vill göra någonting åt problemet. Det behöver sannerligen inte vara problem av den digniteten som får oss att ställa till med väldiga palavrer, debatter och utspel.

Vi säger alla att alkoholen är Sveriges största sociala problem. Jag tror inte att vi hittar något samhälle som är utan alkoholproblem. Vi kommer inte heller att nå det målet. Men låt oss ivrigt vara solidariskt verksamma för att komma någon bit på vägen.

Fru talman! Jag har, och flera med mig, föreslagit ett treårigt försök med inköpsbegränsning för att komma till rätta med den höga alkoholkonsumtionen. Detta förslag överensstämmer med det förslag som bl. a. 200 professorer i medicin, dvs. hälften av vårt lands medicinska professorer, 6 200 läkare, dvs. en tredjedel av läkarkåren, Sjuksköterskeförbundets kongress m. fl. står bakom. Från kds sida menar vi att ett försök med inköpsbegränsning skulle vara ett effektivt medel direkt riktat mot och till hjälp för den grupp, ca 10 %, av konsumenterna som svarar för ca 50 % av konsumtionen. Jag tror vidare att om riksdagen tar ett rejält grepp om alkoholfrågan och beslutar om ett försök med inköpsbegränsning och därtill lägger ett konsekvent engagemang för en trygghetsskapande familjepolitik, en skolpolitik som ger etisk och moralisk vägledning, så kan vi faktiskt ompröva vissa av de restriktioner som i dag omger alkoholen och som av en del normalkonsumenter måhända upplevs som krångel och kineseri. Inköpsbegränsningen är också det mest verksamma medlet, tror jag, för att uppnå WHO-målet. Utskottet föreslår ingenting som kan innebära att konsumtionen minskar till den nivå som

WHO förordar utan avslår konsekvent alla förslag som skulle kunna gå i en sådan riktning.

Fru talman! Jag vill med detta yrka bifall till yrkande 1 i motion Sk549 och till reservationerna 1, 5, 6, 7, 8, 9, 10 och 14.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 26 MARGARETA PALMQVIST (s):

Fru talman! Det är viktigt att göra klart för sig vilka mål vi vill uppnå genom politiska beslut för att förstå och rätt placera beslut om medel. Det gäller inte minst inom alkoholpolitiken.

”Det huvudsakliga målet för alkoholpolitiken måste vara att utifrån en social helhetssyn begränsa och tränga tillbaka alkoholskadorna för att på sikt nå ett alkoholskadefritt samhälle.

Vi måste arbeta för en aktiv samhällspolitik med gemenskap och solidaritet mellan människor som viktiga mål i sig – en politik som eliminerar behovet av flykt i överkonsumtion av alkohol.

Med en utvidgad definition av begreppet alkoholpolitik och med målet ett alkoholskadefritt samhälle öppnas möjligheterna för en rätt upplagd politik mot alkoholskadorna i vårt land – en social alkoholpolitik.

Det kräver förändringar på en rad viktiga samhällsområden. Krav som alla syftar till:

att förändra och förbättra människors levnadsvillkor

att minska människors behov av flykt via alkohol- eller narkotikakonsumtion

att skapa ett socialistiskt samhälle byggt på demokrati, solidaritet och jämlikhet

att uppnå ett alkoholskadefritt samhälle.

Det gäller krav på förändringar av arbetsmarknadspolitik, skolpolitik, familjepolitik, bostadspolitik, fritidspolitik.”

Med detta vill jag ha sagt att vi måste inse att beskattning av alkoholhaltiga drycker är *ett* medel bland övriga åtgärder som krävs.

Det är positivt att regeringen nu lagt fram ett förslag om prishöjningar på ett flertal alkoholhaltiga drycker. Jag anser dock att även priset på vin bör höjas på samma sätt som för övriga spritdrycker. Men jag anser inte att det finns någon rimlig anledning att riksdagen genom särregler om beskattning skall stimulera införandet av s. k. lättlättvin – något som utskottet och flera talare också uttryckt farhågor om, trots att man har kommit till olika slutsatser.

Genom att höja skatten på starköl och avstå från att höja skatten på mellanöl skulle vi kunna bidra till att flera väljer den alkoholsvagate ölsorten.

Med dessa justeringar borde dagens beslut kunna bli ett ganska bra medel som del i en vidare alkoholpolitik.

Jag delar utskottets uppfattning att det är viktigt att följa utvecklingen och också att följa effekten av dessa åtgärder.

Jag yrkar bifall till följande förslag under skatteutskottets betänkande

Prot. 1987/88:90
23 mars 1988

1987/88:22 mom. 4 och 36 i anslutning till motion 1987/88:Sk37 i motsvarande delar:

Arvs- och gåvobeskattningen

4. beträffande *ett nytt svagare starköl*

att riksdagen med bifall till motionen 1987/88:Sk37 yrkande 2 och med anledning av motionerna 1987/88:Sk32 yrkande 2, 1987/88:Sk35 yrkande 2 i denna del, 1987/88:Sk38 yrkande 1 i denna del, 1987/88:Sk814, 1987/88:Sk821 yrkande 3 och 1987/88:Sk833 beslutar att skatten på starköl med en alkoholhalt av högst 3,8 viktprocent skall vara 7,85 kr. per liter.

36. beträffande *lagförslagen i motsvarande del*

att riksdagen till följd härav beslutar

a) att 11 § i det vid proposition 1987/88:91 fogade förslaget till lag om ändring i lagen (1987:306) om dryckesskatt skall ha följande lydelse i vad avser starköl:

11 § Skatt på malt- och läskedrycker utgår per liter med – – –

7 kronor 85 öre per liter för starköl med en alkoholhalt av högst 3,8 viktprocent,

9 kronor 50 öre per liter för starköl med en alkoholhalt över 3,8 viktprocent, – – –

b) att anmärkningen till 22 kap. i det vid propositionen fogade förslaget till lag om ändring i tulltaxelagen (1987:1068) skall ha följande lydelse i vad avser starköl:

Starköl med alkoholhalt av högst

3,8 viktprocent 11:-

Starköl med en alkoholhalt över

3,8 viktprocent 13:-

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om trafikutskottets betänkande 13.)

Kammaren övergick till att debattera skatteutskottets betänkande 24 om arvs- och gåvobeskattningen.

Arvs- och gåvobeskattningen

Anf. 27 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! Sverige har den fria världens högsta skattetryck. Skattetrycket har under socialdemokraternas regeringsinnehav sedan år 1982 ökat från 50,1 % till 56,3 % av BNP. Skatterna har under denna tidsperiod höjts med 60 miljarder. Statsministern har i denna kammare uttalat att skattetrycket måste sänkas till ungefär den nivå som gällde 1982 eller i varje fall till ca 51 % av BNP. Ännu har inte detta löfte börjat infrias. Nästan dagligen kommer i stället förslag från regeringen och dess företrädare om höjda skatter. När tänker socialdemokraterna infria statsministerns löfte om en sänkning av skattetrycket?

Fru talman! Jag har velat inleda dagens debatt med denna lilla återblick

över de enorma skattehöjningar som förekommit under den senaste socialdemokratiska regeringsperioden. Även arvs- och gåvoskatter har under den här tiden varit föremål för socialdemokraternas skattehöjarpolitik.

Arvs- och gåvobeskattningen är mycket hög i Sverige. Den högsta skattesatsen för efterlevande make och barn uppgår till 60 %. Våra nordiska grannländer har en klart lägre arvsskatt än vad vi har. Den högsta skattesatsen för make och barn är i Danmark 32 %, i Norge 25 % och i Finland endast 14 %. Vi moderater har i årets partimotion angett målet till att arvs- och gåvobeskattningen på sikt måste sänkas till den genomsnittliga nivå som gäller för övriga länder i Norden.

Den höga arvs- och gåvoskatten skapar stora problem i samband med generationsväxlingar. Enskilda personer med innehav av små och medelstora företag – det kan vara fråga om jordbruk eller rörelse – har betydande svårigheter att överföra ägandet till nästa generation. Många av våra familjeföretag har på grund av orimlig kapitalbeskattning sugits upp av storföretagsamheten. Det är en olycklig utveckling.

Generationsväxlingar kommer att försvåras ytterligare genom höjda taxeringsvärden. Redan den 1 januari i år kommer taxeringsvärdena på vissa fastigheter att stiga. Vad tänker socialdemokraterna göra åt detta? Kommer höjda taxeringsvärden att medföra en höjd kapitalbeskattning?

Ikraftträdandet av den nya äktenskapsbalken får till följd att medel inestående på skogskonto kan bli föremål för omedelbar beskattning. Det är en klar skatteskärpning jämfört med de bestämmelser som gällde före årsskiftet. Den socialdemokratiska regeringen underlåter att komplettera lagstiftningen, så att denna skatteskärpning undviks.

Det är inte bara i detta fall som socialdemokraterna vägrar att anpassa beskattningen. Planerade generationsskiften genom successiva överlåtelser kan inte längre genomföras. Den s. k. 30-procentsregeln får inte användas, efter en nyligen avkunnad skattedom. Det är ytterligare ett exempel på underlåtenheten från regeringens sida att föreslå en sådan lagändring att beskattningsreglerna får en utformning som de flesta före den avkunnade skattedomen trodde var korrekt enligt gällande lagstiftning. Genom denna underlåtenhet försvåras ytterligare generationsväxlingar. En skärpt kapitalbeskattning blir följden. Tänker socialdemokraterna ändra på detta förhållande?

I syfte att bl. a. underlätta generationsväxlingar föreslår vi moderater sänkta skatteskalor. Dessutom har vi föreslagit en kraftig höjning av grundavdraget. Genom att anknyta grundavdraget till basbeloppet värdesäkras detsamma. Grundavdraget bör enligt vår uppfattning uppgå till tolv basbelopp för efterlevande make, till fem basbelopp för barn och till två basbelopp för övriga. Våra förslag är således ett första steg för att anpassa arvs- och gåvobeskattningen till den nivå som gäller i de nordiska länderna.

Det är enligt vår uppfattning helt förkastligt att inflationen automatiskt höjer skatten. Det är därför helt naturligt att grundavdraget måste värdesäkras. Familjelagsakkunnigas år 1981 framlagda förslag om ett grundavdrag på 200 000 kr. motsvaras i dag av ett avdrag på t. o. m. drygt tolv basbelopp. Det är ett bra exempel på hur skatterna höjs automatiskt med socialdemokratisk politik. Varför vill inte socialdemokraterna värdesäkra grundavdraget?

Slutligen, fru talman: Vi föreslår också att grundavdraget beträffande gåvobeskattningen värdesäkras. Dessutom föreslår vi en förenkling av bestämmelserna genom att det skattefria beloppet fastställs till ett halvt basbelopp, oavsett om det är fråga om kontanter eller privat lösöre. Socialdemokraterna talar gärna och ofta om förenklingar inom beskattningen. Men de lever inte upp till det fagra talet.

Med det sagda, fru talman, yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2 och 5.

Anf. 28 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Skatteutskottets betänkande 1987/88:24, som vi nu behandlar, tar enbart upp fem motioner, som väckts under den allmänna motionstiden. Flera av de frågor som nu tas upp till behandling behandlades så sent som i december förra året, dvs. för mindre än tre månader sedan, då vi behandlade vissa ändringar i arvs- och gåvoskattelagstiftningen som då var en följd av de nya reglerna på familjerättens område.

Den nya äktenskapsbalken trädde i kraft den 1 januari i år. Kort uttryckt innebär den att efterlevande make får en en direkt rätt till arv före gemensamma bröstarvingar. Arvsskatten skall beräknas schematiskt på grundval av de uppgifter som finns i bouppteckningen. Den efterlevande makens giftorättsandel beräknas då till hälften av makarnas bo och är skattefri. Återstoden tillfaller sedan den efterlevande som arv och skall alltså arvsbeskattas, såvida det inte finns särkullbarn eller testamente. Grundavdraget för efterlevande make höjdes då i december till 200 000 kr.

I samband med denna behandling redovisade vi i folkpartiet vår inställning i den här frågan. Eftersom syftet med den familjepolitiska reformen är att stärka den efterlevande makens ställning, anser vi inte att ett höjt grundavdrag är tillräckligt. De nya civilrättsliga arvsreglerna innebär att ett nytt arvfall skjuts in mellan föräldrar och barn. Det kan i vissa fall innebära dubbelbeskattning av kvarlåtenskap jämfört med hur det var tidigare.

Som regel har arvfallet inte heller ökat den efterlevande makens skatteförmåga. Det är långt ifrån ovanligt med äldre personer som äger en villa där skulder helt saknas. De höga taxeringsvärden som vi har på egna hem kan innebära följande. När den ena parten avlider och den andra övertar hela kvarlåtenskapen, som består av ett hus med ett taxeringsvärde på 500 000 kr. samt 100 000 kr. i kontanter och andra egodelar, får den efterlevande i giftorätt 300 000 kr., och eftersom grundavdraget är på 200 000 kr. får den efterlevande betala arvsskatt på 100 000 kr. Den personen, som på intet sätt fått sin ekonomiska situation förstärkt, måste ändå för att få sitta kvar i sin invanda miljö, betala arvsskatt.

Mot bakgrund av detta föreslog vi i folkpartiet i december att efterlevande makes lott skulle befrias helt från arvsskatt – så är det för övrigt i Norge. Vi har alltså samma inställning.

Fru talman! Beträffande det gåvoskattefria beloppet gäller i dag att man skattefritt kan få en gåva från någon annan på 2 000 kr. per år. Det beloppet fastställdes 1958. På 30 år har beloppet alltså inte ökats. Om grundbeloppet skulle ha bibehållits oförändrat i värde skulle det i dag vara ca 13 000 kr. Vi i folkpartiet anser därför att grundbeloppet nu bör höjas till 10 000 kr. Därför yrkar jag bifall till reservation 4.

Internationellt sett har vi i Sverige hög arvs- och gåvoskatt. Den högsta skattesatsen för efterlevande make och barn uppgår i dag till 60 %. Som jämförelse kan nämnas att våra grannar i Norden har betydligt lägre skattesatser. Karl-Gösta Svenson har redan berört detta, men det finns skäl att upprepa detta, eftersom det är så anmärkningsvärt.

I Danmark är den högsta skattesatsen för make och barn 32 %. I Norge är den 25 % och i Finland 14 %. Där tar alltså staten en betydligt mindre del av arvet än vad vi gör i Sverige.

I vår motion, som handlar om skattepolitikens inriktning och inkomstskatten år 1989, har vi redovisat våra synpunkter på en bredare skattereform som omfattar också kapitalbeskattningen. Vi har där angivit att vi bl. a. anser att arvsskatteskalen skall sänkas så att den högsta skattesatsen blir 50 %. Vår uppfattning är alltså att staten aldrig skall kunna få mer än hälften av en arvslott. Vi anser också att arvsskatteskalen skall inflationsskyddas och grundavdraget höjas. Dessa frågor kommer vi att återkomma till när motionen behandlas.

Anf. 29 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande 24 behandlas frågan om makes grundavdrag. Enligt de nya arvsreglerna, som gäller fr. o. m. den 1 januari i år, kommer den efterlevande maken att i normalfallet bli den ende arvtagaren. Därför bör grundavdraget höjas betydligt mer än vad som skedde i och med förra årets riksdagsbeslut. Familjelagsakkunniga Ladé 1981 fram ett enhälligt förslag om ett grundavdrag på 200 000 kr. Med hänsyn tagen till penningvärdesförändringen, inflationen, är detta belopp i dag inte värt mer än 134 000 kr. Om vi skall komma upp till det realvärde som en enhällig utredning föreslog 1981 behöver detta belopp höjas till 300 000 kr. Vi menar att det är värdefullt om grundavdraget kan följa penningvärdesutvecklingen. Vi föreslår därför att grundavdraget skall fastställas till tolv basbelopp. Det kan inte vara rimligt att inflationen skall urholka ett grundavdrag som man är överens om. Jag är förvånad över att man inte har kunnat nå enighet om ett förslag som man 1981 uttalade sig till förmån för.

I reservation 3 berörs storleken av de gåvoskattefria beloppen. I dag gäller att belopp på 2 000 kr. får ges bort utan att någon skattskyldighet föreligger. Detta belopp har varit oförändrat sedan 1958, alltså i snart 30 år. Realvärdet av gåvobeloppet har minskat gåvans värde till en obetydlig del av det ursprungliga värdet. I ett förslag framlagt 1987 av arvs- och gåvoskattekommittén föreslogs att det skattefria beloppet skulle höjas till 5 000 kr. Utredningen var enig om detta. Vi har i vår motion tagit fram det förslaget. Enligt vår uppfattning rör det sig om en mycket blygsam höjning, men ändå en viss förbättring. Trots den blygsamma höjningen och trots att utredningen var enig, verkar det inte som om regeringen skulle komma med något förslag. Socialdemokraterna har inte velat stödja detta.

Jag vill säga till de socialdemokratiska ledamöterna: Varför inte vara litet generösa? Varför kan man inte tillmötesgå ett så rimligt krav som det som här ställs? Det måste väl kännas ganska meningslöst för er socialdemokrater att nästan aldrig kunna acceptera ett förslag, såvida det inte kommer från regeringen. Positionerna blir mer och mer låsta på förhand. Jag beklagar att

riksdagen på detta sätt alltmer förlorar sitt inflytande. Varför inte vara litet mer öppen och inte så totalt bunden till regeringens förslag?

I centerreservationerna som fogats till detta utskottsbetänkande finns ett förslag som socialdemokraterna i utredningar tidigare har tillstyrkt. Trots detta tidigare ställningstagande ställer sig socialdemokraterna nu helt negativa till centerns yrkanden.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 2 och 3.

Anf. 30 TORSTEN KARLSSON (s):

Fru talman! I skatteutskottets betänkande 24 behandlas fem motioner från de borgerliga partierna som gäller arvs- och gåvobeskattningen. Samtliga motioner har väckts under den allmänna motionstiden.

Vi behandlade hela denna fråga i alla delar som motionerna omfattar i kammaren så sent som den 16 december förra året. Jag betraktar frågan som något begränsad, och detta är i stort sett en upprepning av vad vi diskuterade i december månad 1987. Karl-Gösta Svenson tog emellertid här upp en mer allmän skattedebatt. Han följde den moderata programmeringen helt och fullt och började tala om det svenska skattetrycket – han sade att det var det högsta skattetrycket i hela världen. Begreppet skattetryck är för övrigt inte i första hand avsett för några intellektuella övningar. Det är snarare ett politiskt slagord. Det är mer rimligt att använda begreppet skattekvot.

Jag vill erinra Karl-Gösta Svenson om vad som inträffade under de borgerliga åren, då Karl-Gösta Svenson inte tillhörde Sveriges riksdag. Då ökade skattekvoten från 48,5 % till 51 %, dvs. 2,5 procentenheter. Det skedde under en period då reallönerna minskade här i landet. Man talade om en förlorad månadslön för en vanlig verkstadsarbetare. Då kan man tala om ökat skattetryck, när människors köpkraft dräneras genom att skattekvoten ökar samtidigt som reallönerna minskar. Det är en betydligt mer intelligent variant än den de borgerliga framför i dessa dagar. Om exempelvis den ökade skattekvoten har uppkommit genom den starkt ökade konsumtion vi har haft under senare tid och den därigenom ökade konsumtionsskatten, eller genom att sysselsättningen i landet har ökat och man har gått över till heltidsarbete i betydande omfattning, kan man inte på ett så enkelt sätt tala om att skattetrycket har ökat. Om barnfamiljerna genom de upprepade barnbidragshöjningarna har fått en realförbättring av barnbidragen med ungefär 60 %, upplever de inte på grund därav ett högre skattetryck. Detsamma gäller pensionärerna, som har fått höjda bostadsbidrag och sina pensioner värdesäkrade. Det sista var ett beslut som fattades av en borgerlig regering 1982, strax innan den fick lämna ifrån sig regeringsmakten. Vi fick aldrig se något resultat av det beslutet.

Begreppet skattetryck får man vara litet försiktig med. Man får försöka nyansera debatten för att komma underfund med vad man egentligen menar med skattetryck. Om större delen av de inbetalda skatterna går tillbaka till skattebetalarna och förvandlas till konsumtion, krävs det kanske mera för att man skall tala om ökat skattetryck.

De motioner som vi behandlar i detta betänkande har behandlats helt nyligen. Skatteutskottets majoritet anser att det inte finns några skäl att göra en omfattande omprövning. De borgerliga partierna kritiserar oss för att vi

vill avslå deras motioner. Men det som kanske är mest intressant är att de borgerliga partierna inte har något gemensamt förslag när det gäller gåvoskatten. De lägger spridda bud. Då är det litet svårt, Stig Josefson, att veta vem man skall vara tillmötesgående mot. Skall man vara tillmötesgående mot moderaterna, som föreslår att det skattefria beloppet vid gåva skall höjas till ett halvt basbelopp, eller mot folkpartiet, som vill ha beloppet höjt till 10 000 kr., eller mot centern, med det litet mer blygsamma förslaget på 5 000 kr.? De borgerliga borde i första hand se över sin egen situation, innan de anklagar oss för att inte vilja vara tillmötesgående.

Jag vill dessutom framhålla att det skedde en anpassning av grundavdraget i anslutning till den nya äktenskapsbalken. Dessa bestämmelser gäller från den 1 januari.

Jag har ingen anledning att vid detta tillfälle inta någon annan ståndpunkt och yrkar därför avslag på reservationerna i detta avseende.

När det gäller arvsskatten föreslår moderaterna en sänkning av skattesatserna i de olika skikten för att åstadkomma en anknytning till förhållandena i de övriga nordiska länderna. Vi kan i denna fråga hänvisa till att man den 1 januari 1987 sänkte uttagsprocenten i de övre skikten. Vidare höjdes grundavdraget vid värderingen av börsnoterade aktier och de s. k. marknadsaktierna.

Jag kan bara konstatera att vi denna gång inte har någon annan uppfattning. De borgerliga har inte någon gemensam uppfattning i denna fråga. När det gäller grundavdraget är moderaterna och centern överens om att detta skall anknytas till 12 basbelopp.

Fru talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på reservationerna.

Anf. 31 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! Torsten Karlsson tog upp en av de frågor jag ställde till honom, nämligen när det gäller skattetrycket. Han hade en utläggning om att mitt ordval var felaktigt. Jag kan bara konstatera att under den tid som socialdemokraterna haft regeringsmakten har skatterna höjts med 60 miljarder. Enligt vad jag kan förstå har det klart påverkat människornas köpkraft.

Torsten Karlsson talade sig varm för de förbättringar som barnfamiljer och pensionärer fått. Med de skattehöjningar som skett under *crt* regeringsinnehav är det inte ovanligt med hundraprocentiga marginalsatser för pensionärerna. Häromdagen kunde vi läsa en utredning som visade att ensamstående kvinnliga pensionärer fått vidkännas en klar försämring under denna period och nu har stora svårigheter att klara sig. Barnfamiljerna i sin tur har i allt större utsträckning blivit beroende av olika bidrag för att kunna klara sig.

Torsten Karlsson svarade inte på frågan när man tänker infria statsministerns löfte att försöka åstadkomma någon form av sänkning av skattetrycket och börja återföra dessa 60 miljarder till människorna.

Torsten Karlsson sade heller ingenting om den inflationshöjande effekt som arvsbeskattningen har på grund av att man inte ens vill värdesäkra grundavdraget. Sammantaget har arvsskatten höjts under den tid vi haft den socialdemokratiska regeringen, även om man tar hänsyn till att ni sänkte

skatten något i de övre skikten med anledning av fallet Sally Kistner, som drabbades av en konkurs beroende på arvsskatten. Jag väddar till Torsten Karlsson att svara på frågorna om inflationens inverkan på arvsskattens storlek och om statsministerns löfte om en sänkning av skattetrycket.

Anf. 32 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Jag kan inte låta bli att något beröra vad Torsten Karlsson sade om vad som hände under den borgerliga regeringstiden. Man kan i korthet peka på den stora skillnaden mellan de borgerliga och de socialdemokratiska regeringarnas ekonomiska politik. Under de borgerliga regeringarnas tid fördubblades oljepriserna under några få år, medan oljepriserna under den socialdemokratiska regeringsperioden halverats. Dessutom har dollarkursen under denna tid sjunkit. Det är bl. a. mot den bakgrunden socialdemokraterna haft att föra den ekonomiska politiken, men ändå fortsätter man att höja skatterna.

Karl-Gösta Svenson har varit inne på frågan om pensionärernas situation. Regeringen genomförde en devalvering, för vilken man inte gav pensionärerna någon kompensation. Den frågan arbetar man fortfarande med.

Vidare säger Torsten Karlsson att de borgerliga partierna har spridda bud när det gäller det skattefria beloppet vid gåvor. För 30 år sedan beslöts att en gåva på 2 000 kr. skulle vara skattefri. Sedan dess har detta belopp inte ändrats. Nu föreslår de borgerliga partierna – som jag för övrigt vill hävda är tre olika partier, vilket är skälet till att vi inte har lika förslag – en avsevärd höjning av det nuvarande beloppet. Då borde det vara rimligt för socialdemokraterna att välja något av de borgerliga förslagen. Även socialdemokraterna borde anse att det är rimligt att man skall få ge bort mer än 2 000 kr. Tanken var knappast, när det skattefria beloppet infördes, att detta skulle vara detsamma efter 30 år. Välj folkpartiets, centerns eller moderata samlingspartiets förslag och rösta på det, så att människorna kan ge varandra något mer än 2 000 kr. utan att det utgår gåvoskatt.

Tanken bakom den civilrättsliga familjereform som trädde i kraft den 1 januari i år var att man skulle stärka den efterlevandes situation. Men gör man det när grundavdraget bara är 200 000 kr.? I stället inför man en dubbelbeskattning, som vi inte hade tidigare. Det betyder att skattereglerna urholkar den civilrättsliga familjereformen. Menar man någonting med den civilrättsliga familjereformen måste man införa ett avsevärt högre grundavdrag eller också, som vi i folkpartiet vill, införa fullständig skattefrihet när den efterlevande övertar kvarlåtenskapen.

Anf. 33 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Det är riktigt som Torsten Karlsson säger att denna fråga behandlades i höstas, men det är ju ingen motivering för att nu nonchalera kravet på en rättvis och rimlig beskattning.

Torsten Karlsson talade om regeringens stora skicklighet. Detta tal har vi hört många gånger tidigare. Jag skall inte fördjupa mig särskilt mycket i den saken, men jag vill säga att det finns anledning att något dämpa detta tal om regeringens skicklighet. Med den utveckling vi haft under de senaste fem sex åren hade nästan vilken regering som helst kunnat redovisa en viss

förbättring av landets ekonomi. Men trots förbättringen av konjunkturläget och ökningen av skatteunderlaget när det gäller både enskilda och näringslivet har vi ändå fått en ständig ökning av skattetrycket. Det finns här inte mycket att skryta över och inget fog för talet om regeringens skicklighet.

Pengarna går tillbaka, sägs det. Jag vet inte hur det sker. Det har i varje fall inte skett på de områden vi nu diskuterar.

Torsten Karlsson säger vidare att det inte finns något gemensamt borgerligt förslag. Jag anser att Torsten Karlsson inte skall bekymra sig över detta. På den här punkten har de tre borgerliga partierna lätt att komma överens.

Det har här lagts fram förslag som ger socialdemokraterna möjlighet att återställa något av det värde som det skattefria beloppet vid gåvor hade 1958. Men trots att utredningen var enig kan socialdemokraterna inte förmå sig att tillmötesgå ett så rimligt krav.

När det gäller grundavdraget för makar som fastställdes i höstas säger Torsten Karlsson att det skedde en anpassning förra året. Men det var just det som inte skedde. Det blev ingen anpassning. Utredningen hade föreslagit en anpassning, men det förslaget gick socialdemokraterna ifrån. Regeringen tog i stället det belopp som utredningen föreslog 1981. Jag vet inte om Torsten Karlsson är totalt omedveten om att inflationen sedan 1981 väsentligt har försämrat detta grundavdrag. Socialdemokraterna var här alltså inte beredda att följa utredningens förslag.

Anf. 34 TORSTEN KARLSSON (s):

Fru talman! Till Karl-Gösta Svenson vill jag först och främst säga att socialdemokraterna aldrig har ställt upp på förslag om indexreglerade skatteskalor. Det är kanske anledningen till att vi avstyrker exempelvis förslag som innebär att man vill anknyta grundavdraget till 12 basbelopp.

Britta Bjelle har jag litet svårt att förstå. Hon måste utgå från ett annat utskottsbetänkande än dagens, kanske från det som är daterat den 16 december 1987. Hon pläderar ju ivrigt för frågor där det nu inte föreligger någon folkpartireservation – bl. a. frågan om ett grundavdrag på 200 000 kr. Detta förvånar mig något. Hon kunde väl ändå ha försökt komma överens med moderaternas och centerns representanter i det avseendet.

Stig Josefson för ett konstigt resonemang när han talar om hur blygsamt förslaget om dessa 5 000 kr. är. Men för att över huvud taget kunna beveka majoriteten i utskottet och försöka komma till ett resultat i frågan borde väl de borgerliga partierna ha kunnat göra något annat än att först föra fram tre olika bud som är vitt skilda från varandra och därefter här i kammaren beklaga sig över det sätt på vilket utskottet har behandlat frågan om gåvoskatten.

I övrigt vill jag när det gäller den mer allmänna politiska debatten säga att det obestridligen har gått bra för Sverige sedan socialdemokraterna tog över regeringsansvaret. För detta har vi fått så många internationella erkännanden att vi lätt uppfattar den borgerliga kritiken mest som gnäll och uttryck för besvikelse över den egna oförmågan under de sex år när man hade makten. Utvecklingen var ju då katastrofal för den svenska ekonomin. Vi hade ett växande budgetunderskott och en växande statsskuld, där räntan höll på att

bli den största utgiftsposten i budgeten. Under den socialdemokratiska regeringen, med Feldt som finansminister, har det varit möjligt att få ned budgetunderskottet på ett sådant sätt att det är under kontroll.

Det här var ingenting som man kunde förutse 1982. Då skrev en känd politiker, som numera är partiledare, om ett minus på 100 miljarder och han talade om ett budgetunderskott som skulle rusa i väg över 100 miljarder. Han beskrev vilka drastiska insatser som måste göras i det här landet bara för att man skulle få ned budgetunderskottet och uppnå kontroll över det. Det gällde strängt taget att göra en allmän social nedrustning. Men allt det här har vi klarat. Den sociala välfärden har varit orubbad under den socialdemokratiska regeringstiden, även om vi naturligtvis har fått gnetta och spara. Det är just genom att arbeta och spara som vi har klarat oss ur situationen och bl. a. kunnat lösa sysselsättningsfrågorna.

Anf. 35 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Fru talman! Jag kan bara konstatera att man under socialdemokraternas regeringsinnehav har höjt skatterna med 60 miljarder, och man fortsätter att höja dem. Detta är till stort besvär för den svenska ekonomin, för det svenska samhället. Jag ställde i mitt första inlägg en fråga till Torsten Karlsson om de höjda taxeringsvärden som gäller från den 1 januari i år. Jag har inte fått svar på den frågan – om socialdemokraterna tänker anpassa kapitalbeskattningen samt arvs- och gåvobeskattningen till de höjda taxeringsvärden som vi fått nu 1988, som vi får 1990 och som vi får 1992.

Torsten Karlsson säger vidare att socialdemokraterna inte är intresserade av att inflationsskydda vare sig skatteskalorna eller grundavdraget. Det innebär att så fort det blir inflation så höjs den arvsskatt som vi nu talar om. När grundavdraget infördes rädde det – som Stig Josefson sagt – år 1981 i utredningen enighet om att avdraget skulle vara 200 000 kr. Det motsvaras i dag t. o. m. av drygt 12 basbelopp, som centern och vi är överens om. Människorna har under den här tidsperioden drabbats av en orimlig beskattning i och med att grundavdraget inte anpassats till basbeloppet.

När det slutligen gäller det skattefria gåvobeloppet, där det finns variationer i förslagen från den borgerliga sidan, delar jag Britta Bjelles och Stig Josefsons uppfattning att det inte borde ha varit några problem för oss att komma fram till en gemensam ståndpunkt. Det hade då varit betydligt enklare att möta socialdemokraterna och nå fram till en diskussion i utskottet. Jag tycker i och för sig att vårt förslag ur förenklingssynpunkt är det naturliga – att vi utgår från att det skall vara ett halvt basbelopp, oavsett om det gäller kontanter eller lösöre. Det är ju helt onödigt att man först skall behöva köpa en sak i stället för att direkt ge bort kontanter. Här är det fråga om samma sak, och vi skall inte krångla till skattelagstiftningen utan förenkla den. Det gör man genom att besluta i enlighet med vårt förslag.

Anf. 36 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Det är riktigt som Torsten Karlsson säger att vi i folkpartiet inte har avgivit någon reservation till förmån för det förslag som jag talade om tidigare. Men Torsten Karlsson framhöll ju att vi så sent som i december, alltså för mindre än tre månader sedan, behandlade denna fråga. Det är

skälet till att vi under allmänna motionstiden i januari inte motionsledes angav vår ståndpunkt. Men jag har redogjort för denna ståndpunkt, som alltjämt är densamma. Vi har inte bytt fot bara därför att det gått tre månader sedan frågan behandlades. Vår uppfattning är att man inte skall ha ett grundavdrag; efterlevande make skall få överta kvarlåtenskapen utan att behöva betala arvsskatt.

Torsten Karlsson säger: Det har gått bra för Sverige; vi har gnetat och sparat. Detta är väl ändå att överdriva. Att det har gått bra för Sverige, om vi tar den saken först, redogjorde jag nyss för. Torsten Karlsson jämförde på nytt förhållandena med situationen under den borgerliga regeringens tid. Men under den perioden fördubblades oljepriserna – oljechockerna satte kraftiga spår i hela Västeuropa, även i Sverige. Under den socialdemokratiska regeringens tid har oljepriserna halverats, och dollarn har sjunkit.

Sedan talade alltså Torsten Karlsson om att vi har sparat. Det är minsann inte fråga om något sparande, såvida man inte sätter likhetstecken mellan sparande och höjande av skatter. Detta är vad den socialdemokratiska regeringen har gjort.

Då det gäller sparandet i övrigt – om det var detta Torsten Karlsson menade – så är det privata sparandet i Sverige uruselt.

Anf. 37 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Argumenten skiftar. Det är det svagaste argument jag någon gång hört, när Torsten Karlsson anför att man inte kunnat tillmötesgå oppositionens önskemål om ett höjt belopp då det gäller avdragen på gåvoskatteområdet på grund av att de borgerliga partierna inte har haft ett gemensamt förslag. Detta måste ändå anses vara en mycket egendomlig argumentering.

Centern har anslutit sig till det förslag som socialdemokraterna accepterat i utredningen. Där fanns väl den största möjligheten att enas, och det var från den utgångspunkten vi lade fram förslaget. Vi trodde att det skulle vara möjligt att ändå på den punkten komma fram till en överenskommelse.

Torsten Karlssons argument är nytt här i riksdagen – jag har aldrig hört det förr.

Det sägs att man inte vill ha några indexbundna skatteskalor. Det är detsamma som att säga att man accepterar att inflationen skall skärpa beskattningen. Jag ställer frågan: Varför står inte ni socialdemokrater för vad er representant i utredningen har kommit fram till?

När det gäller skrytet om vad som har skett och kritiken mot vad som skedde under åren 1976–1982 tycks Torsten Karlsson fortfarande vara totalt ointresserad av vad som sker utanför Sveriges gränser. Jag tror inte att någon seriös person kan bortse från att just utvecklingen i världen har spelat en ofantlig roll både under åren 1976–1982 och under åren därefter.

Har Torsten Karlsson inte uppmärksammat den varning som finansminister Kjell-Olof Feldt har uttalat för att vi får en för stor lönehöjning i år? En sådan utgör en risk för handelsbalansen och skapar problem genom att vi inte kan hålla oss på samma nivå när det gäller inflationsutvecklingen som våra konkurrenter på världsmarknaden.

Är Torsten Karlsson totalt ovetande om vad som sker utanför vårt lands

gränser och om de bekymmer som finansministern gång efter annan har uttalat under denna vinter och vår?

Arvs- och gåvobeskattningen

Anf. 38. TORSTEN KARLSSON (s):

Fru talman! Jag vet inte vilka frågor vi egentligen behandlar. Vi har här fått en allmän ekonomisk debatt. Det hade varit trevligt om man hade fått veta detta litet grand i förväg, så att man hade haft möjlighet att ladda upp inför en större debatt. Utskottsbetänkandet i sig är ju ganska tunt.

Det har blivit litet spridda skurar i denna debatt. Karl-Gösta Svenson! Jag är intresserad av dessa 60 miljarder. Varifrån skall Karl-Gösta Svenson ta dem, och vad är det som skall förändras i statens utgifter för att man skall kunna sänka skatterna med 60 miljarder? Det vore verkligen intressant att få svar på den frågan. Fastighetsskatten får vi väl behandla i annan ordning.

Jag vill så vända mig till Britta Bjelle. Vill Britta Bjelle verkligen ta upp frågorna om grundbeloppet och skatteskalorna? I så fall går det inte bara att hänvisa till en behandling som skedde före jul. Man hade i stället väntat sig ett förslag från folkpartiets sida. Att här bara framföra kritik mot utskottsmajoriteten i dessa frågor utan att ha några förslag är som att delta i en diskussionsklubb.

Jag håller helt med Stig Josefson om att det finns bekymmer med ekonomin i dag. Vi har emellertid klarat oss mycket bra, och med fortsatta åtgärder skall vi säkert kunna klara oss mycket bra i fortsättningen också. Den värsta katastrofen vore väl om vi finge en borgerlig regering. De borgerliga kan ju inte ens komma överens om ett bud när det gäller gåvoskatten.

Jag vill i detta sammanhang bara hänvisa till att det finns en kommitté som har lagt fram ett förslag under hösten. Förslaget var ute på remiss fram till den 25 februari. Det finns nu i regeringskansliet. Jag förväntar mig att vi framöver också får behandla denna fråga här i kammaren.

Anf. 39 BRITTA BJELLE (fp):

Fru talman! Torsten Karlsson säger att vi har fått en debatt som enligt hans mening handlar om allt möjligt annat än det som ingår i utskottsbetänkandet. Men om jag inte minns alldeles fel, talade Torsten Karlsson själv i sitt inledningsanförande om allt elände som hade inträffat under den borgerliga regeringsperioden. Han har själv angett tonen i denna debatt.

När det gäller våra förslag vill jag peka på att Torsten Karlsson själv i sitt inledningsanförande hänvisade till att vi nyligen har haft en debatt om identiskt lika frågor. Det är bakgrunden till att vi till i dag inte har någon motion om just grundavdraget.

Beträffande arvsskatteskalornas nivå har vi i en motion om inkomstskatten angivit de riktlinjer som vi vill arbeta efter. Vi har där sagt att vi inte anser att staten skall ha rätt att ta mer än hälften i skatt på någon arvslott. Vi har alltså väckt förslag i frågan.

Torsten Karlsson behöver inte vara orolig för folkpartiets ståndpunkter. Vi kommer att väcka motioner inom dessa områden.

Anf. 40 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Man skall inte kasta sten när man sitter i glashus. Det var Torsten Karlsson själv som drog upp debatten om den allmänna ekonomiska politiken. Han skall därför inte vara kritisk om han får svar.

Allra sist i Torsten Karlssons förra inlägg kom något litet av ett svar på de frågor som vi har tagit upp i debatten, nämligen att det kanhända kommer ett förslag längre fram. Det hade varit värdefullt om det beskedet hade kommit tidigare i debatten, eftersom det egentligen var detta som vi skulle diskutera.

Nu får vi bara hoppas att den lilla tråd av positivitet som kom fram också skall följas upp och inte glömmas bort när riksdagen samlas på nytt i höst.

Anf. 41 TORSTEN KARLSSON (s):

Fru talman! Jag är tacksam mot Britta Bjelle för att hon bistår oss med mycken information om folkpartistiska ståndpunkter. Tyvärr kan vi emellertid inte från utskottets sida behandla dem om det inte föreligger något yrkande i skatteutskottet, som vi i så fall kan föra fram här i kammaren.

Jag vill också säga några ord med anledning av Stig Josefsons fråga. Det är väl allmänt bekant, och det finns också med i utskottsbetänkandet, att en kommitté har arbetat och att dess förslag har varit föremål för en remissbehandling. I en sådan situation utgår man självfallet ifrån och förväntar sig att det skall komma ett regeringsförslag. Det är en av anledningarna till att vi vill vänta med att justera gåvobeskattningen.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om trafikutskottets betänkande 13.)

Kammaren övergick till att debattera trafikutskottets betänkande 13 om trafikpolitikens mål och inriktning.

Trafikpolitikens mål och inriktning

Anf. 42 ROLF CLARKSON (m):

Fru talman! Vid den allmänpolitiska debatten den 3 februari häde vi en trafikpolitisk debattrunda, där partierna mera övergripande vart för sig presenterade sin inställning till trafikpolitiken i landet. Det finns i dag ingen anledning att upprepa vad som då sades.

I det betänkande nr 13 som trafikutskottet har lagt på riksdagens bord för avgörande i dag finns det emellertid ett antal reservationer som mera i detalj preciserar partiernas ställningstaganden till underrubrikerna i den trafikpolitiska propositionen.

Från moderat sida håller vi med om och strävar efter att medborgarna och näringslivet skall ha en tillfredsställande trafikförsörjning i alla tänkbara former inom landet. Det har stor betydelse för de enskilda medborgarna, för näringslivet och därmed för landets välfärd och välstånd att vi har ett väl fungerande kommunikationsnät, som ger oss god service till lägsta möjliga kostnad. Det ger Sverige som nation förmåga och möjlighet att även hävda sig i den internationella konkurrensen.

Vi vill att det skall råda fri konkurrens inom transportgrenarna i landet, det skall råda fri konkurrens inom de olika transportsektorerna och det skall råda fri och likvärdig konkurrens mellan de olika transportsektorerna.

Det är därför vi t. ex. vill få till stånd parallellkoncessioner i luften så att det blir konkurrens för de monopolföretag som i dag verkar där, nämligen SAS och Linjeflyg.

Vi vill också att den, som vi tycker, ålderdomliga affärsverksform som fortfarande finns inom kommunikationsområdet skall förändras, så att de företag som arbetar under affärsverksformen får möta likställd konkurrens av företag inom andra konkurrerande sektorer. Vi är allmänt för en avreglering av transportmarknaden i Sverige. Den är fortfarande mycket detaljreglerad, och vi tror att det är välgörande för att nå de syften jag tidigare har nämnt – ett gott kommunikationsnät med god service och låga priser – att man verkligen låter marknaden styra utvecklingen så mycket som möjligt.

Det sägs i regeringens proposition och i utskottets betänkande att vi på många sätt – det gäller åtminstone socialdemokrater, moderater, folkpartister och centerpartister – har en likartad syn på hur vi vill utveckla kommunikationerna inom landet. Jag medger det, men det som ger anledning till reservationer i vårt betänkande i dag är att vi inte tycker att regeringen har gått så långt som den bör göra för att vi skall uppnå de trafikpolitiska mål varom vi i stort sett är överens. Det finns naturligtvis stora bekymmer förenade med att uppnå en väl fungerande transportmarknad.

Låt mig här redogöra för de senaste statistiska uppgifterna om hur persontrafikarbetet i Sverige är uppdelat: Biltrafiken står för 79 % av persontransportarbetet och busstrafiken för 9 %. Dessa båda gummiburna transportmedel står alltså för 88 % av persontransportarbetet i Sverige. Tågen – statens järnvägar – som är trafikpolitikens sköte- och sorgebarn står för bara 7 % och det expanderande flyget för 3 %. Dessa två sinsemellan verkligt konkurrerande transportformer står bara för 10 %. Jag tror att många häpnar när jag säger att den kollektiva trafiken på räls i Sverige – även exempelvis tunnelbanan i Stockholm – bara står för 2 %.

Dessa uppgifter gäller persontransporternas omfattning, och de säger en hel del om med vilken försiktighet man måste behandla de förslag till enorma subventioner till olika kollektiva transportmedel som då och då läggs fram i riksdagen.

Jag tänker komplettera med att nämna några uppgifter beträffande godstransportsystemet. Lastbilarna står för nära hälften av allt godstransportarbete i Sverige – 47 % – , tågen för 36 % och båtarna för 18 %. Det finns alltså inom godstransportsystemet en klar markering av att alla dessa tre transportsystem behövs i mycket stor utsträckning och att de behöver konkurrera på lika villkor.

Ett av felen med den socialdemokratiska trafikpolitiken är att man inte låter konkurrensen ske på lika villkor mellan dessa betydande delar av godstransportsystemet. Här finner vi i stället en omfattande subventionering av järnvägstrafiken på både lastbilarnas och framför allt sjöfartens bekostnad.

För att fullständiga protokollet i den mån det berör trafikutskottets

betänkande 13 skall jag ta upp de reservationer där vi har deltagit.

I reservation 1 har vi tillsammans med folkpartiet och centern tagit upp trafikpolitikens mål. Vi säger, att även om vi i mycket stor utsträckning är överens med regeringen om målen för trafikpolitiken, anser vi att de förslag till förverkligande av dessa mål som regeringen lagt fram i sin proposition och som utskottets majoritet stöder inte är tillräckliga. Jag ber alltså att få yrka bifall till reservation 1.

I reservation 3 konstaterar moderaterna och folkpartiet beträffande trafikpolitiken att regeringen och utskottsmajoriteten inte i tillräcklig grad avreglerar och att de i alltför hög grad subventionerar. Jag yrkar bifall även till reservation 3.

Reservation 6 rör trafikens kostnadsansvar. Det är moderaterna och folkpartiet som står bakom den också. Vi anser att varje trafikgren i ökad utsträckning – så småningom i full utsträckning – skall bära sina egna kostnader. Vi anser att detta bör särskilt understrykas av riksdagen. Jag yrkar bifall även till reservation 6.

I reservation 8 – som jag yrkar bifall till – är det likaså folkpartiet och moderaterna som konstaterar att affärsverksformen är förlegad och att verkens verksamheter bör bedrivas i bolagsform.

Reservation 9 är en ren moderatreservation, som vänder sig mot affärsverkens monopolställning. Vi kräver framför allt att de olika myndighetsfunktionerna inom de affärsverk som är under kommunikationsdepartementet samlas i ett särskilt myndighetsverk. Det finns tecken som tyder på att man i dag söker sig till lösningar av denna typ. Jag yrkar bifall till reservation 9.

I reservation 10 vill folkpartiets och moderaternas representanter i utskottet att ägarkretsen för televerket och postverket skall breddas. Jag yrkar bifall till den reservationen.

I reservation 11 begär samma partiets företrädare att affärsverkens dotterbolag skall säljas ut i den mån de inte utgör en naturlig komplettering till affärsverken. Vi tänker naturligtvis just på de av statens järnvägar i förvaltningsbolaget Swedcarrier inordnade dotterbolagen, som vi vill skall säljas ut. Därigenom kan man åtminstone till en del täcka de omstrukturingskostnader som statens järnvägar kommer att åsamkas under den närmaste fyraårsperioden. Jag yrkar bifall även till den reservationen.

Jag vill betona att det inte är fråga om någon snabbutförsäljning, utan utförsäljningarna skall ske vid sådana tidpunkter att staten-ägaren får högsta tänkbara reventy.

Fru talman! Med detta vill jag yrka bifall till de av mig nämnda reservationerna 1, 3, 6, 8, 9, 10 och 11.

Anf. 43 HUGO BERGDAHL (fp):

Fru talman! I sammanfattningen av det betänkande vi nu behandlar finns följande skrivning:

”Det övergripande målet för trafikpolitiken bör enligt utskottet vara att erbjuda medborgarna och näringslivet i landets olika delar en tillfredsställande, säker och miljövänlig trafikförsörjning till lägsta möjliga samhällsekonomiska kostnader.”

Vi vill från folkpartiets sida helt instämma i den målsättningen.

Goda kommunikationer är en förutsättning för utveckling. Att människor och gods kan färdas snabbt och effektivt mellan olika landsdelar är närmast en självklarhet i en välfärdsstat som vår. Att människor skall kunna hålla kontakt och träffas också om avstånden är långa är viktigt också av rent mänskliga orsaker.

1979 fattade riksdagen, på förslag av den dåvarande folkpartiregeringen, beslut om en ny trafikpolitik. Alla partier ställde sig bakom grunddragen i denna politik. Beslutet innebar att en samhällsekonomisk grundsyn skall vara vägledande på det trafikpolitiska området. Under senare år har regeringen i sitt arbete på det trafikpolitiska området vid många tillfällen svikit de här målen. Men i den proposition som senast har lagts fram när det gäller trafikpolitiken inför 1990-talet ser jag en linje. Regeringen går in för att fullfölja och ytterligare utveckla den politik som fastställdes under folkpartiregeringens tid.

Enligt folkpartiets uppfattning bör i dessa mål också ligga en strävan att skapa samordning mellan trafikslagen. En individ skall t. ex. utan stora anslutningsproblem och orimliga väntetider kunna ta sig från i stort sett vilken ort som helst till en annan i vårt avlånga land. Detta ställer t. ex. krav på goda markkommunikationer och ordentliga parkeringsmöjligheter vid flygterminaler och järnvägsstationer.

Investeringsbeslut i trafiksystem bestämmer ofta för flera decennier framåt hur gods och personer kommer att färdas. Det är därför extra viktigt att trafikinvesteringar sker med ett tillfredsställande samhällsekonomiskt beslutsunderlag, där alla intäkter och alla kostnader över tiden vägs samman. I det sammanhanget måste även sådana kostnader och intäkter som är svåra att beräkna vägas in, t. ex. för miljöpåverkan, trafiksäkerhet och regionala effekter.

Fru talman! Ansvaret för samhällets infrastruktur bör åvila staten. Det är staten som skall samordna besluten om de ofta genomgripande infrastrukturrella investeringarna, och det är staten som skall se till att de trafikpolitiska målen förverkligas. Det är regeringens uppgift.

Däremot är en större flexibilitet i frågor om finansiering och drift nödvändig. Det är inte alltid möjligt eller önskvärt att via skatteintäkter finansiera i och för sig angelägna investeringar i infrastruktur. Vi anser i folkpartiet att privata företag och konsortier bör kunna anlitas och nya former för hel eller delvis icke-statlig finansiering prövas. Rätten att t. ex. ta ut vägavgifter möjliggör en sådan finansiering. Ett företag kan också ha intresse av att en vägsträcka byggs tidigare än planerat och därför vara berett att finansiera den. Denna finansieringsmodell bör enligt vår uppfattning kunna prövas t. ex. för hamnutbyggnad, broar och vägavsnitt.

Trafiken utgör en av de dominerande källorna till luftföroreningar. Trafikpolitiken blir därmed nära sammanflätad med miljöpolitiken. Problemen är störst i tätorterna men betydligt mindre i glesbygden, där biltätheten ofta är låg och avgasutsläppen små.

Ca 70 % av alla kväveutsläpp i luften i Sverige kommer från andra länder och är därför svåra att åtgärda i vårt land. Detta innebär emellertid inte att vi för ett ögonblick får passiviseras i våra ansträngningar att skapa en så ren miljö som möjligt. Dels kan vi fortfarande påverka de återstående 30 % av

luftföreningarna, dels måste vi i Sverige genom att vara en förebild försöka uppmuntra våra grannländer till skärpta åtgärder för att komma till rätta med denna problematik.

Vi har från folkpartiets sida under de senaste åren vid flera tillfällen framfört högt ställda krav när det gäller rening av utsläpp, och jag vill där peka på den debatt som har förts om obligatorisk katalytisk avgasrening på nya bilar. Vi ville i vårt alternativ att denna förändring skulle tidigareläggas.

När det gäller insatserna mot trafikens påverkan på miljön anser folkpartiet att ambitionerna nu måste höjas, och vi kräver i vår miljöpolitiska motion bl. a. att kväveutsläppen skall minska med 50 % under 20-årsperioden mellan 1980 och fram mot sekelskiftet.

Någon kanske ställer frågan varför jag tar upp detta med miljön när vi skall diskutera närmast trafikpolitiken. Jo, jag och mitt parti anser att det är ytterst viktigt att ta upp miljös påverkan när det gäller de olika trafikslagen och frågan om vilken trafikpolitik som skall föras under kommande år.

Ett annat område som också bör vara med i bilden när vi diskuterar trafiken och hur den skall ordnas för framtiden är säkerheten. Trafiken skördar varje år närmare 1 000 dödsoffer, varav ca 800 i vägtrafiken. Därutöver skadas totalt nära 20.000 personer. Trafikforskning, bättre vägar och bättre fordon bidrar till att minska antalet trafikoffer. Det är nödvändigt att satsningarna även inom detta område fortsätter.

Vi ställer oss från folkpartiets sida bakom målbeskrivningen att antalet skadade och dödade i trafiken kontinuerligt skall minska.

Goda kommunikationer är A och O för en framgångsrik regionalpolitik. Utan en tillfredsställande trafikförsörjning blir många andra regionalpolitiska åtgärder endast slag i luften. Det är viktigt att kunna och att vilja göra detta konstaterande. Även ur regionalpolitiskt perspektiv är det positivt om trafikgrenarna får konkurrera på samhällsekonomiskt likartade villkor. Då kommer kostnaderna för skilda transportslag att visa sig klarare. Såväl på regional som på nationell nivå kan då beslut fattas på samhällsekonomiskt bättre underlag. Det ger också ett tillfälle att utveckla regionalpolitiken.

Om järnvägstrafiken skulle det finnas en hel del att säga. När propositionen om 90-talets trafikpolitik har behandlats och trafikutskottet har lagt fram betänkandet kommer vi in på detta område, och därför skall jag endast kortfattat belysa ett par synpunkter.

Av alla trafikfrågor är järnvägen och dess omorganisation den för närvarande mest omdebatterade frågan. Sverige står inför ett viktigt beslut när järnvägens framtid nu skall avgöras – jag skulle vilja tillägga: Äntligen är vi där.

Minst lika viktigt som ytterligare ekonomiska medel till SJ är att SJ får en organisation och en juridisk struktur som underlättar för företaget att möta tidens krav. I klartext innebär detta att driftsdelen måste utformas som ett aktiebolag, med den större flexibilitet och självständighet som den formen ger. Det är kanske inte omöjligt att få verksamheten effektiv och lönsam i affärsverksform, men det skulle definitivt gå lättare och utsikterna att lyckas skulle vara större i bolagsform.

Det finns anledning att återkomma till behandlingen av SJ:s framtid och framtida organisation när vi här i kammaren så småningom skall debattera trafikpolitiken inför 1990-talet.

Jag skulle kunna säga en hel del om en annan trafikgren, nämligen flyget. Jag vill bara konstatera att flyget är det snabbaste och modernaste av alla färdssätt och att det även fortsättningsvis måste få expandera i Sverige. Ett väl fungerande inrikesflyg är en förutsättning för att många orter utan järnväg eller långt från befolkningscentra skall ha samma chans till ekonomisk utveckling som centralorter och orter med internationellt flyg. Flygets miljöproblem måste dock uppmärksammas. Även på detta område återkommer vi när den senast framlagda propositionen skall behandlas.

Min föregångare i talarstolen Rolf Clarkson har mycket ingående redovisat de detaljavsnitt där folkpartiet och moderaterna har lagt fram gemensamma reservationer med anledning av detta betänkande, och jag skall inte upprepa den redovisningen utan yrka bifall till dessa reservationer.

Anf. 44 GÖSTA ANDERSSON (c):

Fru talman! Regeringen har formulerat några allmänna mål för trafikpolitiken som de flesta kan ställa sig bakom. Men det är intressantare och viktigare att diskutera hur regeringen i praktiken lever upp till de uppsatta målen. Om man studerar de senaste fem åren med socialdemokratiska ministrar och chefer för trafikpolitiken, blir man inte särskilt imponerad. Politiken har snarast varit inriktad på att motverka de målsättningar som gällt för trafikpolitiken i Sverige. Det är svårt att se någon avgörande skillnad i den proposition om den framtida trafikpolitiken som regeringen presenterat i år. Framför allt gäller det miljöpolitik och regionalpolitik.

Låt mig därför först göra en koncentrerad analys av den hittills förda politiken. I vilken utsträckning har den bidragit till att främja uppsatta trafikpolitiska mål?

Regeringen säger sig vilja främja en trafikpolitik som ger oss en bättre miljö. Detta kan väl knappast var en helt ny målsättning. Kravet på god miljö måste väl ha gällt även under de senaste fem socialdemokratiska regeringsåren. Vad har då hänt på detta viktiga område under denna tid?

Det är ett obestridligt faktum att regeringen misskött SJ-politiken. Det har inneburit att vi fått en dramatisk trafikökning på våra vägar. Detta tar sig nu uttryck i ökade utsläpp och luftföroreningar och ännu större problem med trafiksäkerheten.

Under de år då centern hade regeringsansvar inleddes en ny och offensiv epok för SJ. Då fick SJ ett lyft med kraftigt ökad persontrafik, tack vare en ny taxepolitik och genom en kraftig förnyelse av SJ:s personvagnar. Den här uppåtgående kurvan har – under sex socialdemokratiska regeringsår – förbytts i en negativ utveckling för SJ med en katastrofalt dålig ekonomi. Detta är knappast någon insats för en bättre miljö. Tvärtom har den sena och slappa reaktionen från regeringens sida lett till att vi har ett SJ-företag i djup kris.

När det gäller länstrafiken går utvecklingen också åt fel håll. Socialdemokraterna har i princip slopat stödet till länstrafikbolagen. Denna snålhet mot kollektivtrafiken har bidragit till att allt fler tagit fram bilen för resor till och från jobbet. Det har bl. a. lett till en kraftigt ökad trafik på gator och vägar i våra större tätorter. I spåren av denna politik har miljöförstörelsen ökat ännu mer. Det är trafiken som i hög grad har bidragit till att vi har 70 kg

kväveoxidutsläpp per hektar i storstadsområdena. Våra miljöexperter säger egentligen att naturen tål på sikt högst 20 kg per hektar. Utsläppen i våra större tätorter ligger alltså långt över en acceptabel nivå. Omsorgen om människors hälsa och omsorgen om vår natur borde leda oss till att erbjuda människorna i dessa områden en effektiv miljövänlig och modern kollektivtrafik som kan minska behovet av bilåkande.

Mot den här bakgrunden kan regeringen inte hävda att man fört en politik som är miljövänlig på trafikområdet.

Regeringen säger sig också vilja ge alla delar av vårt land goda kommunikationer. Detta är också en målsättning som säkert många tycker låter bra. Det som är väsentligt är hur verkligheten ser ut!

Vad gör regeringen för de delar av Sverige där människorna saknar både flyg, tåg och andra kollektiva kommunikationer på rimligt avstånd? Låt mig ge några mycket konkreta exempel. Grusvägarna är ett gissel för näringslivet och för befolkningen i dessa områden. Ingen kan var okunnig om att dessa vägar förstör bilarna och ger trafikanterna ofta hopplösa och svåra trafikförhållanden. Det finns exempel på län där upprustningen och beläggningen av dessa vägar omfattade 15 mil per år före s-regeringens tillkomst 1982. Sedan socialdemokraterna övertog regeringsansvaret har dessa vägförbättringar minskat till 1,3 mil per år. Denna dramatiska prutning av anslaget till länsvägarna innebär i praktiken att stora delar av Sverige inte kan räkna med några förbättrade kommunikationer.

För att ta ett annat exempel på samma område vill jag säga att regeringen ger flera regionalt utsatta län mycket snåla ekonomiska tillskott till länsvägarna. Län med flera hundra mil länsvägar får under en hel tioårsperiod nöja sig med vad det kostar att bygga en mil motorväg. I verkligheten innebär denna trafikpolitik att stora områden av Sverige under överskådlig framtid får leva med att sakna kollektiva kommunikationer, samtidigt som man får nöja sig med ett uselt vägnät.

Även socialdemokrater borde förstå och inse att det inte är så konstigt att människor flyr dessa utsatta och missgynnade områden. Det är snarast ganska naturligt att inga företagare vågar bygga ut eller nyetablera sig i områden som har usla kommunikationer.

Vad innebär regeringens politik för näringslivet? Skogen och skogsindustrin ger Sveriges folk de överlägset största exportinkomsterna. Mer än 300 000 människor har sin försörjning inom denna näringsgren. Man borde också komma ihåg att skogsråvaran till industrin i huvudsak transporteras på länsvägnätet. Stora delar av detta vägnät är avstängt från trafik under flera månader i olika delar av Sverige. Det skapar stora problem för våra effektiva åkeriföretag, och det skapar problem för hela skogsnäringen. Dessa vägar spelar alltså en mycket stor och avgörande roll för den ekonomiska utvecklingen i vårt land.

Med regeringens satsningar på dyra motorvägar blir det inga pengar över för att rusta upp ett vägnät som är uselt men oerhört betydelsefullt för hela vår samhälls ekonomi. I grund och botten finns det inga regionalpolitiska ambitioner i regeringens vägpolitik.

Finns det då några påtagliga skäl att tro att regeringens politik i fortsättningen kommer att motsvara uppsatta mål på trafikpolitikens områ-

de? Tyvärr är det svårt att tro det. Centraliseringen av vårt land får fortgå i en förfärande omfattning. Den snabba inflyttningen till storstäderna kommer snarast att förvärra trafikelandet, och miljöproblemen blir allt värre så länge denna politik får fortgå.

Vi är inne i en ond cirkel av problem på trafikområdet. Trycket på nya och extremt dyra trafikinvesteringar i de snabbt växande storstäderna är och kommer att bli kraftigt. Samtidigt blir det allt mindre resurser över för de svagaste regionerna. Den elefantsjuka som råder i storstäderna och den utarmning som råder i stora delar av Sverige i övrigt är resultatet av den förda politiken. Den har vi tvingats leva med under årtionden då socialdemokraterna haft makten. Läget är nu värre än på länge på grund av att vi kommit till en smärtgräns såväl i avfolkade regioner som i storstäderna. Smärtgränsen tar sig uttryck i att statsmakterna inte kan erbjuda acceptabla kommunikationer i stora delar av vårt land. I storstäderna tar sig smärtgränsen uttryck i att trafiken och miljöproblemen hotar både människors hälsa och naturen.

Regeringen skapar inte det investeringsutrymme som SJ och främst bannäret är i stort behov av. Man har i olika delar av Sverige gjort ambitiösa analyser av hur man skulle kunna utveckla järnvägstrafiken. Dessa analyser visar på ett investeringsbehov på över 30 miljarder. Regeringen nöjer sig med att lägga fast en investeringsnivå som motsvarar en tredjedel av det redovisade behovet. I verkligheten räcker de 10 miljarder som regeringen angett under en hel tioårsperiod endast till aktuella projekt i Stockholmsområdet och en del andra som redan påbörjats. I princip löper man risken att bli helt utan pengar till mycket angelägna järnvägsinvesteringar i stora delar av Sverige. Därmed försämras SJ:s möjligheter att erbjuda allmänheten en tågtrafik som framstår som attraktiv.

SJ löper också risken att inte kunna erbjuda näringslivet tillräckligt snabba och effektiva transporter. Denna snålhet eller rädsla för att investera i en miljövänlig järnvägstrafik är inte ansvarsfull. Den politiken leder enbart till att vi får en utveckling mot ännu mer av vägtrafik med ökade miljö- och trafiksäkerhetsproblem. Man kan inte med bästa vilja i världen påstå att regeringens satsningar motsvarar några högt ställda miljökrav. Vi har från centerns sida högre miljöambitioner. Därför redovisar vi en investeringsnivå för järnvägen som är väsentligt högre än den regeringen angett.

Regeringen säger i propositionen att transportsystemet skall byggas upp så att det bidrar till regional balans. Leder verkligen regeringens politik till att detta mål kan uppnås inom överskådlig tid? Knappast! I bästa fall kanske ett par hundra miljoner kronor kommer att gå till de 8 000 mil länsvägar som finns i vårt land. Denna blygsamma satsning skall jämföras med att regeringen är beredd att satsa 675 milj. kr. på två mil motorväg. Det kan också jämföras med att man är beredd att satsa 1 200 milj. kr. per år till 1 500 mil riksvägar.

I olika delar av Sverige vrider man sig nu i förtvivlan över att man tvingas skjuta mycket angelägna vägbyggen på en osäker framtid. Det är inte så konstigt att både näringslivet och boende i dessa regioner ger upp hoppet om bättre kommunikationer. Det hopplösa tillstånd som dessa områden hamnat i är en avgörande orsak till en förfärande snabb avfolkning av stora delar av vårt land som pågått under de senaste åren. Denna avfolkning kommer att

fortgå om inte det ges några nya signaler, som kan ge förhoppningar om att statsmakterna verkligen vill leva upp till de vackra målen om regional balans.

För centrens del vill vi konkret ta några väsentliga steg i rätt riktning.

Vi föreslår för det första att anslaget till länsvägarna räknas upp.

Vi föreslår för det andra att ett tioårsprogram upprättas för hur en upprustning skall kunna genomföras på det svagaste vägnätet.

För det tredje anser vi att det s. k. bärighetsstödet inriktas på områden som har stora regionala brister i sitt vägsystem.

Våra slutsatser, fru talman, kan sammanfattas med att vi arbetar för en trafikpolitik som syftar till att "Hela Sverige ska leva". Vi ställer högre miljökrav på de trafikpolitiska satsningarna än vad regeringen gör.

Fru talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 och 4 i det aktuella betänkandet.

Anf. 45 JAN JENNEHAG (vpk):

Fru talman! När det gäller trafikpolitikens mål och inriktning är socialdemokraterna och de borgerliga partierna i huvudsak eniga. Man bedömer i stort sett att några avgörande förändringar helt enkelt inte behövs.

Vpk anser att sådana förändringar är helt nödvändiga. Vi vill gynna järnväg och sjöfart på bilismens och flygets bekostnad. Talet om konkurrensneutralitet är ointressant när bilismens och flygtrafikens ökning är sådan att säkerhet, regionalpolitik, hushållning med energi och miljö kommer i andra hand.

Vi vill överföra tung trafik från landsväg till järnväg. Vi vill förbjuda tunga transporter på väg på sträckor längre än 30 mil i takt med att vi ökar kapaciteten på järnvägen.

Flygtrafiken ökar med 8–9 % per år. Den ökningen måste hejdas. Höjda luftfartsavgifter, mervärdesskatt på flygplan och minskade investeringar i systemet måste vara styrmedlen.

Trafikpolitikens inriktning måste alltså bli en helt annan än den regeringen föreslår, annars får ytterligare överflyttning av trafik från järnväg till bil, buss och flyg oacceptabla konsekvenser för bl. a. miljön.

Anpassningen till EG går igen på många områden men är särskilt tydlig inom trafikpolitiken. Det stämmer inte med vår strävan efter en helt ny närings- och regionalpolitik med antikapitalistiska och demokratiska förtecken. De stora bolagen och bilindustrin samverkar med EG för en utveckling, som ökar luftföroreningar, försurning och skogsdöd. Det är synbara effekter av en utveckling som på sikt hotar basen för vår överlevnad.

Kollektivtrafiken måste utvecklas för att bli attraktiv och effektiv. Järnvägens tekniska utveckling är försummad, om vi jämför med de summor som bilindustrin har avsatt och kommer att avsätta för teknisk utveckling. Varje verksamhet som inte investerar för sin framtid kommer att bli passerad av andra. Det är en självklarhet.

Trafiksystemet och infrastrukturen har en strategisk betydelse för hela samhällsutvecklingen. Det är samhällsekonomiska bedömningar som skall styra hur infrastrukturen skall utformas.

Pris- och taxeinstrumentets effekter behöver kartläggas. Det är knappast något länstrafikbolag som inte redovisar en minskad försäljning av månads-

kort och liknande. Kollektivtrafikpriserna har stor betydelse och har stigit mer än genomsnittet. Låt mig ta ett exempel.

För två år sedan gjordes i Göteborg inom kollektivtrafiksystemet 320 000 dygnsresor. I dag är det 270 000. Vad beror det på? Det är en skillnad på 50 000 dygnsresor. Vilka faktorer är det som har förändrats? Är det antalet människor? Nej. Är det arbetsplatsernas belägenhet och antalet människor som arbetar? Nej. Man bor i stort sett på samma ställen och man arbetar på samma ställen och har rimligtvis samma behov av resor. Vad är det som har förändrats? Jo, priserna har stigit. Folk väljer att ta bilen till jobbet, en del kanske går eller cyklar, vad vet jag. Men man avstår från att utnyttja det kollektivtrafiksystem som finns uppbyggt. Och än en gång: Det har inte försämrats. Tidtabellerna är desamma, standarden på fordonen, bekvämligheten – eller bristen på bekvämlighet för den delen – är densamma.

Till sist några ord om affärsverkens dotterbolag. Vpk anser inte att Swedcarrier skall säljas ut. Företaget kan mycket väl fungera som en organisation inom SJ. SJ:s ställning är starkare med en sammanhållen organisation.

Fru talman! Jag yrkar bifall till vpk:s reservationer 2, 5, 7 och 12.

Anf. 46 BIRGER ROSQVIST (s):

Fru talman! Det betänkande vi nu diskuterar handlar om riktlinjerna för trafikpolitikens mål, inriktning och kostnadsansvar såsom detta presenterats i den proposition som benämns "Trafikpolitiken inför 90-talet" och som kom på riksdagens bord i mitten av januari.

Propositionen i sin helhet tar också upp en rad förslag till åtgärder inom transportsektorns olika delar. I ett antal betänkanden förutom detta kommer trafikutskottet under de närmaste månaderna att behandla propositionen och ett stort antal motionsyrkanden som väckts med anledning av denna.

Det finns enligt utskottets mening en stor överensstämmelse i synen på de övergripande målen för trafikpolitiken i regeringens förslag och i ett antal motionsyrkanden från oppositionspartierna.

Trafikpolitikens främsta syfte är att bidra till att utveckla välfärden. Och det skall den göra som ett komplement till den allmänna ekonomiska politiken, näringspolitiken, social- och miljöpolitiken samt regional- och arbetsmarknadspolitiken.

Även om den samhällsekonomiska grundsynen också framöver måste vara en utgångspunkt för trafikpolitiken måste ändå strävandena att uppnå största möjliga effektivitet i ekonomiskt hänseende vägas mot och kanske ibland få stå tillbaka för andra krav när det gäller transportsystemet som inte varje gång kan värderas i ekonomiska termer eller mätas med ekonomiska mått. Här kommer då in våra krav på en bra miljö, trafiksäkerhet, regional balans och en bra resursfördelning i övrigt i samhället.

I målformuleringen för trafikpolitiken föreslår regeringen att det skall vara väsentligt att på grund av miljöfrågornas ökande betydelse inom trafiksektorn tydligare betona miljökraven. Detsamma gäller trafiksäkerheten.

Det övergripande målet för trafikpolitiken i vårt samhälle skall vara att erbjuda medborgarna i hela landet en tillfredsställande, säker och miljövän-

lig trafikförsörjning till lägsta samhällsekonomiska kostnad. Detta utvecklas i propositionen i fem delmål, som gäller:

- tillgänglighet,
- effektivitet,
- säkerhet,
- god miljö och
- regional balans.

Det är ändå ofrånkomligt att kraven varierar mellan landets olika delar. Men transportsystemet skall kunna trygga arbetsresor och möjligheter till service och annat som erbjuds. För persontrafiken gäller det då också att åstadkomma en samordning med verksamheter inom andra samhällssektorer och få till stånd en acceptabel nivå på tillgängligheten.

Även godstrafiken skall ha en viss servicenivå. Kravet på snabba gods-transporter har vuxit precis som kravet på snabbhet och tidsmässig säkerhet inom persontrafiken. Näringslivet har här ökade krav genom att det s. k. materialadministrativa tänkandet alltmer kommit in i transportsystemet och att leveranser skall ske enligt scheman och på bestämda tider – ofta med korta intervaller. Centerpartiet vill ha en särskild analys utförd på hur detta "just-in-time-system" påverkar samhällsstrukturen. Den frågan har emellertid redan tagits upp av transportforskningsberedningen, som i en rad projekt tittar närmare på eventuella effekter av det nämnda transportsystemet.

Det är en viktig trafikpolitisk uppgift som vi har framför oss att få fram medel för utveckling och utbyggnad av infrastrukturen. Befintliga tillgångar måste på bästa sätt utnyttjas. Möjligheter att rationalisera måste tas till vara. Det finns inte utrymme för felsatsningar och onödig splittring av resurser. Samhällsekonomiskt tänkande måste bestämma planeringen av infrastrukturen, och effektiviteten i transportsystemet får bedömas på ett vidare sätt än tidigare.

Som jag redan nämnt skall transportsystemet enligt propositionen utvecklas så att god miljö och hushållning med naturresurser främjas. De skadliga utsläppen från transportsystemet skall minskas radikalt. Till målsättningen att minska kvävedioxidutsläppen skall åtgärder inom transportsektorn bidra. Luftkvaliteten i tätorter skall radikalt förbättras, och åtgärder för att minska trafikbuller aviseras också.

Trafiksäkerhetsarbetet skall enligt regeringsförslaget inriktas på att skapa ett så olycksfritt väg- och trafiksystem som möjligt. Den förbättring på detta område som vi under senare år glädjande nog har kunnat notera måste fortsätta. Inriktningen på trafiksäkerhetsarbetet skall vara att successivt ytterligare öka trafiksäkerheten och minska olyckornas antal och skadeverkningar.

Vad gäller åtgärder från samhällets sida för att främja regional balans måste trafikpolitiken syfta till att främja insatser inom regionalpolitiken som helhet.

Insatser på det trafikpolitiska området löser inte ensamma svåra problem som kan finnas i olika regioner. Men en så god, rationell och billig transportförsörjning som möjligt skall ändå kunna erbjudas trafikanterna.

Ett fasthållande vid gammal och orationell teknik får inte hindra förnyelse

och anpassning till det nya. Det skulle kunna leda till att klyftan mellan svaga och starka regioner ökar.

Som jag redan nämnt innehåller de med anledning av propositionen väckta motionerna synpunkter som har stor överensstämmelse med den syn på de övergripande målen för trafikpolitiken som regeringen redovisat i propositionen. Motionsyrkandena kan därför lämnas utan åtgärd från riksdagens sida. Utskottet ställer sig bakom de förslag som regeringen här har lagt fram.

I en reservation från moderaterna, folkpartiet och centern instämmer man också i såväl det övergripande målet som delmålet i propositionen, men man menar att det är nödvändigt att genomföra helt andra åtgärder än de som nu föreslagits för att uppnå de mål som man säger sig vara överens med kommunikationsministern om. Vilka dessa åtgärder är finns det dock ingen samlad redovisning av.

När det gäller inriktningen av trafikpolitiken anförs i regeringsförslaget som en grundläggande princip att samhällets påverkan av transportkonsumtionen främst skall ske med sådana styrmedel som – inom ramen för befintligt trafikutbud – ger utrymme för valfrihet för konsumenterna.

Regelsystem som styr transportproduktion skall utformas så, att effektiv konkurrens främjas. Möjligheter till samverkan mellan trafikgrenar och transportmedel skall också tas till vara. Ingen är nöjd med statlig detaljreglering i transportproduktionen; den måste fortsätta att minska. Likaså skall beslut kunna fattas i så decentraliserade former som möjligt.

När det gäller ansvaret för uppförandet av nödvändiga trafikanläggningar som i allmänt intresse behövs för transportbehoven skall samhället också fortsättningsvis ha ansvaret. Sådana trafikanläggningar som svarar mot nationella och internationella transportbehov skall staten ha ett särskilt ansvar för.

Underhåll och drift av anläggningar för trafiken i statlig regi och sådana för vilka det utgår väsentligt statsbidrag skall ske efter samhällsekonomiska bedömningar.

Beslut om produktionen av transporter och beslut om investeringar i underhåll av infrastrukturen skall i princip hållas skilda åt.

En samordnad, långsiktig investeringsplanering och ökad målstyrning skall ligga till grund för de beslut om fördelning av investeringsmedel som statsmakterna gör mellan de olika trafikgrenarna.

Men också i planering och förvaltning av statlig infrastruktur skall ansvaret decentraliseras och delegeras så långt möjligt. Utskottet instämmer helt i vad regeringen här har föreslagit.

I reservationer från moderaterna, folkpartiet och centern beklagas att de förslag som framförts i propositionen tillkommit så snabbt som de gjort och påpekas att tidigare förslag om trafikpolitiken kommit till efter omfattande parlamentariskt utredande. Man beklagar att den principen frångåtts. Låt mig då säga att samtliga partier inbjudits till ett antal avstämningar och överläggningar under arbetets gång.

Det har varit angeläget att få fram förslag snabbt. Och de synpunkter som oppositionen framfört har i varierande grad varit värdefulla och beaktats. Men när det gällde att ta fram de pengar som krävs för en ny och aktiv trafikpolitik med så stor valfrihet som möjligt för konsumenterna, med

regionalpolitiskt och miljömässigt hänsynstagande, med trafiksäkerhetshöjande aspekter, med energibesparande inslag och i en decentraliserad form kom man tyvärr ganska tomhänt till överläggningarna. Eftersom åtgärder för att klara finansiering för det mesta är impopulära och det å andra sidan är populärt – åtminstone kortsiktigt – att protestera mot fakturan för åtgärderna undvek man förslag till sådana åtgärder. Det är värt att notera att ni i reservationen beklagar att ni "i avgörande frågor ställts vid sidan av det viktiga arbetet med att ta fram en ny trafikpolitik inför 1990-talet". Jaha, så går det att komma undan om man vill.

Nu säger ni att finansieringen skall ske på den öppna lånemarknaden och att privata företag och konsortier då bör anlitas. Därutöver bör s.k. brukaravgifter prövas i större utsträckning. Även lån och räntor från den öppna lånemarknaden skall återbetalas resp. betalas, men det är ju inget som syns förrän senare och behöver alltså inte vara ett bekymmer i nuläget.

När riksdagen 1979 beslutade om trafikpolitiken ändrades principerna för trafikens kostnadsansvar. Tidigare hade gällt ett formellt trafikgrensvis kostnadsansvar, och budgetmässiga utgifter för vägtrafik, järnväg, flyg och sjöfart skulle täckas genom skatt eller avgift från resp. trafikgren.

I 1979 års beslut ändrades principerna så till vida att endast trafikens samhällsekonomiska merkostnader och härtill knutna trafikberoende avgifter fick betydelse när det gällde att uppnå ett effektivt utnyttjande av samhällets transportresurser. Övriga kostnader från trafiken betraktades som mindre betydelsefulla. Kostnaderna, enligt 1979 års beslut, borde bestämmas med hänsyn till bl. a. statsfinansiella och fördelningspolitiska överväganden.

Nu föreslås att avgifter för användande av infrastruktur även fortsättningsvis skall vara ett viktigt trafikpolitiskt instrument. För avgifterna för infrastruktur skall fastställas ett kostnadsansvar för trafiken, och det ansvaret skall utformas så att det blir en samhällsekonomisk prissättning och så att decentraliserat beslutsfattande blir möjligt.

Huvudprincipen för avgiftspolitikerna bör enligt propositionen vara att fullt kostnadsansvar skall gälla för trafiken. Avgifter som tas ut av trafiken skall utformas så att samtliga samhällsekonomiska kostnader som trafiken ger upphov till kan täckas. Därför blir det viktigt att uppnå effektivitet i transportsystemet. Under vissa omständigheter kan dock en kompromiss mellan olika andra samhällsintressen och effektivitetshänsyn bli nödvändig.

Rörliga och fasta avgifter skall utkrävas i kostnadsansvaret. Rörliga avgifter skall motsvara kortsiktiga samhällsekonomiska marginalkostnader. Fasta avgifter skall tjäna som abonnemangs- och inträdesersättning för att man skall få tillgång till visst transportsystem och motsvara skillnaden mellan rörliga avgifter och den totala samhällsekonomiska kostnaden.

Frågor som gäller vissa indirekta skatter, som är olika för skilda transportslag, kommer att närmare prövas av en kommitté inom finansdepartementet. Det gäller exempelvis flygplan och deras utrustning, för vilka finns rätt att göra avdrag för ingående skatt, s. k. teknisk skatt. För tågtrafik – lok och vagnar – gäller för närvarande inte denna rätt.

Utskottet tillstyrker riktlinjerna för kostnadsansvar och avgiftspolitik på trafikområdet så som de presenterats i propositionen.

Utskottet konstaterar vidare att stor överensstämmelse också råder mellan de synpunkter på kostnadsansvar som förts fram i de borgerliga motionerna och det som anförts i propositionen.

Propositionens förslag innebär skärpt kostnadsansvar, vilket också krävs i motionerna, samtidigt som 1979 års beslut om att de rörliga trafikavgifterna skall motsvara de kortsiktiga samhällsekonomiska kostnaderna ligger fast. Sådana kostnadsavlastningar som måste göras förutsätter utskottet att riksdagen informeras om och får ta ställning till.

I några borgerliga motioner framförs synpunkter på affärsverken inom kommunikationssektorn. Man menar att ett överförande i bolagsform av verkens kommersiella verksamhet bör ske. SJ:s driftdel nämns särskilt som lämplig för bolagsformen.

Denna fråga har riksdagen nyligen behandlat i anslutning till förslaget i höstas om ledningen av den statliga förvaltningen. Utskottet erinrade då om att förändringar som redan vidtagits har lett till att affärsverken blivit självständigare och mer marknadsinriktade. Styrningen från statsmakterna sker på grundval av rullande flerårsplaner. Det anfördes då också att affärsverkens verksamhet även syftar till andra samhälleliga mål utöver det ekonomiska mål som statsmakterna lagt fast. Det handlar om hänsynstaganden av regionalpolitisk karaktär av exempelvis postverket, televerket och SJ. Stora delar av samhället berörs av affärsverkens uppgifter, och dessa är också av stort allmänt intresse. Utskottet anser av bl. a. dessa skäl att affärsverksformen skall bibehållas.

Låt mig så säga några ord med anledning av en borgerlig motion om privatisering av affärsverk. Av skäl som nyss nämnts om de viktiga samhälleliga uppgifter som affärsverken svarar för, anser utskottet att en privatisering av affärsverken – posten resp. televerket – helt eller delvis ej bör komma i fråga. Det kan inte uteslutas att viss verksamhet som i dag bedrivs i affärsverksform kanske på ett mer rationellt sätt kan bedrivas i bolagsform. Sådana initiativ bör dock i första hand tas av resp. verks styrelse. I övrigt avstyrker utskottet kravet på avskaffande av postverkets författningsmässiga monopol. Här finns ett socialpolitiskt och regionalpolitiskt ansvar som enligt meddelande från kommunikationsdepartementet nyligen nu snabbt skall bli föremål för utredning.

Fru talman! Till sist några ord med anledning av motioner som berör affärsverkens dotterbolag. I moderatmotioner krävs att ett antal dotterbolag som ägs av affärsverken skall avyttras. Främst gäller det bolag inom SJ-koncernen som konkurrerar med sitt moderföretags verksamhet. I en folkpartimotion ställs samma krav. Vpk yrkar däremot att någon försäljning över huvud taget ej bör komma till stånd.

Riksdagens beslut angående verksledningspropositionen innebär att styrningen av en affärsverkskoncern bör utövas genom affärsverket som moderföretag och att verken bör ledas av styrelser som också är koncernstyrelser. År 1985 lade riksdagen genom det järnvägspolitiska beslutet fast en koncernstrategi för SJ. Verksamheten i dotterbolag skall ses som ett naturligt komplement till SJ:s egen verksamhet. Det skall inte förekomma några verksamheter inom SJ-koncernen som konkurrerar med varandra. Koncern-

styrelsen får på basis av detta själv avgöra vilka verksamheter som skall vara kvar i koncernen.

Utskottet anser nu också att det är det mest ändamålsenliga. Vi här i riksdagen skall alltså inte avgöra vilka bolag inom koncernen som skall säljas. Riksdagen skall inte heller förbjuda affärsverken att inom de gränser som lagts fast av riksdag och regering utförsälja bolag. Därför avstyrks de yrkanden som rör affärsverkens dotterbolag.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till trafikutskottets hemställan i betänkandet på samtliga punkter.

Anf. 47 ROLF CLARKSON (m):

Fru talman! Det är alldeles riktigt att vi i stort sett är överens om trafikpolitikens mål och medel. Det vore ju konstigt om inte alla ansåg att vi skall ha en ökad trafiksäkerhet, färre antal dödsolyckor, grönare träd och grönare gräsmattor. Självfallet vill vi också alla genom goda kommunikationer gynna sysselsättning och bidra till bättre sociala förhållanden överallt i landet.

Socialdemokraterna har försummat att höja farten i färden till den hastighet som är nödvändig för att uppnå de gemensamma målen. I stället snedvrider man konkurrensen och plockar bilismen på ytterligare 1,5 miljarder, pengar som man stoppar in i statens järnvägar. Vilken rättvisa och vilken rim och reson ligger i ett sådant förfarande? Det överensstämmer förstås med socialdemokratisk regeringspolitik. Man har inte en tanke på att spara någon annanstans. Kostar SJ mer pengar än man tycker om och förlusterna skall täckas, vilket de måste göra eftersom SJ är ett affärsverk och en del av staten, då höjer man skatten någonstans. Man har alltså inte en tanke på att få igen motsvarande belopp genom besparingar. Det är skillnaden i våra synsätt.

Affärsverksformen är olycklig så till vida att den konkurrerar – jag tänker nu på SJ – med företag i andra transportsystem, som oftast är aktiebolag och som därför har en annan juridisk och marknadsmässig status än vad SJ har. Vad beror detta på? Jo, statens järnvägar är som affärsverk en del av svenska staten. Var och en här i kammaren torde förstå att det inte blir konkurrens på lika villkor, om ett enskilt bolag skall försöka konkurrera med en del av staten, som själv ställer upp ramarna samt själv står för satsningarna och förlusterna. Därför är vi från moderat sida synnerligen missnöjda med att den omfattande omstruktureringen av statens järnvägar inte utmynnar i en bolagsbildning. Nu skall miljarderna rulla medan omstruktureringen pågår – minst 2,7 miljarder – och om fyra år skall den vara klar. Det finns ingen säkerhet för att de statens järnvägar som då uppstår som fågel Fenix ur askan är bättre ur konkurrenssynpunkt än de som finns i dag.

Vi vill visst ha kvar en statens järnvägar-trafik som kan försvara sin plats i samhället, men det får inte ske på det villkoret att man lastar pengar från den ena konkurrenssektorn över till den andra.

Anf. 48 GÖSTA ANDERSSON (c):

Fru talman! Det är sant att vi har varit mycket överens om de allmänna målen, men det är, som jag försökte säga i min inledning, ännu viktigare att

diskutera hur vi kan lyckas nå upp till de uppställda trafikpolitiska målen. Utskottets värderade ordförande undvek, tyckte jag, litet väl mycket den debatten, och den är inte oväsentlig. Därför måste jag ställa några raka frågor på bl: a. det regionalpolitiska området.

Är det ett uttryck för en bättre regionalpolitik när vägenslaget reduceras med 50 % i vissa typiska glesbygdslän? Detta är en realitet.

Är det en bättre regionalpolitik på det trafikpolitiska området när stora delar av Sverige med flera hundra mil länsvägar får sig tilldelat ett anslag för en hel tioårsperiod som motsvarar vad det kostar att bygga en mil motorväg?

Tror regeringspartiet att landshövdingen i Jämtland när han ropar ut sin förtvivlan över de dåliga länsvägarna – och han har hela länet bakom sig – gör det i något mot regeringen illasinnat syfte? Är inte hans rop på hjälp just ett uttryck för att en eftersatt region blivit bortglömd även på trafikområdet?

Och vilken socialdemokrat tror på fullt allvar att en arbetare, som dagligen måste pendla flera mil på en usel länsväg, känner sig uppmuntrad att bo kvar i den bygd där han bor? Eller tror socialdemokraterna att ett företag som råkar ut för tre månaders avstängd lastbilstrafik på viktiga länsvägar stimuleras till utveckling med dessa usla trafikförhållanden?

Det här är några för centern väsentliga frågeställningar beträffande den framtida trafikpolitiken. Utskottets ordförande tog upp frågan om oppositionspartiernas finansieringsvilja. Jag vill bara påpeka att regeringen inte har patent på vilken finansiering som är den bästa. Centern har presenterat en heltäckande finansiering, och det känner säkert utskottets värderade ordförande väl till.

Anf. 49 HUGO BERGDAHL (fp):

Fru talman! Jag kan hålla med trafikutskottets ordförande om att det finns många överensstämmelser mellan regeringens mål och inriktning på trafikpolitikens område och de värderingar som vi för fram från folkpartiets sida. Jag tyckte dock att Birger Rosqvists senaste inlägg kännetecknades mer av vänliga ord och allmänna formuleringar än av konkreta besked och vilja till nytänkande på trafikpolitikens område. När jag talar om vilja till nytänkande syftar jag på nya finansieringsformer och andra organisationsformer.

Birger Rosqvist konstaterade t. ex. att det behövs mer av samhällsekonomiskt tänkande inom trafikpolitiken under kommande år. Det är alldeles riktigt, men jag fick inte några som helst besked från Birger Rosqvist om vad detta med samhällsekonomiskt nytänkande egentligen skulle innebära enligt socialdemokratisk politik.

Jag lyssnade med stort intresse för att höra, om Birger Rosqvist skulle säga någonting om nya finansieringsmodeller på trafikområdet – vägavgifter eller att privata företag och konsortier skulle kunna gå in och verka på olika trafikområden. Här undvek Birger Rosqvist mycket målmedvetet att komma in på några väsentligheter. När det gällde att satsa mer på aktiebolagsformen även på trafikens område hade Birger Rosqvist rent av en negativ inställning. Inte heller där kom det fram någonting av nytänkande.

Anf. 50 BIRGER ROSQVIST (s):

Fru talman! Det sades här att konkurrensneutraliteten har varit rubbad och kommer att rubbas än mer genom det här förslaget. Men om lastbilstrafiken är missgynnad, Rolf Clarkson, hur kan den då ha nästan hälften av alla godstransporter i det här landet? Vi talade här om betydelsen av konkurrensneutralitet.

Gösta Andersson säger att det satsas för litet på länsvägar och ute i länen. Moderaterna vill satsa på motorvägar och Gösta Andersson och centern vill satsa 2 miljarder per år på att asfaltera grusvägar ute i bygderna. Från socialdemokratiskt håll satsar vi 1 miljard per år på vägarna plus att bärighetsanslaget ökas, men vi talar om direkt var pengarna skall tas, och vi vet också att höjningen av bensinskatten gör att pengarna kommer in. Hur skall centern ta pengarna? Jo, ni skall höja skatterna på olja och uran. Om jag inte hörde fel i söndags, när centern presenterade sitt energipolitiska program, skall ju uranet bort helt och hållet och oljan skall minskas. Hur skall ni då få ihop de här pengarna?

Folkpartiet vill också veta hur socialdemokraterna skall finansiera detta förslag. Vi har höjt bensinskatten. Folkpartiet var med på kilometerskatten, men folkpartiets medicin var också att avdragsrätten för erlagda fackföreningsavgifter skulle vara med och finansiera transportsektorn inom landet. Jag har svårt att finna kopplingen där.

Fru talman! Här finns många synpunkter att ta fram. Huvudsaken är ändå att vi får en bättre trafikpolitik till stånd. Man har påstått att det saknades nytänkande och annat från min sida. Om ni inte riktigt fattade vad jag sade, får jag väl anmoda er att läsa protokollet efter den här debatten.

Anf. 51 ROLF CLARKSON (m):

Fru talman! Att lastbilarna står för ungefär 50 % av godstransportarbetet i Sverige beror på att de kör från dörr till dörr, och med stigande varuvärden, stigande trafiksäkerhet och bättre hållande av tiderna kan alltså transportköparna betala det pris som åkerinäringen, lastbilsnäringen, behöver för att överleva. Men priset är inte högre än att alla dessa enskilda företagare måste kämpa för sin existens.

Man kan om vår trafikpolitik säga att vi alla vill ha höjd trafiksäkerhet. Ett av sätten är att förbättra vägarna i landet. Då förbättras också miljön. Rakare, bredare vägar ger större trafiksäkerhet och ett bättre trafikflöde – det tjänar dessa ändamål.

Det har vi emellertid inte sett mycket av. I stället satsar man blint på den trafikform som statens järnvägar utgör, en trafikform som visst har sitt berättigande, men inte i dess nuvarande tillämpning. Järnvägarna är alldeles utmärkta som persontransportörer mellan stora tätorter där det är gott om folk. På riktigt långa avstånd blir det flyget som tar över, med de krav på effektivitet som den moderna människan har. När det gäller gods har järnvägarna också en alldeles utmärkt position. Att köra massgods i snabba pendlar, det är framtiden för statens järnvägar. Men i stället plottar man bort krafterna och de pengar som svenska folket sätter till på en massa verksamheter, ofta otidsenliga.

Det är alltså alldeles nödvändigt att vi får en annan syn på hur vi skall

fördela resurserna. Det går inte att samma år som man sänker kostnaderna för statens järnvägar med 20 % höja kostnaderna med 25 % för sjöfarten. Vem som helst inser väl att detta är att snedvrیدا transportsystemet i landet – om man nu vill ha transporter till lägsta pris och med största effektivitet.

Birger Rosqvist liksom kommunikationsministern är orolig för hur det skall bli om, eller skall vi säga när, borgerligheten vinner valet den 18 september. Vi har dock sex års erfarenhet av gemensamma borgerliga regeringar, med olika kommunikationsministrar från de tre partierna, och jag kan försäkra Birger Rosqvist att det gick alldeles utmärkt. Och inte blev transport- och trafikpolitiken sämre skött här i landet – nej, tvärtom. Det gick bra, vilken kommunikationsminister från de tre partierna vi än hade under den tiden.

Anf. 52 GÖSTA ANDERSSON (c):

Fru talman! Vad beträffar våra finansiella alternativ är det nog lika bra att ödmjukt erkänna att vi, oavsett om vi tillhör det ena eller det andra partiet, kan tvingas att efter några år pröva andra alternativ, som är bättre. De alternativ som har presenterats från centerpartiets sida är fullt hållbara i dagsläget – om den saken råder det inget tvivel.

Jag tycker det är synd att trafikutskottets ordförande inte vill ta en konkret debatt om trafikpolitikens oerhört stora regionalpolitiska betydelse. Det hade varit värdefullt om han hade velat gå in i en debatt om vilka konsekvenserna blir av att vägnslagen skurits ned kraftigt i stora delar av Sverige de senaste åren.

Låt mig slutligen bara säga några ord om satsningarna på järnvägstrafiken. Det skulle krävas enorma satsningar på vägarna för att de skulle få samma betydelse som järnvägen har för såväl persontrafiken som godstrafiken. Men den avgörande frågan är: Vilka besked vill socialdemokraterna ge till alla de kommuner, de landsting och de ideella grupper som under senare år jobbat med planer och ambitiösa järnvägssatsningar i Sverige? Alla dessa ansträngningar måste väl nu på många håll betraktas som mer eller mindre bortkastade, när regeringen endast släpper fram en tredjedel av de investeringar som behövs för att skapa ett modernt och effektivt tågtrafiksystem till nytta för det svenska näringslivet, till nytta för hela svenska folket och till nytta för en bättre miljö.

Anf. 53 HUGO BERGDAHL (fp):

Fru talman! Det är alldeles riktigt, Birger Rosqvist, att folkpartiet har sagt klart nej till en bensinskattehöjning. Men vi har i stället redovisat andra inkomstkällor för att till 100 % täcka de förslag som vi har fört fram på trafikpolitikens område. Att då göra det konstaterandet att vi inte tar det ekonomiska ansvaret för vår målsättning på trafikens område är helt felaktigt. Det är inte på det viset att de förslag som en regering för fram alla gånger är de enda riktiga. Det är för den skull det är nyttigt att i en demokrati ha en opposition, som för fram alternativ till regeringspolitiken, och det har vi gjort även på trafikpolitikens område.

Jag efterlyste från Birger Rosqvist besked om socialdemokraternas nytänkande när det gäller nya finansieringsformer på trafikens område.

Fortfarande lyser Birger Rosqvist med frånvaron av besked på detta område, och jag tycker det är synd att vi inte kan få en mer fruktbar debatt om de framtida finansieringsformerna när det gäller att vidareutveckla trafikpolitiken i vårt land. Det är på det sättet, Birger Rosqvist, att för en lång tid framöver kommer vi inte att ha de ekonomiska resurser som är nödvändiga för att vidareutveckla trafikpolitiken och göra satsningar på järnvägens område, på vägarnas område, på flygets område och för andra delar av trafiken i vårt land. Därför skulle det vara bra om även socialdemokrater ville inveckla sig i en debatt om nya finansieringsformer. Den debatten har uteblivit hittills i dag, och det tycker jag är synd.

Anf. 54 BIRGER ROSQVIST (s):

Fru talman! Med nu föreslagna åtgärder kommer kostnaderna för lastbilstrafiken ned på 1981 års nivå, Rolf Clarkson. Var det fel på kostnaderna när centern hade så stort inflytande över dessa kostnader?

Låt mig säga, fru talman, att det på trafikområdet förhåller sig på samma sätt som på många andra områden när det gäller borgerligheten. På de flesta punkter har de två eller tre skiljaktiga förslag:

Moderaterna vill ha storskaliga motorvägslösningar och tycks mena att huvuddelen av de svenska järnvägarna skall förpassas till forntiden.

Centern har precis motsatt uppfattning: Järnvägen skall byggas ut och investeringar utan samhällsekonomisk lönsamhet ske med upp till 25 miljarder kronor. I den mån väganslagen skall prioriteras handlar det om grusvägnätet, som skall asfalteras till en kostnad av 20 miljarder kronor under en tioårsperiod.

Folkpartiet ställer upp för regeringens förslag om kilometerskatt, men det gör som sagt varken moderater eller centerpartister.

I det förslag som regeringen har presenterat, som vi nu skall ta ställning till och som jag förutsätter kommer att vinna riksdagens gehör, föreslås en trafikpolitik där miljön, den regionala balansen och säkerheten har en mer framträdande plats än tidigare. Ca 1 miljard kronor mer per år föreslås gå till vägarna i form av ökat vägunderhåll. Tidigareläggning av förbifarter samt investeringar i länsvägar skall också ske. Ett särskilt länstrafikanlag inrättas, som ger möjlighet till lokala och regionala prioriteringar av investeringar i vägar, järnvägar och kollektivtrafikanläggningar. Mer än 1 miljard kronor per år skall satsas på järnvägsinvesteringar och på en s. k. vägtrafikmodell. Lokal och regional järnvägstrafik skall övertas av kommuner och landsting, som genom tioårsavtal med staten tillförsäkras driftbidrag, så att valet mellan buss och järnväg kan ske på likvärdiga grunder.

Fru talman! Kort sammanfattning: Detta är vad förslaget innebär.

Anf. 55 ROLF CLARKSON (m):

Fru talman! Det är uppenbart att Birger Rosqvist är mer engagerad i de borgerliga partiernas förmåga att samregera efter valet den 18 september än i det sakliga innehållet i trafikpolitiken. Han är bekymrad över de olika attityder som vi intar. Nåväl, det är inte värre än de som råder inom det socialdemokratiska partiet i en så viktig fråga som den om kärnkraften, där man sliter hår och testar av varandra. Det är inte heller så illa som när

socialdemokraterna måste stödja sig på vpk för att få igenom sina förslag. Den som för en stund sedan hörde Jan Jennehag tala om den kommunistiska trafikpolitiken kunde konstatera att det var så att t. o. m. Gorbatjov skulle ha storknat med tanke på hans perestrojka och glasnost.

Jag tror att det går alldeles utmärkt att genomföra en bra trafikpolitik under en borgerlig regering. Det är klart att vi kan ha olika synpunkter på hur statens järnvägar skall utbreda sig, men centern, moderaterna och folkpartiet har ju faktiskt gått med på att SJ skall delas upp på ett banverk och ett åkeri. Järnvägsnätet i sin tur delas upp i stomnät och länsjärnvägar. En del av de banor som kanske centern är särskilt intresserad för har överförts till läns huvudmännen. Det är alltså ute i regionerna som man i framtiden kommer att i god demokratisk ordning utveckla – det hoppas jag – den del av järnvägsnätet som centern är särskilt engagerad i.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Skatteutskottets betänkande 22

Mom. 2 (skatten på vin)

Utskottets hemställan bifölls med 242 röster mot 45 för reservation 1 av Britta Bjelle och Leif Olsson i motsvarande del. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (ett nytt svagare starköl)

Först biträdades reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – som ställdes mot det av Margareta Palmqvist under överläggningen framställda yrkandet – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 225 röster mot 68 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (skatten på starköl)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Knut Wachtmeister m. fl. i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (skatten på lättöl)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 4 av Karl-Anders Petersson och Marianne Andersson i motsvarande del – bifölls med acklamation.

Mom. 9 (slopande av skatten på läskedrycker)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Sk36 av Barbro Nilsson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (översyn av skatten på läskedrycker m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 208 röster mot 83 för hemställan i reservation 6 av Britta Bjelle m. fl. i motsvarande del. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes.

Mom. 14 (ransonering, andra restriktioner m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 5 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Sk549 av Alf Svensson i motsvarande del. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (inriktningen i övrigt av alkoholpolitiken)

Utskottets hemställan – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion Sk837 av Göran Magnusson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (takten på prishöjningarna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Britta Bjelle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 18 (beskattning efter alkoholhalt)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 142 för reservation 8 av Knut Wachtmeister m. fl.

Mom. 19 (snabbvin)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Britta Bjelle och Leif Olsson – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (lämplighetsprövningen för serveringstillstånd)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (avbyråkratisering av reglerna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 24 (priserna på restauranger)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 26 (servering på teatrar m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 13 av Knut Wachtmeister m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 35 (tobaksskatten, m. m.)

Först biträdades reservation 14 av Britta Bjelle och Leif Olsson med 53 röster mot 16 för reservation 15 av Tommy Franzén. 226 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 221 röster mot 56 för reservation 14 av Britta Bjelle och Leif Olsson. 18 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande 24

Mom. 1 (skatteskalorna och grundavdragen med undantag av makes grundavdrag)

Utskottets hemställan bifölls med 201 röster mot 66 för reservation 1 av Knut Wachtmeister m. fl. 28 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (makes grundavdrag)

Utskottets hemställan bifölls med 158 röster mot 99 för reservation 2 av Knut Wachtmeister m. fl. 37 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3 (de gåvoskattefria beloppen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 5 av Knut Wachtmeister m. fl., *dels* reservation 4 av Kjell Johansson och Britta Bjelle, *dels* reservation 3 av Stig Josefson och Karl-Anders Petersson – bifölls med acklamation.

Trafikutskottets betänkande 13

Mom. 1 (trafikpolitikens mål)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 16 för hemställan i reservation 2 av Viola Claesson. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering godkändes med 153 röster mot 142 för den i reservation 1 av Rolf Clarkson m. fl. anförda motiveringen.

Mom. 2 (trafikpolitikens inriktning)

Först biträdades reservation 4 av Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson med 35 röster mot 15 för reservation 5 av Viola Claesson. 245 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 3 av Rolf Clarkson m. fl. med 107 röster mot 35 för reservation 4 av Gösta Andersson och Anna Wohlin-Andersson. 153 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 150 röster mot 107 för reservation 3 av Rolf Clarkson m. fl. 38 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 4 (trafikens kostnadsansvar)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 6 av Rolf Clarkson m. fl., *dels* reservation 7 av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (affärsverksformen)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Rolf Clarkson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 6 (affärsverkens monopolverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 64 för reservation 9 av Rolf Clarkson m. fl.

Mom. 7 (breddad ägarbas för televerket och postverket m. m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 10 av Rolf Clarkson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (affärsverkens dotterbolag)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 11 av Rolf Clarkson m. fl., *dels* reservation 12 av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

6 § Föredrogs

socialförsäkringsutskottets betänkande

1987/88:17 om bistånd åt asylsökande, m. m. (prop. 1987/88:80).

Bistånd åt asylsökande, m. m.

Anf. 56 GULLAN LINDBLAD (m):

Fru talman! Socialförsäkringsutskottets betänkande 1987/88:17 är ett enhälligt betänkande. Det är inte min avsikt att här ta upp någon debatt, men jag vill dock något kommentera betänkandet med tanke på dess betydelse. Att utskottet är enigt, trots att det föreligger motioner från såväl moderata samlingspartiets som folkpartiets representanter i utskottet, vittnar om utskottets bemödanden att verkligen nå enighet i de känsliga och svåra frågor som asyl- och flyktningärenden utgör.

Utskottsbetänkandet behandlar en proposition med förslag om särskilt bistånd till asylsökande. Såväl utskottets moderater som folkpartister har i motioner framför att rättslig reglering på något sätt hade bort ske, t. ex. i form av en särskild paragraf i socialtjänstlagen, när det gäller den särskilda form av bistånd som nu införts beträffande de asylsökande. Detta är en synpunkt som anförs bl. a. av socialstyrelsen.

Vidare har vi velat betona att det särskilda bidraget bör ges en generös tillämpning. Kraven på familjeanknytning bör således vara något lägre än vad man i propositionen har anförut. Vi har också ställt oss frågande till tidpunkten för förslagets genomförande.

Prot. 1987/88:90
23 mars 1988

Bistånd åt asylsökande, m. m.

Propositionens förslag liksom motionerna har tillställts socialutskottet för yttrande. Ett enigt socialutskott har kommit fram till att propositionen utgår från att socialtjänstlagen liksom tidigare gäller generellt och att det därför inte finns något behov av ändring av socialtjänstlagen.

En annan sak är att det nya stödssystemet i de allra flesta fall kommer att göra socialbidrag överflödigt, eftersom den enskildes behov bör tillgodoses genom bistånd enligt den nya lagen. Utskottet har erinrat om att rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen har en avsevärt vidare innebörd än rätten till bistånd enligt den nya lagen och att asylsökande självfallet måste kunna vända sig till socialtjänsten för att få sina behov tillgodosedda. Vistelsebegreppet gäller således alltfört. Däremot får inte den kommun som lämnar bistånd enligt den nya lagen någon ersättning av staten för detta. Förslaget är på så sätt en besparingsmotion från staten gentemot kommunerna.

Fru talman! Vi motionärer anser oss genom de båda utskottens tolkningar och skrivningar ha fått våra väsentliga motionskrav tillgodosedda. Följaktligen har vi ansett oss kunna avstå från reservationer till betänkandet.

Vi är medvetna om att vissa kommuner anser att framförhållningen är kort, men vi har ändå ansett oss kunna gå med på ett ikraftträdande sedan den 1 maj 1988. Behovet av en reglering på detta område har fått väga över, eftersom utskottet har hunnit bearbeta frågan på ett tillfredsställande sätt.

Vi är naturligtvis litet besvikna över att riksdagen inte redan i vår kan ta ställning till de förslag som läggs fram i de båda betänkandena från asylärendeutredningen, SOU 1988:2 Kortare väntan och SOU 1988:1 Översyn av utlänningslagen. Den aktuella propositionen behandlar ju endast en liten del av ett svårt komplex.

Alltför många asylsökande får i dag vänta alltför länge i förläggningar. Många placeras också ute i kommunerna på grund av brist på plats i förläggningarna. Detta medför självfallet stora bekymmer, framför allt för de enskilda människor som berörs, men även för invandrarverket, kommunerna m. fl.

Det är utomordentligt viktigt att väntetiderna för de asylsökande kan avkortas högst väsentligt. Jag tror jag vågar uttrycka att allas vår förhoppning och strävan givetvis är att pågående remissbehandling av de båda betänkandena och omorganisationen vid statens invandrarverk snarast skall resultera i detta.

Fru talman! Därmed vill jag endast yrka bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 57 ANITA PERSSON (s):

Fru talman! Den nya lag om bistånd till asylsökande som vi nu står i begrepp att fatta beslut om innebär att asylsökande som ännu inte fått sitt uppehållstillstånd beviljat kommer att få sitt uppehälle tryggt.

Socialutskottet har haft tillfälle att yttra sig över propositionen och motionerna och har inte haft något att erinra mot lagförslaget. Socialutskottet har emellertid i sitt yttrande uttalat att det är angeläget att riksdagen slår fast att lagen om bistånd åt asylsökande inte innebär någon begränsning av socialtjänstens tillämpningsområde.

Socialtjänstlagens biståndsparagraf omfattar inte bara ekonomiskt bistånd

utan även andra tjänster som en individ kan behöva för sin livsföring, och de asylsökande har liksom andra kommuninvånare rätt att vända sig till socialtjänsten för att få även andra än rent ekonomiska behov tillgodosedda.

Det är viktigt att understryka att socialtjänstlagen gäller för alla som vistas i en kommun och att något undantag för asylsökande inte föreligger. Det föreslagna stödsystemet kommer i de allra flesta fall också att göra annat ekonomiskt socialbidrag helt överflödigt, och det kommer att innebära att ett likvärdigt stöd utgår till alla asylsökande.

Men rätten till bistånd är alltid beroende av en individuell prövning, där förmånerna enligt den nya lagen självfallet skall tas med i bedömningen.

Fru talman! Jag har inget särskilt yrkande utan har bara velat understryka vad som framförts i socialutskottets yttrande, att socialtjänstlagen gäller för alla som vistas i en kommun och att inget undantag föreligger för de asylsökande.

Anf. 58 MAUD BJÖRNEMALM (s):

Fru talman! Avsikten med regeringens proposition om bistånd åt asylsökande är bl. a. att skapa ett mer enhetligt och rättvist biståndssystem. Det kan också ses som ett led i arbetet med att förkorta handläggningstiderna. För att kunna göra detta krävs ett planerat mottagande av asylsökande.

Biståndet till asylsökande styrs nu av olika system, beroende på om den asylsökande vistas på en förläggning eller i en kommun. Vistas den asylsökande på en förläggning beslutar invandrarverket om stöd enligt sina interna anvisningar, medan asylsökande som bor i en kommun får socialbidrag enligt samma normer som andra kommuninvånare. Reglerna om bistånd bör vara enhetliga och nivån densamma oavsett om den asylsökande vistas på en förläggning eller i en kommun.

Det nya stöd som föreslås för asylsökande är av generell natur och kan jämföras med trygghetsanordningar på det socialpolitiska området. Det skall trygga försörjningen under den tid som de asylsökandes ansökan om uppehållstillstånd prövas. Enligt förslaget skall biståndet åt asylsökande lämnas i form av kostnadsfri bostad, dagbidrag och särskilt bidrag. Bostadsstödet skall i princip utgöras av logi i statlig förläggning eller, om plats har anvisats i en kommun, i en genomgångsbostad. Den som så behöver skall ha rätt till ekonomiskt bistånd för sin dagliga livsföring i form av dagbidrag. Dagbidraget skall tillförsäkra den asylsökande en skälig levnadsnivå och vara kopplat till basbeloppet. Den asylsökande kan också ha rätt till bidrag för vissa särskilda behov, om han eller hon saknar egna medel. Sådant bidrag lämnas endast om det bedöms vara nödvändigt för den asylsökandes livsföring eller för att utreda ärendet om uppehållstillstånd.

Både dagbidraget och det särskilda bidraget avses kunna schabloniseras i hög grad. Rätten till bistånd upphör då frågan om uppehållstillstånd slutligt har avgjorts. Statlig ersättning skall utgå till kommunerna för bistånd enligt den nya lagen – däremot inte för vad kommunerna kan ha gett ut i form av socialbidrag till asylsökande.

Socialförsäkringsutskottet delar den uppfattning som har framförts i propositionen: När ett speciellt stöd införs för den som söker uppehållstillstånd i Sverige, har den asylsökande i princip inte rätt till bistånd enligt

Prot. 1987/88:90
23 mars 1988

Anslag till centrala och regionala myndigheter på skolområdet

socialtjänstlagen. Detta medför inte någon ändring i den lagen. Det yttersta ansvar som enligt socialtjänstlagen åvilar kommunen beträffande de människor som vistas där inskränks enligt utskottets uppfattning inte genom den föreslagna lagen.

Socialutskottet har yttrat sig över propositionen och har sammanfattningsvis ingen erinran mot lagförslaget såvitt avser förhållandet mellan socialtjänstlagen och den föreslagna lagen. Socialutskottets yttrande finns i sin helhet som bil. 2 till betänkandet.

Socialförsäkringsutskottet vill dock betona att rimliga handläggningstider inte bara är ett motiv för lagens införande utan också till viss del är en förutsättning för att lagen skall kunna tillämpas på avsett sätt.

Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 maj 1988. Det är viktigt att snarast kunna förbättra möjligheterna, så att vi skall kunna uppnå målen med flyktingpolitiken. För det krävs bl. a. ett planerat mottagande av asylsökande.

Herr talman! Utskottet är enigt i sin hemställan, och jag yrkar därmed bifall till utskottets hemställan.

Med detta anförande – under vilket andre vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar – var överläggningen avslutad.

Utskottets hemställan bifölles.

7 § Föredrogs

utbildningsutskottets betänkanden

1987/88:11 om anslag till centrala och regionala myndigheter på skolområdet (prop. 1987/88:100 delvis),

1987/88:30 om anslag till investeringar m. m. (prop. 1987/88:100 delvis) samt

bostadsutskottets betänkanden

1987/88:8 om anslag till lantmäteriet och centralnämnden för fastighetsdata (prop. 1987/88:100 delvis),

1987/88:9 om allmänna samlingslokaler (prop. 1987/88:100 delvis).

Andre vice talmannen meddelade att betänkandena skulle debatteras i angiven ordning och avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

Först upptogs till behandling utbildningsutskottets betänkande 11 om anslag till centrala och regionala myndigheter på skolområdet.

Anslag till centrala och regionala myndigheter på skolområdet

Anf. 59 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Jag måste med beklagande meddela att jag för utbildningsutskottets betänkande 11, som behandlar en rad anslag till centrala och regionala myndigheter på skolområdet, inte kommer att använda hela den taletid som jag har anmält.

Vi moderater har en del synpunkter på de här anslagen som vi har redovisat i reservationerna 1-3 och 5-9. Jag yrkar bifall till dessa reservationer.

Vi moderater anser att några av dessa anslag kan avskaffas helt, medan andra bör kunna utgå med reducerade belopp. Skälet till vår ståndpunkt är att vi vill föra en politik, som syftar till att i största möjliga utsträckning flytta besluten från politikerna till den enskilda människan. Vi föreslår därför besparingar, som skall möjliggöra skattesänkningar och en minskad offentlig sektor, vilket är en naturlig konsekvens av och en förutsättning för ett minskat politikerinflytande.

Vår politik har en klar profil. När besparingar är ofrånkomliga är det av avgörande betydelse att dessa görs på ett sådant sätt att de viktiga delarna av utbildningsväsendet skyddas. Därför föreslår vi att det anslag på drygt 3,4 milj. kr. som löntagarorganisationerna erhåller från SÖ för olika slag av skolinformation utgår ur budgeten. Utskottet motiverar bidraget till löntagarorganisationerna med det ökade samarbetet mellan skola och näringsliv. Vi förnekar inte betydelsen av detta samarbete men anser att löntagarorganisationerna onekligen har de ekonomiska förutsättningarna att klara sitt informationsbehov utan statliga bidrag.

När det gäller anslaget till länskolnämnderna, som utgår med ett belopp på nästan 148 milj. kr., har vi moderater uppfattningen att det finns möjligheter till en ytterligare rationalisering av länskolnämndernas administrativa arbete och föreslår därför en minskning av anslaget med 3 milj. kr. Vi finner inte utskottsmajoritetens motivering, att denna besparing skulle drabba det pedagogiska stödet till handikappade elever, särskilt väl underbyggd. Inom länskolnämndernas ansvarsområde finns så många andra uppgifter som inte har samma dignitet att vi är övertygade om att länskolnämnderna har förmåga att rätt prioritera inom sitt fögderi.

Under anslagsposten Stöd för utvecklingen av skolväsendet utgår medel till bl. a. lokal skolutveckling. Erfarenheterna har visat att det regionala stödet till skolutveckling inte har lett till de resultat som avsågs när stödet tillskapades. Vi föreslår därför att detta bidrag avskaffas. Anslaget kan därmed minskas med 15 miljoner.

Beträffande anslaget till statens institut för läromedel, SIL, har vi den uppfattningen att SIL:s uppgifter bör renodlas till att endast omfatta insatser för utveckling av läromedel för handikappade och för vissa mindre elevgrupper. Anslaget bör därför kunna reduceras med 10 miljoner.

Herr talman! Vi finner det rationellt att anslagen B5. Utvecklingsinsatser på läromedelsområdet m. m. och B6. Stöd för produktion av läromedel slås samman till ett anslag benämnt "Stöd för utveckling och produktion av läromedel".

Anf. 60 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Återigen vill regeringen anslå en stor summa av statens medel till löntagarorganisationerna för deras utbildning av skolinformatörer. Den här gången gäller det 3,4 milj. kr. Vi diskuterade detta förra året. Jag gav då exempel för att visa att det minsann inte är några fattigklappar man vill skänka dessa pengar till. LO, TCO och SACO, som det ju är fråga om, anser

sig i år ha utrymme för att investera i runt tal 400 milj. kr. av medlemmarnas pengar i aktier. Om man endast räknar med en genomsnittlig minimiutdelning på denna aktiepost, 2 %, betyder det att avkastningen varje månad är 666 000 kr. Om man i stället sätter in 400 milj. på banken med en ränta på 10 % får man en avkastning på 3,3 milj. kr. varje månad – alltså nästan exakt den summa socialdemokraterna vill skänka till löntagarorganisationerna.

Vi i folkpartiet tycker att det naturligtvis ligger i organisationernas eget intresse att informera i skolorna om sin verksamhet t. ex. för framtida medlemsrekrytering. Denna verksamhet borde enligt vår åsikt finansieras av organisationerna själva. Inte skall skolsektorns knappa resurser användas till sådana subventioner. Jag yrkar därför bifall till reservation 1.

Herr talman! Folkpartiet har också motionerat om att varje länskolnämnd inom sig skall utse en jämställdhetsansvarig person. Utskottet avvisar kravet med hänvisning till att all personal vid länskolnämnden i sin verksamhet skall känna ansvar för jämställdhetsfrågor. Vi önskar naturligtvis att ett sådant idealtillstånd skulle råda vid landets alla länskolnämnder. Tyvärr är det inte så. Tvärtom är förhållandena väldigt olika när det gäller hur jämställdhetsfrågorna bevakas ute i landet. Länskolnämnden har en viktig roll när det gäller arbetet med att sprida kunskap om intentionerna och kraven i läroplanerna på detta område. Att då ge en person huvudansvaret innebär också att någon får överblick över de samlade insatserna i länet och ser var ytterligare initiativ kan behövas.

I alla andra viktiga frågor inom skolväsendet och andra sektorer i vårt samhälle samlar vi det övergripande ansvaret hos *en* person när vi vill vara säkra på att en fråga skall drivas med kraft. I folkpartiet anser vi att jämställdheten är en sådan viktig fråga. Det är bara att beklaga att övriga partier inte delar vår uppfattning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 4.

Anf. 61 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! I utbildningsutskottets betänkande 1987/88:11 behandlas anslag till centrala och regionala myndigheter på skolområdet. Debatten om de anslagen kan bli något av en reprisdebatt. Det brukar sägas ungefär samma saker varje år. Tyvärr kanske inte kraven blir så mycket bättre därför att de upprepas.

Moderata samlingspartiet anser att dessa anslag i stor utsträckning går till byråkrati, och de menar att vi därför kan spara pengar och använda till skattesänkningar. Denna byråkrati kan man, enligt moderata samlingspartiet, värdera till ungefär 31,5 miljoner. Frågan är då om det inte får konsekvenser om man sparar 31,5 miljoner.

Låt mig börja med anslaget till löntagarorganisationerna. Även folkpartiet står bakom reservation 1, som handlar om detta anslag. Jag blir litet förvånad när jag hör Ylva Annerstedt gå till frontalangrepp mot de fackliga organisationerna. Hon säger att man om man avvecklar dessa anslag inte tar bort pengar från några fattigklappar och att de fackliga organisationerna har så många miljoner. Sanningen är den att de fackliga organisationerna förvaltar medlemmarnas pengar för att det skall finnas pengar om det blir en

arbetskonflikt. Det kan väl inte vara något som Ylva Annerstedt tycker är felaktigt?

Det är meningen att anslaget till löntagarorganisationerna skall hjälpa till att skapa en bättre kontakt mellan skolan och arbetslivet. Vilka kan förmedla denna kontakt bäst om inte just de som arbetar, de som finns på verkstadsgolvet, i affärerna eller inom vården? För att hjälpa till att utbilda dessa personer som befinner sig i förvärvslivet anslår staten pengar till de fackliga organisationerna. Vi tycker att det är angeläget med dessa kontakter. Vi tycker att staten skall ta ett ansvar för att skolelever verkligen får denna information. Därför vill vi också anslå pengar till den. Har man grundsynen att denna verksamhet är något som de fackliga organisationerna kan betala själva, tycker man inte heller att detta är något som är av vikt. Dessutom kan tilläggas att det, när vi nu diskuterar reformer av de yrkesinriktade linjerna på gymnasieskolan, blir ännu viktigare med dessa kontakter.

Herr talman! Moderaterna säger i reservation 3 att "rationaliseringsutrymmet inom länskolnämnderna bör vara betydligt större". De menar att de knappt 3,3 miljoner som faktiskt redan har sparats in inte är tillräckliga. Jag tycker att det är beklagligt att man väljer att se skoladministration som en tärnande del, och inte som något som kan användas för utveckling av skolan. Ute på länskolnämnderna ser man denna utveckling från ett annat håll. Där är man orolig för att indragningar av bidrag skall leda till att länskolnämnden blir en sittande myndighet, en byråkrati, i stället för att vara ute på fältet, i skolorna, och sköta den nya aktiva tillsynen, se hur pengar, anslag, används.

Jag skulle också vilja säga några ord om reservationerna 5 och 6. Där handlar det om 15 miljoner som skall sparas in på lokal skolutveckling. Tanken är att lokal skolutveckling skall vara något positivt, som skall stimulera skolorna att arbeta med nya frågor. I budgetpropositionen väljer man att speciellt peka på miljöfrågorna och behovet av att få dem belysta.

Jag vet inte vad som är mest beklagligt; att man väljer att reservera sig eller motivet till reservationen. Moderata samlingspartiet säger nämligen att detta har "inte gett resultat i paritet med insatta resurser". Man anser alltså att resultatet inte är likvärdigt med pengarna man har satsat. Varför drar ni in pengarna? Resultatet måste ju bli lika med noll. Noll pengar – inget resultat. Om man vill ha ett resultat måste man i så fall finna bättre utvägar.

Göran Allmér har själv berört varför alla dessa besparingar görs, nämligen för att sänka skatten för några. Likadant är det när det gäller läromedel. Samtidigt som vi överhoppas med mängder av motioner på läromedelssidan skall vi spara. Det skall sparas på statens institut för läromedel. Det säger vi nej till, likaväl som vi säger nej till att slå ihop anslagen B5 och B6. Vi tycker inte att det statens institut för läromedel gör och det pengarna skall gå till hör till samma områden.

Låt mig nu kort beröra reservation 4. Folkpartiet motionerar återigen om att länskolnämnderna internt skall utse en jämställdhetsansvarig. Är inte detta litet grand att gå över ån efter vatten? Vi tycker alla att arbetet med jämställdhet är mycket viktigt. Jag har läst den anslagsframställning SÖ har lämnat i år. Ylva Annerstedt finns med i styrelsen. Där finns mängder med förslag till hur man kan arbeta för att utveckla jämställdheten på skolans

område – något som är mycket viktigt.

I den proposition om jämställdhetspolitiken inför 90-talet som regeringen nu har kommit med berörs hur vi skall arbeta för att skapa jämställdhet också på utbildningens område. Men i stället för att som Ylva Annerstedt säga att om något skall bli gjort skall en person utses som ansvarig, så väljer regeringen att säga att en ledningsgrupp för jämställdhetsfrågor skall ta ett brett grepp om dessa frågor. Vi vet redan att detta görs på många håll i länen och i länskolnämnderna. Där låter man människor träffas och diskutera frågan. Ylva Annerstedt! Om man säger att endast en person skall ha ansvar för dessa frågor finns det en risk att övriga fransäger sig sitt ansvar.

Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 62 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Margareta Hemmingsson kallar mina synpunkter för ett frontalangrepp mot de fackliga organisationerna. Det handlar faktiskt inte om det, utan det handlar om att hushålla med begränsade resurser. Då skall man inte ge statliga bidrag till de organisationer som faktiskt har tillräckligt med pengar för att kunna sköta dessa saker själva. Pengar skall gå till dem som bäst behöver medlen. I detta fall är det faktiskt inte de fackliga organisationerna. Deras arbete är angeläget och viktigt, men jag tycker faktiskt inte att man i detta fall skall, som socialdemokraterna gör, mäta en frågas vikt i antal bidragskronor.

Det ligger självfallet i de fackliga organisationernas intresse att informera om sin verksamhet och ge ungdomar upplysningar om hur man arbetar fackligt. Men detta är ju en naturlig del av organisationernas verksamhet. Det är självfallet en huvuduppgift för organisationerna att sprida information om sin verksamhet. Att då ge statliga bidrag till detta tycker vi inte är nödvändigt, speciellt som det finns så oerhört många angelägna ändamål inom skolans område att ge dessa bidragspengar till.

Anf. 63 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! Margareta Hemmingsson inleder med att säga att detta är en reprisföreställning. Hon är tydligen så fången av att upprepa det som sades för ett år sedan att hon inte alls lyssnat på det som sagts i dagens debatt.

Margareta Hemmingsson! Det var inget frontalangrepp mot de fackliga organisationerna! I mitt anförande betonade jag tvärtom att jag ansåg att denna informationsverksamhet är väsentlig och att den fyller en funktion. Vad vi här diskuterar är om denna informationsverksamhet verkligen behöver statligt stöd för att komma till stånd. Jag anser att det inte behövs. Löntagarorganisationerna har faktiskt sådana resurser att de skall kunna klara detta utan specialdestinerade statsbidrag.

Margareta Hemmingsson kom in på länskolnämnderna och vidhöll att det inte finns möjlighet att åstadkomma några administrativa rationaliseringar eller besparingar där. Men, Margareta Hemmingsson, från budgetdepartementet finns det krav på att årligen ungefär 2 % skall rationaliseras eller sparas under ett visst antal år. Om vi från moderata samlingspartiet skyndar fram litet snabbare för att komma åstadkomma ett bättre utrymme, skall det

väl kunna klaras av utan att behöva drabba någon väsentlig gren av länskskolnämndernas verksamhet.

Margareta Hemmingsson kom även in på våra förslag till besparingar beträffande SIL. Hon sade att dessa besparingar är något alldeles bedrövligt, att vi vet hur dåligt ställt det är med läromedel. SIL sysslar inte bara med att förse skolan med läromedel. De läromedel som SIL förser skolan med är läromedel för handikappade och vissa små elevgrupper, för vilka det inte går att få fram läromedel på annat sätt. Den delen av verksamheten skall finnas kvar. SIL har en hel del andra uppgifter, som faktiskt skulle hanteras bättre av andra organisationer, t. ex. att informera om de läromedel som finns ute på läromedelsmarknaden.

Anf. 64 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Nej, Göran Allmér, i detta fall sade jag inte att moderata samlingspartiet gjorde ett frontalangrepp på de fackliga organisationerna. Det var folkpartiet som sade att här fanns det minsann så många miljoner att några pengar inte skulle behövas. Jag anser inte – och det gör säkert inte de fackliga organisationerna heller – att informationsverksamhet är en huvuduppgift. En facklig organisations huvuduppgift är naturligtvis att tillvarata medlemmarnas intressen, och man förvaltar medlemmarnas pengar så att de skall kunna användas till det de är avsedda för.

Däremot är jag övertygad om och vet att de fackliga organisationerna ser informationsverksamheten som en naturlig del av deras verksamhet. Därför har de fackliga organisationerna en vilja att det inte skall vara några administratörer som går ut och informerar. Man vill ha möjlighet att utbilda folk som är direkt verksamma i olika delar av vårt samhälle. Utbildningen skall få dem att känna att de på ett bra sätt kan prata med ungdomarna i skolan och informera dem om hur det är att arbeta i det svenska samhället, i industrin, i sjukvården, i handeln och på många andra håll. Att de skall kunna ge denna information till skoleleverna tycker vi är en angelägen uppgift för vårt land. Vi anser att informationen skall ses som en del av skolarbetet, och därför väljer vi att anslå medel till information.

Det hela handlar inte om hur stora medlemsavgifter man har inom de fackliga organisationerna eller hur man förvaltar sina strejkkassor och utbildningsmedel. Här handlar det om skolan och undervisningen i det svenska samhället.

Det är ju så, Göran Allmér, att man på länskskolnämnderna redan nu får spara. Ni vill ju spara ytterligare medel. Det är då man känner en oro för var någonstans begränsningarna finns, om vi har ett mål för besparingarna men man vill spä på det ytterligare.

I fråga om SIL gäller det dess samordnande uppgifter, som naturligtvis också är en mycket viktig del av verksamheten vad gäller både läromedel för handikappade elever och läromedel för andra.

Anf. 65 GÖRAN ALLMÉR (m):

Herr talman! För att ytterligare en gång återkomma till frågan om löntagarorganisationerna anser jag att det avgörande i frågan om vem som skall stå för fiolerna är vem det är som bett att få lämna information. Är det

Prot. 1987/88:90
23 mars 1988

Anslag till centrala och regionala myndigheter på skolområdet

skolan eller är det de fackliga organisationerna? Jag har varit med i skolvärlden ganska länge – kanske t. o. m. något längre än Margareta Hemmingsson. Jag vet att det från början faktiskt var de fackliga organisationerna som gjorde framställningar om att få komma till skolan och informera om sin verksamhet. Om man nu har ett behov och intresse härav och det dessutom ligger i linje med vad skolan tycker är bra, anser jag att organisationerna också bör stå för kostnaderna.

Det är riktigt att vi föreslår ytterligare besparingar på länskolnämnderna i år. Men det framgår också av budgetpropositionen, Margareta Hemmingsson, att besparingen på 2 % på statliga myndigheters administrativa verksamhet inte är någon engångsföreteelse för innevarande år. Denna besparing skall göras även i fortsättningen. Att man anser att det kan vara besvärligt att ta ut för mycket på en gång kan jag förstå. Men jag tror att det finns möjligheter att klara av detta.

Anf. 66 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Jag återkommer än en gång till frågan om löntagarorganisationerna. Jag tycker att det är viktigt att Margareta Hemmingsson lyssnar på vad vi säger. Jag har inte ifrågasatt löntagarorganisationernas verksamhet. Det är viktigt att de informerar. Deras sätt att förvalta medlemmarnas pengar skall självfallet vara inriktat på att det kan göras så bra som möjligt. Vad jag diskuterar är huruvida de organisationerna faktiskt är de som bäst behöver statliga bidrag av pengar som är begränsade. Vi vet att det finns mycket angelägna behov inom hela skolsektorn på områden, där man kanske inte har lika stor möjlighet att själv tillskjuta pengar. Det är anledningen till att vi tagit ställning för att organisationerna själva skall stå för informationen, alldeles speciellt som denna information är ett viktigt led i deras naturliga verksamhet i övrigt.

Jag konstaterar att Margareta Hemmingsson anser att det är bättre att många har ansvaret för jämställdhetsfrågorna. Vi är inte av den uppfattningen. Vi anser faktiskt att resultatet blir bättre om det är någon som har huvudansvaret och kan driva på när man ser att det inte fungerar så bra. Vi har här olika uppfattningar, men vi anser att man i detta fall, liksom i alla andra sammanhang, bör ha en som är huvudansvarig. Jämställdheten är så viktig att vi anser att man här bör ha en person som bär huvudansvaret.

Margareta Hemmingsson hänvisar till SÖ-förslaget som visar att det finns många uppslag om hur man skall främja jämställdheten. Det gör det ytterligare angeläget att ha en person som har överblicken och bär samordningsansvaret.

Anf. 67 MARGARETA HEMMINGSSON (s):

Herr talman! Om nu detta är så viktigt, varför skrev då Ylva Annerstedt inte det i sin reservation till SÖ:s anslagsframställning? Det hade ju varit ett ypperligt tillfälle.

Får jag ställa en liten fråga när det gäller riksdagens arbete. Vi är 349 ledamöter. Har vi inte alla ett lika stort ansvar för att främja jämställdheten i det land vars medborgare vi är satta att representera? Eller skall det vara en som är ansvarig för det också?

När det gäller informationen om arbetslivet och arbetsmarknaden frågar Göran Allmér: Vem har bett om att få lämna informationen? Jag ger mig direkt för argumentet att Göran Allmér har flera års erfarenhet av skolans arbete än jag har. Men jag ger mig inte för argumentet att det faktum att de fackliga organisationerna har sagt att detta är ett arbete de vill utföra är ett skäl för att hävda att organisationerna själva skall betala verksamheten. Tvärtom – jag tycker att vi skall säga: Det här är en så utmärkt och bra idé – den vill vi stödja. Vi anser att den utgör en viktig del av utbildningen av de blivande samhällsmedborgarna, som efter skolan skall ut och arbeta på olika håll i vårt land. Låt eleverna få ta del av de erfarenheter ni har och låt oss på så sätt ge ett bidrag till att ni direkt från verkstadsgolvet informerar eleverna i stället för att lärarna sköter den typen av information.

Anf. 68 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det var en väldigt viktig fråga Margareta Hemmingsson ställde till mig: Har vi 349 ledamöter av riksdagen inte lika stort ansvar för jämställdhetsfrågorna? Jo, det har vi självfallet. Men vi inser att vi inte i alla stycken kan ha överblicken, och därför har riksdagen tillsatt en jämställdhetsombudsman som skall ha det övergripande ansvaret.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om bostadsutskottets betänkande 9.)

Kammaren övergick till att debattera utbildningsutskottets betänkande 30 om anslag till investeringar m. m.

Ytterligare resurser till utrustning i högskolan, m. m.

Anf. 69 LARS LEIJONBORG (fp):

Herr talman! Initiativen till högskolepolitiken i Sverige har de senaste åren tagits av oppositionen. Gång på gång har vi i folkpartiet, liksom andra oppositionspartier, kunnat notera att våra förslag har bifallits. Ibland sker det i form av uppgörelser i utbildningsutskottet, ibland genom att den socialdemokratiska regeringen efter år av hårda debatter känner sig tvingad att ändra ståndpunkt.

Vi tvingade fram ett avskaffande av regionstyrelserna. Vi tvingade fram ett bättre studiestödsförslag än det socialdemokraterna i studiestödsutredningen försvarade med näbbar och klor. Vi har gång på gång genom uppgörelser i utbildningsutskottet tvingat fram större resurser till högskola och forskning.

I det betänkande vi nu behandlar har ett enhälligt utbildningsutskott underkänt regeringens bedömning av utrustningsbehoven i högskolan. Efter en fyrpartimotion från oppositionen fann de socialdemokratiska ledamöterna för gott att ansluta sig till ett tillrättavisande av regeringen i fråga om det som *litet tekniskt* kallas UHÄ- och FRN-ramarna för utrustningsändamål. Utskottet beslöt att föreslå kammaren att utöka de ramarna med 29 milj. kr.

Detta är den första av de debatter i högskolefrågor som vi skall ha under de närmaste månaderna. Jag vill bara helt kort erinra om att vad den svenska

högskolan behöver naturligtvis inte bara är större resurser utan också ett samlat program. Det krävs en studiestödsreform, och det krävs en förändring av tillträdesreglerna. Det krävs också förändring av styrreglerna inom högskolan, och där väntar vi med spänning på den sedan länge utlovade propositionen om högskolans anslags- och styrsystem. Vi får återkomma till de andra frågorna. Det är emellertid klart att resursfrågorna är viktiga. Det kommer man aldrig förbi. Vi har den grundsynen att högskolan under lång tid, sett i ett internationellt perspektiv, har varit underförsörjd med resurser. Jag kanske inte vill gå riktigt lika långt som en partivän till Barbro Nilsson har gjort. Vi citerade honom i vår partimotion till årets riksdag. Där sägs att högskolan sedan 10–15 år tillbaka befinner sig i en förfallsperiod. Det är dock uppenbart att kvalitetsproblemen är betydande på många håll. De ekonomiska resurserna är naturligtvis en viktig fråga i sammanhanget.

Under det senaste året har det tillkommit en faktor i denna bild, nämligen de s. k. bankmiljonerna. De tillkom efter en uppgörelse mellan Bankföreningen och regeringen. De institutioner runt om i landet som har kommit i åtnjutande av donationer från bankerna har naturligtvis utan tvivel haft stor nytta av dessa donationer. På det sättet har bankmiljonerna självfallet varit till glädje för forskningen i Sverige.

När dessa bankmiljoner tillkom varnade vi dock dels för att de skulle leda till balansproblem, dvs. att bankerna skulle prioritera annorlunda än vad statsmakarna skulle ha gjort om statsmakarna hade tillfört motsvarande medel, dels för att de skulle kunna användas som argument emot större insatser från statsmakarnas sida.

Nu kan det första årets utdelning av bankmiljoner analyseras, och vi tycker då att vi har fått rätt på båda dessa punkter. När man ser på var bankmiljonerna har hamnat, framgår det helt klart att det är en viss typ av fakulteter som har haft glädje av dem. Det är i huvudsak tekniska och ekonomiska forskningsändamål som har gynnats genom dessa donationer. De balansproblem som redan tidigare fanns på detta område har då ytterligare förstärkts.

För att ta ett exempel av många som skulle kunna illustrera detta kan vi se på den kommun där vi nu befinner oss, dvs. Stockholms kommun. Av de 200 milj. kr. som skulle utdelas det första året har Sveriges största universitet, Stockholms universitet, fått ungefär 3 milj. kr. Detta är ganska litet, och det förhållandet avspeglar två saker. För det första har Stockholms universitet en inriktning mot humaniora. För det andra har vi i denna region en högskola på det ekonomiska området som sedan lång tid tillbaka dels har hög prestige i näringslivet, dels är van att tigga pengar hos näringslivet, eftersom den icke är statlig. Denna högskola har därför kommit i åtnjutande av ganska mycket stöd från dessa banker.

När vi från folkpartiets sida ser på utrustningssituationen i dagens högskola, finner vi att det är helt klart att de medel som står till förfogande är otillräckliga. Bankmiljonerna har ytterligare förvärrat de balansproblem som redan tidigare kunde noteras.

Vi har därför inte kunnat nöja oss med den uppgörelse som jag nyss talade om som rörde UHÄ- och FRN-ramarna. Ett enhälligt utskott föreslår en höjning med 29 milj. kr. Vi anser att det därutöver behövs ytterligare 10 milj.

kr. Det skulle vara lätt att argumentera för ännu större anslagsökning. Detta är emellertid de pengar som vi från folkpartiets sida anser att vi kan anvisa i det rådande statsfinansiella läget.

Jag är övertygad om att även ledamöter från andra partier ofta besöker högskoleenheter runt om i landet. Jag är vidare övertygad om att de då möter precis samma vittnesbörd som vi folkpartister gör, nämligen att utrustningssituationen på många håll är alarmerande och att den har direkta konsekvenser för kvaliteten i grundutbildningen.

Undervisning måste bedrivas i alldeles för små lokaler. Man arbetar i laboratorier som är så hårt in-tecknade att de även måste användas på sen kvällstid. Datorhallar är inbokade även nattetid osv. Allt detta är tecken på sådana utrustningsbrister som får direkta konsekvenser på kvaliteten.

Jag tycker därför att reservation 1 i utbildningsutskottets betänkande nr 30 är synnerligen väl motiverad. Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation 1 i detta betänkande.

Anf. 70 BO HAMMAR (vpk):

Herr talman! I sin anslagsframställning för budgetåret 1988/89 konstaterar UHÄ litet bittert och resignerat att ämbetet under en följd av år förgäves sökt övertyga statsmakterna om grundutbildningens behov av ökade resurser för utrustning och för de betungande driftskostnader som krävs för en tidsenlig utbildning, framför allt på de tekniska och ekonomiska områdena.

I termer av utbildningsutbud och studerandantal har den svenska högskolan en imponerande bredd, skriver UHÄ i sin framställning. Bakom fasaden är verkligheten dock ibland beklämmande torftig och föråldrad. Så länge de elementära utrustningsbristerna inte har avhjälpits, riskerar andra nödvändiga behov att försummas, sådana som gäller t. ex. utbildningens innehåll och uppläggning, pedagogiskt utvecklingsarbete, läromedel och studerandeservice.

Alla som har minsta kännedom om förhållandena ute på våra universitet och högskolor kan intyga att UHÄ har rätt i sina påståenden. Antikerad utrustning och dåliga arbetsförhållanden är vad som ofta erbjuds våra studenter. Det är allvarligt och det är hög tid att vi gör något åt missförhållandena. Det är i dag alltför få som går vidare till högre utbildning. En viktig åtgärd för att förbättra rekryteringen är naturligtvis att skapa en god och stimulerande arbets- och studiemiljö på våra högskolor, att ge studenterna tillgång till samma moderna utrustning som finns ute på våra penningstinna storföretag.

Vpk har i flera år lagt fram förslag om ett femårigt investeringsprogram för högskolan om 200 milj. kr. per år. Det handlar verkligen inte om något överbud. Från många håll har det omvittnats att dessa extra medel är vad som behövs för att klara utrustningsstandarden på våra högskolor. Genom den uppgörelse som förra året gjordes mellan vpk och socialdemokraterna i utbildningsutskottet åstadkom vi ändå en viss, låt vara otillräcklig, uppräkningsav anslaget till utrustning vid högskolan. Det är för mig mycket förvånande att regeringen inför nästa budgetår har försökt att skära ned på anslaget genom att låtsas som om förra årets höjning var en tillfällig och inte en permanent höjning. I utskottet har regeringen följaktligen lidit ett mycket

Prot. 1987/88:90
23 mars 1988

*Ytterligare resurser till
utrustning i högskolan,
m. m.*

välförtjänt nederlag i den frågan. Det blir mera pengar, och det är bra. Anslaget till utrustning är emellertid fortfarande helt otillräckligt.

De omskrutna bankpengarna innebär heller ingen lösning på krisen. I vpk är vi självfallet anhängare av att bankerna skall vara med och betala. Men det skall ske genom beskattning, så att vi sedan i demokratisk ordning kan fördela pengarna.

Jag vill i det sammanhanget gärna passa på att ställa en fråga till Lars Leijonborg när det gäller bankpengarna. Lars Leijonborg säger att de fördelas på ett sätt som inte är så bra. Det är jag helt överens med honom om. Men vore det inte bättre – och är folkpartiet berett att gå med på det – att lägga en skatt på bankerna och använda dessa pengar just så som vi här i kammaren och utbildningsutskottet vill fatta beslut om och inte låta herrar bankdirektörer avgöra denna fråga?

Nu får bankerna mycket stora möjligheter att styra hur pengarna skall användas.

Jag var förra året med i konstitutionsutskottets utfrågning av bankdirektörerna i denna fråga. Det framgick då helt klart vad herrar bankdirektörer krävde. De vill styra hur medlen skall användas. Det innebär bl. a. att grundutbildningen ställs off side. Det innebär också att pengarna går till vad storfinsans anser vara lönsamt – forskning på i första hand det tekniska och i andra hand det ekonomiska området. Humaniora är – naturligtvis – helt ointressant.

Jag får alltmer intrycket att vpk står ganska ensamt då det gäller satsning på humaniora. Bankdirektörerna är inte intresserade, för där finns kortsiktigt inga profiter att hämta. De flesta politiker tycks också ha uppfattningen att humanistisk-samhällsvetenskaplig utbildning och forskning har ett begränsat intresse. Vi i vpk tycker att det är angeläget att satsa på bl. a. humaniora. Vi har lagt fram en rad förslag på det här området, och det gäller också anslaget för utrustning till högskolan. Därvid utgår vi från vår politiska grundlinje, nämligen att vi vill försöka förena arbetets och kulturens krafter. Däremot tycker vi att profitintressena skall hållas utanför högskolan och helst också utanför andra verksamheter.

Jag yrkar bifall till reservation 3 i betänkandet.

Anf. 71 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Det finns ett uttryck som heter: Det bästa behöver inte vara det godas fiende. Det är klart att det faktum att dessa bankmiljoner inte fördelas exakt på det sätt som jag personligen skulle ha önskat inte behöver innebära att bankmiljonerna för den skull är oönskade eller att det är fel att de finns.

Bo Hammar frågar: Skall vi inte höja skatterna i stället? Det faktum att bankerna anser sig kunna avstå från dessa pengar är inte självfallet detsamma som att de skulle kunna betala högre skatt. Låt mig göra detta tydligt och dra en parallell: Det faktum att Bo Hammar kanske ger ett bidrag till vpk:s partidistrikt i sitt län innebär inte att Bo Hammar självklart skulle kunna betala högre skatt och att sedan riksdagen skulle fördela ett högre partistöd.

Detta är svårt. Bankmiljonerna gör naturligtvis nytta där de hamnar. Men det uppstår problem, dels om de används som argument för att statsmakterna

skall avstå från insatser, dels om de bidrar till en oönskad snedfördelning. Jag anser att statsmakterna i sin anslagsgivning måste kompensera de balansproblem som bankmiljonerna kan skapa.

Anf. 72 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Lars Leijonborg att jag i och för sig kan tänka mig att betala högre skatt. Vi har det ändå ganska hyggligt ställt. Vi är motståndare till marginalskattesänkningar, som skulle innebära stora favörer, inte minst för oss riksdagsledamöter.

Men detta är inte en skattedebatt, utan jag skall gå in på frågan om bankpengarna. Jag vill konstatera att de borgerliga partierna hade ett mycket egendomligt sätt att agera i den frågan. Bl. a. anmälde ni förfarandet vad gäller bankmiljonerna till konstitutionsutskottet och förde ett väldigt hallå och anförde att regeringen mer eller mindre pressat bankerna till att ge dessa donationer.

Jag vet inte vad som pågick mellan regeringskansliet och bankdirektörerna, men jag tycker att de borgerligas indignation i frågan var litet märklig. Då sade vi från vpk att vi är anhängare av att bankerna – med de enorma vinster de haft och har – bidrar till denna högre utbildning. Vårt alternativ var att det hela skulle ske skattevägen. Det handlar alltså om detta: Borde inte staten vara beredd att ta dessa pengar skattevägen från bankerna, som med sina stora vinster mycket väl skulle kunna bidra till att finansiera utrustning på våra högskolor och universitet?

Jag vet inte vilken bedömning regeringen gjorde. Kanske den spekulerade i att de borgerliga partierna aldrig skulle gå med på en sådan beskattning och att det därför var bättre att utverka en donation. Men det blev samma buller på den punkten! Poängen är ju att om vi hade tagit ut pengarna skattevägen hade vi kunnat styra användningen av medlen. Då hade vi inte varit beroende av bankernas godtycke.

Jag har därför litet svårt att ta Lars Leijonborg på allvar. Ni har ju inte varit beredda att medverka till att plocka ut dessa pengar och skapa dessa resurser för den högre utbildningen. Det beklagar jag.

Anf. 73 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Detta är som sagt ingen skattedebatt, men jag vill klargöra vår hållning. Sverige har världens största skattetryck, och folkpartiet anser inte att det skall höjas utan snarare sänkas. Men inom ramen för de skatteintäkter vi medverkar till vill vi prioritera högskole- och forskningsområdet mer än den nuvarande regeringen gör. Vi har år efter år haft finansierade budgetalternativ med större satsningar på högskoleområdet än den sittande regeringen velat göra.

När det gäller bankmiljonerna kan vi i det oändliga diskutera hur de tillkom, men det verkar omöjligt att få fram någon annan version än den officiella, nämligen att regeringen och bankerna träffade en frivillig överenskommelse i frid och fröjd. De misstankar som har förelegat om någon form av hot i bakgrunden har ingendera avtalsparten, av naturliga skäl, velat bekräfta.

Men folkpartiet har, som sagt, varit berett att anvisa större statliga medel.

Prot. 1987/88:90
23 mars 1988

*Ytterligare resurser till
utrustning i högskolan,
m. m.*

Jag vill också erinra om att om de förslag skulle gå igenom som de borgerliga partierna nu har enats om – att medel som nu finns i löntagarfonderna skall tillföras angelägna forskningsändamål – skulle det utgöra en ännu kraftigare stimulans för svensk forskning än bankmiljonerna har gjort.

Anf. 74 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Jag är inte skatteexpert, så jag kan inte bedöma om vi i Sverige har världens högsta skattetryck, men jag vet att vi åtminstone inte har världens högsta skattetryck när det gäller storbankerna. Det är vad det handlar om i detta sammanhang.

Jag ville bara påtala att folkpartiet inte var berett att förorda något slags lösning, där pengar tas från de våldsamt stora vinster som bankerna har gjort och används i syfte att åstadkomma en demokratisk styrning av hur pengarna utnyttjas inom högskolan och universiteten. Folkpartiet gjorde något helt annat; tillsammans med de andra borgerliga partierna begrät folkpartiet detta att bankerna hade pressats att göra donationer till högskolan. De tyckte tydligen att det var hemskt sorgligt, och därför tog de upp det som en stor fråga och ställde till ett stort rabalder i konstitutionsutskottet.

Jag tycker inte att det är fel att antyda för bankerna att det är bra att de bidrar med donationer, men det hade varit rakare och betydligt mer demokratiskt tilltalande om dessa medel hade tagits ut skattevägen. Då hade många av de problem som är uppe till debatt i samband med detta betänkande kunnat lösas.

Anf. 75 BARBRO NILSSON (s):

Herr talman! Det var mycket intressant att följa debatten mellan mina utskottskamrater. Jag beklagar bara att Lars Leijonborg råkar bo i en sådan region i detta land som inte har fått den allra största utdelningen av bankmedlen – han nämnde att det rörde sig om 3 miljoner för Stockholmsområdet. Men Stockholmsområdet kanske är väl tillgodosett på annat sätt, och då är faran inte så stor.

Ett problem när det gäller bankmedlen var ju att det tog så pass lång tid innan bankerna hade beslutat sig för fördelningen av medlen till högskolorna. Detta redovisades mycket fint i utskottet i samband med föredragningarna, och jag tror nog att UHÄ återkommer till utskottet och framför allt till departementet med sin redovisning angående fördelningen av bankmedlen.

I detta betänkande har vi i utskottet tagit ställning till frågor om lokalförsörjning samt om inredning och utrustning vid högskolorna. Beträffande den statliga lokalförsörjningen är vi i utskottet överens om att det kan få ske vissa förändringar i arbetsfördelningen mellan regering och riksdag. Detta uttrycks i ett yttrande till finansutskottet. Innebörden av förändringarna sammanfattas i punktform på s. 3 i betänkandet, och jag behöver inte upprepa dem.

Dessa förändringar ger ett mer likartat bemyndigande i beslut om investeringar såväl inom den civila statsförvaltningen som inom affärsverken och försvarsmakten. Det betyder att riksdagen medger bemyndigande till regeringen att besluta om investering genom byggnadsarbeten upp till 50

milj. kr. per objekt eller för s. k. åtgärdsprogram upp till en sammanlagd kostnad om 50 milj. kr. per år och objekt. Därutöver bör regeringen i sitt budgetförslag för aktuellt budgetår informera om förslag över 25 milj. kr.

Utskottet går också med på att investeringar inom byggnadsstyrelsens lokalhållningsansvar fortsättningsvis skall redovisas samlat och i form av en rullande treårsplan. Inom denna treårsplan kan regeringens åtagande preciseras. Utskottet har också uttryckt detta i ett särskilt yttrande till finansutskottet som finns med som bilaga till betänkandet.

Det finns en treårig investeringsplan för 1988–1991 som kräver ca 800 milj. kr. per år. Pågående eller redan beslutade objekt kommer att kräva ungefär hälften av utrymmet.

Utskottet vill i betänkandet erinra om den prioriteringslista för byggnadsobjekt som byggnadsstyrelsen och universitets- och högskoleämbetet årligen upprättar tillsammans i samband med sina anslagsframställningar. 1987 års lista tar upp 28 större objekt eller förhyrningar och motsvarar ett sammanlagt investeringsbehov om ca 1,5 miljarder kronor. Myndigheterna bedömer att åtminstone 18–19 objekt borde realiseras under den närmaste femårsperioden. Av dessa objekt är cirka hälften dyrare än 50 milj. kr.

Vi tycker i utskottet att det är bekymmersamt att vissa objekt inte finns med, och det nämner vi också i yttrandet till finansutskottet. Vi önskar att det fanns utrymme för ytterligare några saker. Samtidigt säger vi att det självfallet är prioriteringslistan som skall följas, om det inte uppkommer några nya omständigheter.

Som alltid har det väckts motioner om enskilda objekt, men utskottet har alltså uttryckt det så att vi anser att riksdagen inte skall uttala sig för enskilda objekt, utan att prioriteringslistan normalt skall följas. Därför avstyrker utskottet dessa motioner.

Det är att observera att de tre reservationerna till betänkandet gäller utrustningsramarna. Precis som Lars Leijonborg sade, väcktes det en fyrpartimotion om utrustningsramarna där det påpekades att basnivåerna för de s. k. UHÄ- och FRN-ramarna inte hade räknats upp som förväntats, vilket skulle ha varit en följd av det beslut som fattades i samband med behandlingen av forskningspropositionen. Vi är i utskottsmajoriteten helt överens med de fyra partier som har motionerat, och vi hemställer till regeringen att dessa kostnadsramar skall räknas upp med 29 miljoner redan budgetåret 1988/89 och även fortsättningsvis.

Beträffande ytterligare resurser för utrustning i högskolorna har det alltså fogats tre reservationer till betänkandet, och de pendlar mellan ett tillskott på 10 miljoner för nästa budgetår och 200 miljoner för vardera av de närmaste fem åren. Reservanterna har själva talat för sina reservationer, och de påpekar att bankmedlen inte har tillförts grundutbildningen utan i första hand forskningsutbildningen.

De stora utrustningsbehoven finns just inom grundutbildningen. Vi vet att de utbildningar som har utvecklats under 1970- och 1980-talen har en mera teknisk inriktning och är mera kostnadskrävande samt att utrustningsanslagen över huvud taget behöver omsättas tidigare än vad som har gällt beträffande utrustningar de senaste årtiondena. Därför fordras det åtskilligt med medel.

Vi socialdemokrater i utskottet kan ge reservanternas rätt så långt som att det finns stora behov av att förbättra utrustningarna. Det är alltså inte felaktiga propåer som reservanternas för fram. Men eftersom utrustningskostnaderna har ökat så avsevärt, krävs det som sagt större summor än tidigare för att förse högskolorna med utrustning; det vill vi alltså inte förneka. Men UIIÄ har ju i sin beskrivning av utrustningsbehoven uttalat att man kommer tillbaka med närmare specificeringar inför nästa budgetårs anslagsframställning.

Lars Leijonborg var sympatisk och hänvisade till det statsfinansiella läget. Han kunde alltså inte sträcka sig längre än till 10 milj. kr. i sin reservation. Jag vill då säga att jag med hänvisning till det statsfinansiella läget måste yrka avslag på samtliga tre reservationer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 76 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Jag vill gärna säga att jag tycker att det är mycket bra att vi i utbildningsutskottet rätt ofta kan träffa uppgörelser över parti- och blockgränser. Det har varit mycket bra för den verksamhet som vi i utbildningsutskottet är ansvariga för. En i sammanhanget oväsentlig och privat synpunkt är att det ju också gör utskottsarbetet mera stimulerande för oss som sitter i utskottet.

Det måste ju ändå då och då påpekas att det förhållandet att vi gång på gång hamnar i sådana här situationer sannolikt beror på att det socialdemokratiska partiet internt är ganska splittrat i dessa frågor. Jag tror också att man vågar påstå att utbildningsdepartementets ledning i regeringskretsen för närvarande är ganska svag.

Men då är det intressant att notera att jag vid flera tillfällen, under de snart tre år som jag har suttit med, har kunnat uppleva hur den socialdemokratiska gruppen i utbildningsutskottet, som förefaller stå närmare verkligheten och dess vardagsproblem, i stället för att hoppas på sin departementsledning träffar uppgörelser med oss i oppositionen. I det här fallet med UHÄ- och FRN-ramarna har det blivit en uppgörelse som kommer att ha stor betydelse för forskningen och grundutbildningen i vårt land.

Jag beklagar att det inte i år, i likhet med vad som t. ex. skedde förra året, har varit möjligt att i utbildningsutskottet träffa en uppgörelse över ett bredare fält. Detta behandlar vi ju inte i dag, men vi har delvis behandlat det i utskottet. Nackdelen med att det inte har varit möjligt att träffa en sådan uppgörelse kommer att märkas runt om i landet på en rad institutioner vilka, som flera talare redan framhållit, har skriande utrustningsbehov som inte kommer att kunna tillgodoses. Jag beklagar alltså att socialdemokraterna i utbildningsutskottet inte har kunnat sträcka sig längre än vad man har gjort.

Anf. 77 BARBRO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Jag konstaterade att Lars Leijonborg började sitt anförande med att beklaga att han hade för litet uppgifter, att man inte hade fått fram tillräckligt med arbetsmaterial från departement osv. Men låt mig än en gång trösta Lars Leijonborg: Våren kommer förvisso att bli het i utbildningsutskottet, och det kan tänkas att vi kommer att kunna arbeta över partigränser-

na under den del av riksmötet som återstår – till fromma för högskolan och alla våra utbildningar. Om det gagnar saken, har vi inom den socialdemokratiska gruppen inte någonting emot att träffa positiva uppgörelser.

Att vi på något sätt skulle vara splittrade inom s-gruppen får faktiskt stå för Lars Leijonborgs egen räkning. Om Lars Leijonborg uttalar sig om sin grupp, så skall jag ta ansvar för min grupp.

Lars Leijonborg var ju tidigare inne på frågan om bankmiljonerna och beklagade sig över att en alltför liten del av bankmiljonerna hade hamnat i Stockholmsområdet. Ser man det regionalt, och för de små högskolornas räkning, så var det ju en klar fördel att de här bankmiljonerna kom till och att de delas ut under medverkan av de banker som har skjutit till medlen.

Om man bor i en överhettad region med äldre högskoleutbildning och med många olika alternativa linjer, tror jag att man måste tillstå att det är väsentligt att merparten av dessa bankmiljoner tillförts de regionala högskolorna. Jag hoppas att så sker också under de två återstående åren. Det är de mindre högskolorna som nu i första hand måste byggas upp. Många tekniska utbildningar har ju tillkommit där, och de tekniska utbildningarna är dyra. Därför behöver vi utrustningsmedel.

Anf. 78 LARS LEIJONBORG (fp) replik:

Herr talman! Det är väl odiskutabelt att den socialdemokratiska riksdagsgruppen har varit splittrad i en del högskolefrågor. Låt mig bara nämna frågan om regionstyrelsernas vara eller inte vara. Det finns också ibland en splittring mellan de socialdemokrater i riksdagen som arbetar med utbildningsfrågor och regeringen – det framgår ju av det betänkande vi just nu diskuterar.

Men för verksamhetens skull är det som sagt en stor fördel att den socialdemokratiska gruppen i utbildningsutskottet ibland är beredd att medverka till konstruktiva uppgörelser.

Får jag sedan bara för klarhets vinnande säga att när jag talade om Stockholms universitet i mitt första anförande, så var det bara som illustration till en tes, nämligen att bankmiljonerna förvärrar ett balansproblem. I Stockholmsregionen har vi, förutom Stockholms universitet, bl. a. Tekniska högskolan och Handelshögskolan. Det var med fördelningen bland de tre högskoleenheterna som jag ville illustrera att den högskola som har en särskild inriktning mot humaniora har missgynnats. Detta balansproblem, och det balansproblem som berör fördelningen till forskning och grundutbildning, har förvärrats genom bankmiljonerna. Det är därför som vi menar att statsmakterna behöver tillskjuta ytterligare medel för att motverka dessa balansproblem.

Anf. 79 BARBRO NILSSON (s) replik:

Herr talman! Vi är helt överens om att vi inte skall ha en omodern högskola i Sverige – vare sig i Stockholm eller någon annanstans. De ungdomar som har gått fyra eller fem år i högskolan skall inte sedan behöva konstatera att de har arbetat vid i det närmaste antikt utrustade utbildningsplatser. De skall, när de kommer ut från högskolan, vara "fit for fight" och kunna arbeta med modern apparatur.

Men som jag sade tidigare har vi ett större problem beträffande utrustningskostnaderna nu än tidigare, eftersom det är kortare omsättningstid för mycket av den utrustning som finns. Senast i dag eller i går fick vi ju ett brev från en rad rektorer vid högskolor där man har systemvetenskaplig utbildning. I brevet framhålls att här behövs det snabbt nya, moderna hjälpmedel.

Vi vet att utrustningen främst inom datorsektorn kan bli omodern på kortare tid än fem år, och det kostar pengar. Vi har faktiskt dokumenterat att det enbart inom kemistutbildningen skulle behövas en utrustningsvolym av 25 milj. kr. per år. De kemiska linjerna hör till de allra mest kostnadskrävande förutom de systemvetenskapliga utbildningarna.

Vi satsar också i enighet på att få fler tekniska utbildningar och på att vidga förutsättningarna för dessa. Vi tror att mycket av välfärdsutvecklingen i framtiden måste bygga på att vi utvecklar vår teknik både i större och mindre skala.

Anf. 80 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Samtliga mina ärade utskottskollegor har rätt i åtminstone ett avseende, nämligen när de påtalar de brister som finns vad gäller utrustningen vid våra universitet och högskolor. Därför var det rätt glädjande när vi vid förra riksmötet i samband med behandlingen av den forskningspolitiska propositionen kunde göra en höjning av anslaget. Till detta kom det som på sina håll uppfattades som rena julafton, nämligen de dubiösa bankmiljoner som har debatterats här tidigare i dag.

För moderata samlingspartiets vidkommande bortsåg vi helt och hållet från de löften som då hade utställts men ingalunda infriats när det gällde dessa bankmiljoner och ville alltså på den vanliga reguljära vägen anslå ökade medel för utrustningen. Sedan är det klart att vi får acceptera att dessa bankmedel nu finns i omlopp, och de har naturligtvis förbättrat den svåra situationen för våra högskolor.

Det är naturligtvis inte så som Bo Hammar ville göra gällande att bankerna mer eller mindre slumpmässigt skulle ha avgjort var dessa pengar skulle hamna. I själva verket har man ganska ingående följt de rekommendationer som har kommit från FRN och UHÄ. Det finns kanske anledning att för framtiden låta UHÄ, FRN och utrustningsnämnden för universitet och högskolor närmare analysera och se efter var pengarna har hamnat. Dessutom är jag övertygad om att det kommer att behövas ytterligare åtgärder.

Det är också positivt att vi nu i år kunde ge regeringen en välbehövlig bakläxa vad gällde tolkningen av UHÄ-ramen, som har påtalats också av mina kollegor. Man kan emellertid konstatera, Barbro Nilsson, att det inte skall ske en hemställan från riksdagen till regeringen, utan det är riksdagen som anvisar dessa extra pengar. Det är ändå riksdagen som alltfört är beslutande när det gäller medlen.

Till sist vill jag erinra om det särskilda yttrande som vi moderater har avgivit till detta betänkande. Det är intressant därför att det visar att samtliga oppositionspartier är överens om att bevilja mera medel till utrustning vid universitet och högskolor. Folkpartiet vill öka på med 10 milj. kr., centern vill öka med 50 milj. kr och vpk är mycket generöst – där har man 200 milj. kr.

att komma med, och vad mera är, man vill göra det under fem år. Dessutom vill vi moderater öka på anslaget med 30 milj. kr. Av budgettekniska skäl återfinns emellertid allt detta på ett annat anslag, och det är i den proposition som har framlagts och som gäller Bergslagen och Sveriges norra inland. Där vill vi ta 30 milj. kr. av de 80,5 milj. kr. som är mycket dåligt eller icke alls preciserade på utbildningssidan i propositionen.

Det finns alltså en möjlighet också för Barbro Nilsson, som ömmade för de små och medelstora högskolorna – det är deras utrustning vi i första hand ser till – att ansluta sig till vårt förslag och se till att reservationen går igenom när det blir aktuellt. Då kommer vi att få en möjlighet att i annat sammanhang förse högskolorna och universiteten med en välbehövlig utrustning.

Anf. 81 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Det är tråkigt att moderaterna av s. k. budgettekniska skäl inte kunde samla sig till något slags linje när det gäller det här betänkandet, så att vi nu i dag skulle ha kunnat få igenom ökade anslag till högskolans utrustning. Det beklagar jag.

Birger Hagård säger sedan att bankerna inte slumpmässigt har släppt iväg de pengar som de donerat, och det är helt klart att de inte gör så. Det är just det jag har sagt: att bankerna självfallet utgår från vad som är intressant för näringslivet. Det kan i och för sig vara viktigt, men jag tycker att vi har ett större intresse, nämligen att få en mera övergripande bedömning utifrån demokratiska utgångspunkter och med hänsyn till hur vi här i riksdagen vill se resurserna för den högre utbildningen fördelade. Därför hade det varit bättre om man hade kunnat få ut pengarna på ett annat sätt.

Anf. 82 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Bo Hammar kan vara övertygad om att såväl FRN och UHÄ som utrustningsnämnden för universitet och högskolor har rätt god kompetens. I dessa organ sitter också företrädare för riksdagen, och de har alltså en insyn över hur medlen fördelas och hur de bör fördelas. Det är ju ett frivilligt åtagande från bankernas sida.

Man kan naturligtvis beklaga att vi av budgettekniska skäl inte nu kan lösa frågan om utrustningsanslag. Det hänger samman med att vi inte har den guldgruva som vpk tycker sig ha upptäckt någonstans, ur vilken man kan ösa miljonerna, utan vi är tvingade att göra prioriteringar och dra in på sådant som vi inte anser vara tillräckligt motiverat, för att i stället anvisa pengar dit där de är bättre motiverade. Det är vad vi vill göra i detta sammanhang.

Bo Hammar kan läsa igenom propositionen och också han finna att det framläggs dåligt preciserade förslag från regeringen, och då kanske han blir benägen att se till att pengarna hamnar där de bättre behövs, i detta fall till utrustning vid de små och medelstora högskolorna.

Anf. 83 BO HAMMAR (vpk) replik:

Herr talman! Låt mig då i gengäld rekommendera Birger Hagård att läsa konstitutionsutskottets dechargebetänkande från förra året. Där finns många intressanta saker just vad gäller bankdonationen. Nu säger Birger Hagård att det var ett frivilligt åtagande från bankerna. Jag tycker att Birger

Hagård skall diskutera den frågan med Anders Björck, som härjade enormt i konstitutionsutskottet och tyckte att bankerna hade varit utsatta för utpressning. Han ville på allt sätt pressa regeringen på ett besked om huruvida bankernas beredvillighet att göra donationen verkligen var frivillig.

Vidare tycker jag att Birger Hagård också i samma betänkande mycket noggrant skall läsa vad bankdirektörerna sade i konstitutionsutskottet. Det var direktörerna för alla de stora affärsbankerna, S-E-Banken, Handelsbanken och andra. Det framgick mycket klart att ett villkor som de ställde för donationen och sitt agerande framöver var att de skulle vara med om att bestämma hur pengarna skulle användas. Jag vill verkligen rekommendera Birger Hagård till den läsningen. Då kan han få en mera nyanserad syn på frågan om donationsmedlen.

Anf. 84 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag trodde att Bo Hammar med sin stora politiska erfarenhet kunde höra hur citationstecknen susade kring ordet frivillig.

Anf. 85 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Här har förts en debatt om resurserna till utrustningen av högskolan. Det har refererats till överläggningar som har skett i utbildningsutskottet. Eftersom jag inte har närmare kännedom om vad som där har skett, kan jag inte ge mig in i debatten om fördelningen av resurserna, och skall inte göra det heller. Men jag vill ändå här markera att vi från centern självfallet inte är ointresserade av resurstilldelningen till utbildningsområdet.

Från centern ser vi bristen på medel som ett av de större kvalitetsproblemen inom högskolan. Det är helt klart att de s. k. bankmedlen har inneburit förbättringar för forskningen, medan problemen kvarstår för grundutbildningen, som av skattetekniska skäl inte annat än marginellt har fått del av den satsningen.

Med hänvisning till de stora behov som finns inom grundutbildningen anser vi från centern att den s. k. UHÄ-ramen skall förstärkas med 70 milj. kr. utöver den basnivå som föregående riksmöte förordade. UHÄ-ramen skulle därmed uppgå till totalt 253 milj. kr. för de närmaste budgetåren, 1988/89, 1989/90 och 1990/91. Det beräknas medföra ett ökat medelsbehov om 50 milj. kr. utöver de tidigare beräknade 29 miljonerna för budgetår 1988/89, dvs. totalt 79 milj. kr. utöver regeringens förslag.

Centerns förslag är närmare motiverat och utvecklat i reservation nr 2 av Pär Granstedt och Marianne Andersson. Jag anser det väsentligt att även kammaren får ta ställning till centerns förslag när det gäller den här resursfördelningen. Därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 2 och i övrigt till utbildningsutskottets hemställan.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om bostadsutskottets betänkande 9.)

Kammaren övergick till att debattera bostadsutskottets betänkande 8 om anslag till lantmäteriet och centralnämnden för fastighetsdata.

Anf. 86 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Så sent som den 16 och 17 december förra året hade vi en lång och ganska het debatt här i kammaren om lokaliseringen av det nya plan- och bostadsverket. Även om alla sakskäl talade för en lokalisering till Gävle beslutade en majoritet av socialdemokrater och centerpartister att verket skulle förläggas till Karlskrona.

Konstitutionsutskottet hade i går en hearing om handläggningen av detta ärende. Där framkom en hel del pikanta detaljer som visar att det mer eller mindre var en slump att just Karlskrona blev lokaliseringsort. Men jag skall inte nu ta upp tiden med att närmare diskutera den frågan.

I dag behandlar vi ännu ett ärende där Gävle och Karlskrona står mot varandra. Regeringen föreslår i budgetpropositionen att en sektion för framställning av kartor vid lantmäteriverket i Gävle av regionalpolitiska skäl skall flyttas till Karlskrona. Där skall man bygga upp en helt ny produktionsenhet, som skall förse södra Sverige med kartor.

Förslaget innebär att 20–25 personer – främst då karttekniker – blir övertaliga i Gävle, samtidigt som motsvarande arbetskraft skall utbildas och anställas i Karlskrona. Avancerad utrustning måste införskaffas i Karlskrona, utrustning som redan i dag finns i Gävle. Den övertaliga personalen i Gävle är dock lovad utbildning och fortsatt anställning vid lantmäteriverket.

Hela denna bakvända regionalpolitik kommer att kosta skattebetalarna minst 20 miljoner, även om årets medelsbehov stannar vid 7.5 miljoner i ett första skede.

Som ledamot av lantmäteriverkets styrelse hade jag tillfälle att protestera mot detta unika förslag redan hösten 1987. Jag avlämnade också en skriftlig reservation, som finns i styrelsens protokoll från det aktuella sammanträdet. Även personalorganisationernas representanter i styrelsen reserverade sig mot förslaget, efter det att formella MBL-förhandlingar hade hållits.

Det finns verkligen starka skäl för att avvisa det nu framlagda förslaget. Det innebär ett oerhört slöseri med statliga medel, men även ett slöseri med kvalificerad personal, och det innebär dessutom en fullständigt bakvänd regionalpolitik. Jag skall något belysa denna senare aspekt.

Gävleborgs län är näst efter Norrbotten det hårdast drabbade länet i landet när det gäller antalet arbetslösa. Utflyttningen från länet har under en lång följd av år varit mycket stor. Speciellt svårt har det varit för kvinnor att få lämpliga jobb.

Det är givetvis bekymmersamt för ett län att under en lång följd av år få vidkännas förändringar i negativ riktning. Utvecklingen påverkar möjligheten att t. ex. behålla service av skilda slag. Yngre länsbor försvinner i allt större skaror.

Statens uppgift är i första hand att skapa goda allmänna betingelser för näringslivet. Men därutöver måste staten också ta ansvaret när allvarliga problem uppstår.

Det var därför med stor besvikelse som vi kunde konstatera att värken Bergslagspaketet eller stödet till Norrlands inland innehöll något för Gävleborgs län. Vårt län gick också miste om nya plan- och bostadsverket,

*Anslag till lantmäteriet
och centralnämnden
för fastighetsdata*

Prot. 1987/88:90
23 mars 1988

*Anslag till lantmäteriet
och centralnämnden
för fastighetsdata*

som jag inledningsvis berörde, liksom om tullverkets centrala datafunktion, trots att mycket talade för båda dessa enheters lokalisering till länet.

Eftersom länet har låg utbildningsnivå jämfört med landet i övrigt, måste kraftfulla satsningar göras på utbildningsområdet. Därför krävs att en utbyggnad görs av de tekniska och ekonomiska utbildningarna vid högskolan i Gävle—Sandviken och att medel anslås för att fullfölja försöksverksamhet med högskoleutbildningar i Hälsingland.

Även på detta område har den nuvarande regeringen visat en total okänslighet för länet. I budgetpropositionen föreslog regeringen att lärarutbildningen i Gävle helt skulle läggas ned. Efter motioner från bl. a. moderata samlingspartiet har nu utbildningsutskottet räddat utbildningen av låg- och mellanstadielärare i Gävle. Jag utgår då ifrån att riksdagen kommer att bifalla utbildningsutskottets hemställan i det ärendet.

Mot denna bakgrund skall man se regeringens förslag att nu flytta ett antal arbetstillfällen från lantmäteriverket i Gävle. Regeringspartiets handlande mot Gävleborgs län har verkligen väckt stor ilska och opposition inom alla läger, och jag förutsätter att min och mina medmotionärers reservation i bostadsutskottets betänkande vinner anslutning från åtminstone hela länsbänken.

Dessutom undrar jag hur övriga ledamöter från centern, vpk och socialdemokraterna skall kunna förklara ett stöd för regeringens förslag i den här frågan. Alla måste ju inse risken av att vi får nya liknande krav om dellokaliseringar av redan utlokaliserade verk. Nästa gång är det kanske vägverket eller trafiksäkerhetsverket i Borlänge, SMHI i Norrköping, lantbruksstyrelsen i Jönköping eller något annat landsortsverk som skall splittras.

Den formen av regionalpolitik måste vi till varje pris förhindra. Den svenska regionalpolitikens trovärdighet är redan skamfilad, liksom statens rykte som arbetsgivare. Det nu aktuella förslaget bidrar tyvärr till att ytterligare försämma statens rykte i dessa sammanhang.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den reservation som finns fogad till betänkandet och i vilken reservanterna avstyrker regeringens förslag att flytta kartproduktionen från Gävle till Karlskrona.

Anf. 87 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp):

Herr talman! I det betänkande som vi nu diskuterar behandlas frågan om anslag till lantmäteriet och centralnämnden för fastighetsdata. Utskottet är i stort sett överens om anslagen till de olika verken. Men i fråga om utlokalisering av en del av lantmäteriverket har vi avgett en reservation.

Visst kan det tyckas märkligt att, som nu sker, av regionalpolitiska skäl flytta delar av lantmäteriverket från plats till plats. Först utlokaliserar man lantmäteriverket till Gävle. Nu bryter man ut delar av verkets kartproduktion och lokaliserar det – av sysselsättningsskäl – till Karlskrona. Enligt bostadsministerns uttalande i budgetpropositionens bilagedel nr 13 s. 85 ”bör enheten innebära ett välbehövligt sysselsättningsstillskott till Karlskrona”.

Förvisso är det så. Frågan är dock om Gävle i dagens läge är den ort som bäst lämpar sig för återlätning av arbetskraft till andra orter. Onekligen kan

man känna viss förståelse för motionären Hans Lindblads inledningsord i sin motion, där han just ifrågasätter flyttning av delar av kartproduktionen från Gävle till Karlskrona innebärande att 20–25 personers arbetstillfällen flyttas. Låt mig citera inledningen av Hans Lindblads motion A490:

”Om man tänker Thage G Peterson som Vår Herre och ser problemen i Gävleborgs län (folkminskning och arbetslöshet) som en stor och farlig björn. Då skulle man kunna se länets invånare som den fåordige glesbygdsson och jägaren som med en kniv i handen råkat i brottning med björnen. Vår odalman är inte van att be om assistans uppifrån men finner ändå läget allvarligt och lyfter nu blicken:

’Du där uppe, jag begär inte hjälp, men du kan åtminstone vara neutral’.”

Det är ett typiskt uttalande av Hans Lindblad.

Visst kan man instämma i motionärens undran över klokheten och rättvisan i ministerns förslag att flytta arbetsplatser från Gävle till Karlskrona. Risken finns ju, om delar av kartverket etableras i Karlskrona samtidigt som plan- och bostadsverket finns där, att det uppstår ett läge med en flytande gräns mellan vad som skall göras i Gävle resp. Karlskrona. Med hänvisning till plan- och bostadsverket kan krav komma att ställas på att mer och mer av lantmäteriets verksamhet skall omlokaliseras från Gävle till Karlskrona i syfte att långsiktigt göra Karlskrona till landets centrum för alla viktiga frågor om byggande och samhällsplanering. Är månne detta tanken?

Det var illa nog att riksdagen genom beslutet om plan- och bostadsverkets placering rev upp tanken att närbesläktade verk med fördel bör placeras i samma region. Det gjorde man utan att utreda frågan. Men beslutet om plan- och bostadsverket fattades ändå så att säga en gång för alla. Att dela kartproduktionen mellan Gävle och Karlskrona kan däremot få till följd ett ständigt kivande om revir. Att medvetet bygga in en sådan risk är inte tilltalande.

Herr talman! I folkpartiets och moderaternas reservation till bostadsutskottets betänkande 1987/88:8 sägs bl. a. att kartproduktion är en verksamhet som fordrar både utbildad och erfaren personal och en tekniskt avancerad samt därmed också dyrbar utrustning. Vid lantmäteriverket i Gävle finns i dag såväl personalresurser som erforderlig utrustning för produktion av originalkartor. Denna produktionskapacitet och personella kompetens måste naturligtvis tas till vara. Mot den bakgrunden framstår det inte ur någon synvinkel motiverat att flytta delar av den nuvarande kartproduktionen från Gävle, vilket regeringen har föreslagit. En sådan flyttning skulle enligt mitt förmenande innebära misshushållning med befintliga resurser.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen till betänkandet.

Anf. 88 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Mot regeringens förslag i budgetpropositionens bil. 13, avsnittet om lantmäteriet och centralnämnden för fastighetsdata, som vi nu behandlar, har i denna debatt gjorts invändningar i ett avseende. På två punkter har det i väckta motioner framförts invändningar mot regeringens förslag. I motioner från enskilda ledamöter, både socialdemokrater, folkpartister och moderater, har framställts yrkanden om att enheten för databasut-

byggnaden, som skall inrättas inom lantmäteriverket för lagring av landskapsinformation och annat, skall lokaliseras från Gävle. I två motioner, en av Rolf Dahlberg och Håkan Stjernlöf från moderaterna och en av Hans Lindblad från folkpartiet, föreslås att den planerade lokala kartproduktionen inte skall flyttas till Karlskrona utan byggas ut och finnas i Gävle. Det finns anledning att notera att arbetsmarknadsutskottet har avstyrkt en motion av Gunnel Jonäng och Gunnar Björk med ungefär samma innehåll.

I frågan om databasuppbyggnaden hänvisar utskottet till den beredning som pågår i regeringskansliet. Vi vill avvakta resultatet av den beredningen innan vi tar slutlig ställning. Vi avstyrker därför enhälligt motionerna. Förslag har som bekant senare framlagts i Norrbottenspropositionen om en lokalisering till Luleå av denna enhet.

Om utskottet var enigt på denna punkt, råder det som har framgått av debatten delade meningar om att avstyrka att motionerna om den lokala kartproduktionen. Jag kommer i fortsättningen att uppehålla mig vid den saken.

Lantmäteriverkets framställning av landskapsinformation omfattar produktion av kartor, flygbilder och annan landskapsinformation. Den huvudsakliga inriktningen av denna verksamhet grundas på den av riksdagen beslutade tioåriga kartplan som omfattar perioden 1984/85–1993/94. Dessutom fattade riksdagen förra året beslut om produktion av en ny svensk nationalatlas. Huvuddelen av produktionen sker vid lantmäteriverket i Gävle. Delar av produktionen sker dock redan i dag regionalt. I Norrbotten produceras den ekonomiska kartan för norra Sverige.

Det har rätt fullständig enighet i utskottet och här i riksdagen om beslutet om kartplanen och beslutet i samband därmed att förlägga delar av produktionen lokalt. Det finns anledning att framhålla detta, eftersom man inte har fått den uppfattningen av de inlägg som tidigare har gjorts i denna debatt. Det här är i och för sig ett logiskt ställningstagande, därför att det rör sig om att samla in lokalt material för lokal produktion av kartor. Det är alltså praktiskt att decentralisera den verksamheten.

Som jag nämnde har beslut alltså fattats om lokalisering till Norrbotten av produktionen för norra Sverige, och nu föreslås en lokalisering av den lokala kartproduktionen för södra Sverige till Karlskrona. Skälen för valet av Karlskrona är regionalpolitiska. Såsom framgår av betänkandet följer riksdagen, om vi tar det beslutet, de riktlinjer som antogs i 1982 års regionalpolitiska beslut.

Jag kan dela Rolf Dahlbergs uppfattning om de regionalpolitiska problemen i Gävleborgs län. Det finns ingen anledning att inte understryka allvaret i dem. Vi från centerns sida har också medverkat när det gäller t. ex., som han nämnde, att slå vakt om att lärarutbildningen vid högskolan i det här området får finnas kvar. Men det hindrar inte att de regionalpolitiska skälen är lika välgrundade för Blekinge, och jag beklagar att man i det här fallet ställer två svaga regioner mot varandra i debatten.

Låt mig sedan beröra de skäl som utskottsmajoriteten har haft för ett fullföljande av de tidigare fattade besluten om att lägga den här produktionen lokalt. De är två, nämligen dels de erfarenheter som vi har fått av Norrbottenslokaliseringen och som är mycket goda, dels de praktiska och

rationella skälen; att material som skall inhämtas lokalt också produceras lokalt är en praktisk hantering.

Jag vill slå fast att det är väldigt viktigt att ha klart för sig att det inte är fråga om en utlokalisering från Gävle av några tjänster. Det framgick också av inledningen till Rolf Dahlbergs anförande, även om han sedan gick över till att argumentera som om det här skulle ha rört sig om en stor utlokalisering från Gävle. Det är endast uppgifter som man flyttar ut. Man kan få omfördela uppgifter inom den personal som finns där, men enligt de förslag som här ligger rör det sig inte om att flytta över några människor från Gävle till Karlskrona. Om däremot den lokala produktionen för södra Sverige hade centraliserats till Gävle, hade det naturligtvis blivit ytterligare sysselsättningstillskott där. Så till vida är påståendet riktigt, men det är alltså fel att påstå att man lyfter bort sysselsättning från Gävle och flyttar den någon annanstans.

Jag tycker att Rolf Dahlbergs agerande i det här sammanhanget är märkligt. Jag var inte med när principbeslutet om tioårsplanen togs, men det var Rolf Dahlberg. Han står bakom det enhälliga beslut som bostadsutskottet då fattade. Då kunde både moderaterna och folkpartisterna tänka sig en utlokalisering. Vidare kan både moderata och folkpartistiska ledamöter i de motioner som har behandlats nu tänka sig en utlokalisering från Gävle av databasutbyggnaden. Rolf Dahlberg har försökt göra gällande att hans parti och folkpartiet entydigt skulle slå vakt om resurserna i Gävle, men så är det alltså inte. Det finns kamrater från båda partierna som kan tänka sig att flytta ut verksamhet från Gävle. Detta visar att den argumentering i sak som Rolf Dahlberg försöker åstadkomma här inte på något sätt är bärande.

Jag måste fråga: Vad är det som gör att Rolf Dahlberg har hoppat av de tidigare principbeslut som han har varit med om? Inte kan det väl vara på det sättet att ett annat ärende, som vi har haft olika uppfattningar kring, skall ligga till grund för bedömningen av en sakfråga, när han tidigare har bedömt den på ett sakligt och riktigt sätt?

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 89 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Man brukar säga att anfall är bästa försvar, och jag kan förstå att Agne Hansson använder den taktiken för att lägga så mycket som möjligt av dimridåer över det som vi verkligen håller på att diskutera.

Först och främst vill jag konstatera att Agne Hansson har missuppfattat det här med lokal kartproduktion. Detta är en regional kartproduktion av stor omfattning, som kommer att täcka hela södra Sverige. Menar Agne Hansson att det är vad vi i kartplanen ansåg vara lokal kartproduktion, då har vi olika uppfattningar på den punkten.

När det sedan gäller utlokalisering till Norrbotten, som är ett halmstrå för Agne Hansson, hade Norrbotten en liten enhet på sitt lantmäterikontor som man mycket skickligt utvecklade. Det behövdes en ökning av kartproduktionen för Norrbotten, och man fick så att säga jobba sig in på marknaden. Man har gjort specialkartor av olika slag där uppe, och det har man klarat mycket bra. Detta är någonting helt annat än att flytta ut en hel enhet och lägga den någon annanstans.

Prot. 1987/88:90
23 mars 1988

*Anslag till lantmäteriet
och centralnämnden
för fastighetsdata*

Ibland talar Agne Hansson om utlokalisering, men nästa sekund säger han att det inte är någon utlokalisering. Vi kan väl slå fast att detta är utlokalisering av den här enheten, som berör ungefär 25 personer. Visserligen har de garanterats nya jobb och utbildning inom verket, så de skall få vara kvar, men en del av dem har samtidigt funderingar på att flytta till Karlskrona. Jag är övertygad om att Agne Hansson i sina trakter bl. a. kommer att få se chefen för den nya avdelningen komma från lantmäteriverket i Gävle. Så visst är det fråga om utlokalisering, och hur vi än diskuterar är det en volym arbetstillfällen som vi flyttar från Gävle. Hade vi inte gjort detta, hade vi naturligtvis för de uppgifter, som den personal som blir över i Gävle nu får, kunnat anställa folk utifrån, och det hade inneburit en ökad volym. Vi kan inte bortse från att det förhåller sig så.

Så säger Agne Hansson att han i och för sig nästan kan förstå mig i fråga om Gävle, men att beslutet följer de riktlinjer som riksdagen har fastställt. Det gör det emellertid inte, för sydöstra Sverige kommer först på tredje plats i prioriteringsordningen, medan Norrland och Bergslagsområdet kommer före. Det kan Agne Hansson inte luta sig emot. Erkänn att det var ett tokigt beslut!

Anf. 90 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Agne Hansson tillstår att det är två svaga regioner som man här ställer mot varandra. Det är detta som är litet märkligt i det här ärendet. Utlokalisering brukar ju ske från överhettade regioner med god sysselsättning – Stockholmsområdet och liknande – till svagare regioner.

Människor blir naturligtvis berörda. Det visar ju också det faktum att det kostar pengar. Man räknar med att det skall kosta ca 20 milj. kr. att göra denna omlokalisering. Jag vill inte kalla det utlokalisering, utan det är helt enkelt en omlokalisering från en svag region till en annan svag region. Det kan väl ändå inte vara meningen med regionalpolitiken. Agne Hansson?

Anf. 91 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Rolf Dahlberg säger först att jag inte har förstått vad lokal och regional kartproduktion innebär. Jo, herr Dahlberg, det har jag gjort. Men om man har varit överens om att man skall göra kartproduktion regional eller lokal kan jag inte förstå att man skall lokalisera den lokala kartproduktionen för södra Sverige till Gävle. Det hade väl snarare varit rimligt om den lokala kartproduktionen för norra Sverige hade legat kvar i Gävle. Då hade jag kunnat finna en viss logik i detta, eftersom Gävle ligger betydligt närmare Norrbotten än Karlskrona.

Vidare, Rolf Dahlberg, finns det ingen skillnad i synsätt när det gäller att bygga upp den lokala produktionen i Norrbotten och att bygga upp den som skall ske i Karlskrona. Man skall göra på samma sätt.

Rolf Dahlberg återkommer sedan till utlokaliseringen av enheten. Men visa mig var i betänkandet det står att vi utlokaliserar en enda tjänst! Däremot står det att vissa tjänster kan förses med andra arbetsuppgifter. Men icke en enda tjänst skall utlokaliseras. Det finns det täckning för i betänkandet. Däremot håller jag med om att tjänsteantalet hade ökat i Gävle om vi inte hade gjort denna decentralisering. Så långt gav jag Rolf Dahlberg

rätt redan tidigare. Men därmed kan man inte säga att detta är en utlokalisering. Det är detta jag vänder mig emot. Och det vore bra om Rolf Dahlberg höll sig till den sanningen även när han argumenterar hemma.

Jag tycker också att Rolf Dahlberg bör läsa på innehållet i det regionalpolitiska beslutet från 1982. Sydöstra Sverige prioriteras nämligen inte i tredje hand, Rolf Dahlberg. Däremot prioriteras Norrland i första hand, men i andra hand kommer sydöstra Sverige.

Visst kostar detta pengar. Karl-Göran Biörsmark. Det hade det gjorts även om man hade byggt ut denna verksamhet i Gävle. Låt mig citera vad bostadsutskottet enhälligt skrev i sitt betänkande 1983/84:18 och som riksdagen också fattade beslut om. Då antogs den tioåriga planen. Utskottet skrev följande:

”Detta medför att kostnaderna för verksamheten ökar med i genomsnitt nästan 30 milj. kr. per år. De ökade insatserna åstadkoms genom inkomstförstärkningar, besparingar och omfördelningar. – – – Vad i propositionen i denna del anförts har inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.”

Detta beslut fattades av en enig riksdag. Även Rolf Dahlberg stod bakom detta beslut.

Anf. 92 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten mycket längre. Men Agne Hansson har fel när han säger att inte en enda tjänst skall utlokaliseras. De 25 tjänsterna, som i huvudsak är kartteknikertjänster, flyttas från Gävle till Karlskrona, och vi får alltså dessa karttekniker över. Att dessa sedan efter MBL-förhandlingar garanteras omskolning och tjänst i verket är naturligtvis bra, så att de inte blir arbetslösa, men deras tjänster försvinner ned till Karlskrona. Det kan man ju kalla vad man vill. Men visst innebär det en utlokalisering av dessa kartteknikertjänster. Det är ju fråga om avancerat utbildade personer, som inte finns i tillräcklig utsträckning i Agne Hanssons hemtrakter, utan man måste där utbilda denna typ av personer. I Gävle finns dessa personer redan. Men i stället för att nyttja dem på de tjänster som de är utbildade för skall de föras över till något nytt.

Samma sak gäller utrustningen. Sådan finns i Gävle med kapacitet att klara hela denna produktion. Nu måste den dubbleras vid flyttningen till Karlskrona. Det anser jag är ett slöseri med resurserna.

Jag tycker inte att Agne Hansson skall satsa så hårt så att han behöver uppmana mig att hålla mig till sanningen. Det försöker jag alltid att göra. Jag hoppas att det gäller även Agne Hansson, även om det som han sade i viss mån var tvivelaktigt.

Anf. 93 KARL-GÖRAN BIÖRSMARK (fp) replik:

Herr talman! Det något olustiga i detta ärende är att man spelar ut två svaga regioner mot varandra. Det är naturligt att detta väcker känslor och att tonläget kan bli litet högt. Men jag tycker att det på sätt och vis är ganska förståeligt. Jag vill därför bara avrunda med att än en gång citera det som Hans Lindblad skrev om detta i sin motion.

”Du däruppe, jag begär inte hjälp, men du kan åtminstone vara neutral.”

Anf. 94 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Rolf Dahlberg brukar hålla sig till sanningen, det har jag erfarenhet av. Men i denna fråga tycker jag att han spelar över litet grand. Det är möjligt att han är pådriven av en lokal opinion.

Om Rolf Dahlberg i debatten vidhåller att det här är fråga om en utlokalisering från Gävle, ge mig då svar på hur många tjänster som försvinner i Gävle.

Rolf Dahlberg! Om den här verksamheten skulle ha lagts i Gävle så skulle det väl ha krävts mer resurser och utrustning där också? Om man hade lagt verksamheten där, hade vi då inte också fått ökade kostnader för informationsinhämtning m. m.? Det rör sig ju om produktion av regionalt material, som skall framtas regionalt och lokalt. Det är väl rimligt och praktiskt att man också decentraliserar en sådan uppgift.

Jag kan hålla med Karl-Göran Biörsmark om att det är mycket olyckligt att man spelar ut två orter mot varandra. Men jag har inte medverkat till att göra detta. Jag tycker att det är bättre att vi tillsammans kämpar för att båda dessa regioner får mer resurser än vad de har fått i dag, eftersom de regionalpolitiska klyftorna växer och det finns anledning att sätta in krafterna på att göra klyftorna mindre i stället för att spetsa till en sådan här debatt och spela ut två svaga regioner mot varandra. En minskning av klyftorna skulle gagna det som vi arbetar för.

Andre vice talmannen anmälde att Rolf Dahlberg och Karl-Göran Biörsmark anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 95 ING-MARIE HANSSON (s):

Herr talman! Utlokaliseringen av lantmäteriverket, fastighetsdata och DAFA till Gävle på sin tid innebar en vändpunkt i en långvarig nedåtgående utveckling. Med tiden har utvecklingen åter planat ut i Gävle, och under de två senaste åren har en faktisk befolkningsminskning skett. Även om arbetslösheten har sjunkit kraftigt under de senaste åren också i Gävleborg har vi fortfarande en arbetslöshet som är högre än riksgenomsnittet. Sysselsättningstillfällena är därför något som vi måste slå vakt om och som vi måste få fram fler av. Därom är vi alla överens tvärs över partigränserna. Vi tar absolut inte lätt på dessa frågor, tvärtom.

På grund av att bostadsbyggandet under många år har legat lågt i landet har lantmäteriverksamheten krympt. Men vid lantmäteriverket har antalet sysselsatta ökat med ca 10 % sedan verket utlokaliserades till Gävle. Antalet anställda är i dag ca 950, mot 750 vid utflyttningen från Stockholm.

Som flera talare här har sagt, har det varit positivt både för Norrbotten och för Gävle att den regionala produktionen överförts till Norrbotten. I Blekinge ligger lantmäteriverksamheten för närvarande på gränsen till en nedläggning, enligt generaldirektören vid lantmäteriverket, Jim Widmark, som jag talade med i morse. Genom att samordna flera kommuners kartproduktion – Ronnebys, Sölvesborgs och nu också Karlskronas – och samtidigt tillskjuta en statlig resurs motsvarande 20 arbetsplatser kan nu en

regional kartproduktion upprätthållas i Blekinge. Den hade annars hotats av nedläggning.

Faktum är att denna regionala verksamhet är till nytta också för lantmäteriverket i Gävle. Det råder inget motsatsförhållande, vilket Rolf Dahlberg försökte måla upp.

En utökad verksamhet i landet ger bättre underlag för utvecklingsverksamhet, administration och ekonomi. På verket räknar man nu med att kunna påskynda omläggningen från manuell till digital teknik. Inriktningen är att koncentrera den topografiska kartproduktionen till Gävle. En regionalisering av den ekonomiska kartproduktionen är positiv för verksamheten och bedöms inte hota några jobb i Gävle. Jag tycker att det är viktigt att slå fast detta.

I lokalpressen har Rolf Dahlberg, Hans Lindblad och Gunnel Jonäng fört en argumentation i journalistisk skjutjärnsstil. Den har gått ut på att om vi socialdemokrater från Gävleborg inte röstar med reservationen till betänkandet, skulle vi därmed inte värna länets intressen. Gunnel Jonäng har t. o. m. offentligt uttalat att hon hade för avsikt att ändra på hela centerparti-gruppens inställning i den här frågan, vilket hon inte lyckats med. Gunnel Jonäng har försatt Gunnar Björk i en penibel situation: att välja mellan att följa sakskalet eller att agera som en bypolitiker.

I anslutning till den debatt som förts här tidigare vill jag säga att det var olyckligt att inte plan- och bostadsverket förlades till Gävle. Även i denna fråga förde Rolf Dahlberg och Hans Lindblad en debatt i Gävletidningarna i en anda som om man hade hela sina partigrupper med sig, vilket inte var fallet. De moderata företrädarna delade upp sig på tre olika reservationer med tre olika lokaliseringsförslag. Företrädarna för folkpartiet hade olika förslag. Rolf Dahlberg och Hans Lindblad hade inte det stöd i sina partigrupper som diskussionen i hemmapressen gav sken av.

Min åsikt är att det vore viktigare för länet att utifrån det helperspektiv som vi måste ha i Sveriges riksdag på ett sakligt sätt slogs för arbetstillfällen och visade respekt för underlag och bedömningar. Vi borde också arbeta för en positiv utveckling i våra hemlän.

Det är viktigt att påpeka att detta inte innebär någon utlokalisering, utan en arbetsomfördelning. Vi socialdemokrater från Gävleborgs län kommer att stödja majoritetsförslaget. Vi anser att det är bra för Gävle, det är bra för Karlskrona och det är bra för lantmäteriverket.

Jag yrkar därför bifall till hemställen i utskottets betänkande.

Anf. 96 HANS LINDBLAD (fp) replik:

Herr talman! Ing-Marie Hansson vill att jag skall delta i denna debatt. Okej.

Vad gäller diskussionen i december förhöll det sig så att kammaren vid slutvoteringen beslöt att bifalla ett förslag från utskottsmajoritetens socialdemokrater och centerpartister som innebar att verket skulle utlokaliseras till Karlskrona. Utskottets moderata och folkpartistiska företrädare yrkade att ärendet skulle återförvisas till regeringen för att ytterligare sakunderlag skulle kunna tas fram. Vi hävdade då att i det läget hade Gävles chanser ökat. Om vårt yrkande hade bifallits skulle riksdagsmajoriteten ha avslagit

regeringens förslag att lokaliseringsorten skulle vara Stockholm. Man hade också avslagit utskottsmajoritetens förslag att verket skulle flyttas till Karlskrona.

Poängen var Gävles mycket goda förutsättningar. I Gävle finns redan tre verk med uppgifter i samhällsplaneringen. Detta skulle man ha kunnat utnyttja på ett bra sätt vid rekrytering av folk till det nya verket. Gävle skulle ha kunnat bli Sveriges samhällsbyggarcentrum.

Folkpartiet stod bakom linjen att regeringen skulle ta fram ytterligare underlag för att kunna avgöra vilken ort som var lämpligast.

Behovet i det här landet av kartor påverkas inte av var de tillverkas. Om man inte gör dem i Gävle utan på något annat ställe, har jag svårt att inse att den flyttningen leder till att verksamheten i Gävle skulle öka.

Anf. 97 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Herr talman! Ing-Marie Hansson började med att säga att hon och hennes parti inte tog så lätt på problemen i Gävleborgs län. Jag skall be Ing-Marie Hansson tala om vilka insatser den socialdemokratiska regeringen har gjort för Gävleborgs län under de senaste tre åren. Det kommer inte, herr talman, att uppta mycket av kammarens ansträngda tid.

Jag tycker att Ing-Marie Hansson återigen var en god företrädare för Karlskrona. Hon använder sig av en så enkel argumentering som att säga att en utlokalisering till Karlskrona är bra för Gävle eftersom verket totalt får 20 milj. kr. extra av skatteintäkter. Är man så naiv att man tror att man på detta sätt kan få stöd till Gävleborgs län, kommer man nog inte att lyckas särskilt bra.

Anf. 98 ING-MARIE HANSSON (s) replik:

Herr talman! Hans Lindblad säger att Gävle hade stora förutsättningar att bli en bra utlokaliseringsort för det sammanslagna plan- och bostadsverket. Därom är vi överens. Den uppfattningen gick tvärs över partigränserna. Tyvärr lyckades varken folkpartisternas, moderaternas eller socialdemokraternas länsrepresentanter övertyga sina partiogrupper om detta. Visst yrkades det, Hans Lindblad, på återremiss, och det gick vi med på. Beträffande återremissen fanns inom folkpartigruppen stöd för minst tre olika lokaliseringsförslag, men det hade man inte gett sken av. Det var faktiskt mycket osäkert om det hade blivit Gävle. Det fanns starka intressen inom folkpartiet av att ha verksamheten kvar i Stockholm.

Rolf Dahlberg företrädde ju en partimajoritet, som inte ville slå ihop verken och var mycket tveksam till en utlokalisering över huvud taget.

Slutligen ber Rolf Dahlberg mig att räkna upp olika regionalpolitiska insatser i länet. Men jag tycker inte att det tillhör den debatt vi nu för, ty vi diskuterar faktiskt en sakfråga, inte regionalpolitiska insatser.

Visst drar det ihop sig till val, och visst är det tacksamt att slå mot socialdemokraterna i ett starkt rött län. Det är inte alltid lätt att vara i opposition. Eftersom förändringen är till nytta för verksamheter i landet och inte skadar Gävleborgs intressen utan snarare förstärker lantmäteriverkets utvecklingsmöjligheter, borde man inte försöka vilseföra gävleborna på det sätt som de representanter för oppositionen har gjort som gått ut i

Gävletidningarna i detta ärende. Jag upprepar att Gunnel Jonäng, Rolf Dahlberg och Hans Lindblad direkt har vilsefört gävleborna i den här sakfrågan.

Prot. 1987/88:90
23 mars 1988

*Anslag till lantmäteriet
och centralnämnden
för fastighetsdata*

Anf. 99 HANS LINDBLAD (fp) replik:

Herr talman! För det första finns det ingen anledning för mig att gå med på att det är vi som har vilsefört. Vi har sagt: Om man flyttar den verksamhet som i dag finns och omskolar den personal som håller på med den verksamheten, då är det i alla rimliga meningar en utlokalisering.

För det andra beträffande decemberdiskussionen: Socialdemokraterna i länet motionerade för Gävle men röstade för Karlskrona. Jag hävdar: Hade det blivit en seriös prövning hade Gävle haft stora förutsättningar genom att ge både en utlokalisering från Stockholm och bra förhållanden för verkets funktion. Seansen häromdagen – när man fick visa vilket beslutsunderlag som hade funnits när regeringen fattade beslut, dvs. den hearing som konstitutionsutskottet ordnade – belyste hur det inte får gå till. Det här beslutet fattades utan någon beredning från regeringens sida. Jag hävdar att om man hade fått en rimlig beredning hade Gävle haft stora möjligheter.

Anf. 100 ING-MARIE HANSSON (s) replik:

Herr talman! Hans Lindblad blir mycket upprörd, och detta är naturligtvis en fråga som väckt starka känslor lokalt. Men jag måste korrigera honom. Socialdemokraterna röstade faktiskt inte för Karlskrona i första omgången, utan vi trodde också på sakargumenten och ansåg att frågan borde prövas genom en återremiss. Men när det förslaget föll och vi såg att det inte fanns ytterligare möjligheter att få gehör, då vek vi oss för ett majoritetsbeslut.

Det vore ärligt om man ifrån folkpartiet redovisade även detta. Och visst fanns det, Hans Lindblad, tre olika folkpartiförslag i det här ärendet. Det betyder att Hans Lindblad inte hade hela sin partigrupp med sig. Det är viktigt att erkänna detta!

Andre vice talmannen anmälde att Hans Lindblad anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 101 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! I anslutning till regeringens proposition om åtgärder i Bergslagen, det s. k. Bergslagspaketet, lade Gunnel Jonäng och jag fram en motion, där ett av yrkandena var att den aktuella kartproduktion som vi nu diskuterar skulle ske i Gävle. I förra veckan – jag tror det var i onsdags – behandlades ett betänkande från arbetsmarknadsutskottet, vari det sades att bostadsutskottet senare skulle behandla frågan och att arbetsmarknadsutskottet därför avstyrkte förslaget. Sedan har tydligen yrkandet ramlat mellan två stolar, dvs. mellan två utskott, och finns inte med i behandlingen just nu. Vårt förslag var att verksamheten skulle kunna utvecklas i Gävle.

Sedan man hört den här debatten råder det litet oklarhet om vem man skall lita på. T. ex. har Hans Lindblads motion åberopats. Jag vill då nämna vad generaldirektören i lantmäteriverket svarade Hans Lindblad i en artikel i Gefle Dagblad. Också Karl-Göran Biörsmark har använt Hans Lindblads

uppgifter, som i varje fall generaldirektören anser vara felaktiga. Generaldirektören säger:

”Det är fel att påstå att denna produktion legat i Gävle eftersom den inte existerat. Det är alltså inte fråga om att flytta några arbetstillfällen från Gävle till Karlskrona. Av effektivitetsskäl nödgas vi dock ställa om viss produktion i Gävle för att produktionen i Karlskrona också ska bli effektiv.”

Det är alltså inte fråga om någon verksamhet som redan existerar, hävdar generaldirektören. Samtidigt säger han:

”Regionalpolitiskt betingade satsningar på Lantmäteriet utanför Gävle (Kiruna, Luleå och Ånge) har hittills gynnat Gävle.” Han säger också att verket har ökat med 150 personer sedan omlokaliseringen till Gävle.

När man hör debatten i utskottet får man en känsla av att den kritik som kan riktas mot utskottet är att det inte tillräckligt ordentligt har redogjort för bakgrunden till beslutet och de verkliga förhållandena. Det visar oklarheter i debatten, där Karl-Göran Biörsmark använder de argument som i varje fall generaldirektören hävdar är felaktiga. Då kommer debatten att ske utifrån konstiga utgångspunkter.

Jag håller med Rolf Dahlberg när han säger att det är konstigt att det är bara redan utlokaliserade verk som skall börja decentralisera sin verksamhet. Jag hoppas att denna decentralistiska tanke i fortsättningen skall gälla också statliga verk som är lokaliserade till Stockholm. Det är ju mycket konstigt att denna debatt drabbar bara redan utlokaliserade statliga verk.

Jag anser att den aktuella verksamheten borde kunna byggas upp i Gävle, och det var skälet till vår motion. Av den orsaken avser jag att stödja reservationen av Rolf Dahlberg.

Anf. 102 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i den här debatten, och jag vill inledningsvis tala om att jag i likhet med Ing-Marie Hansson kommer att stödja utskottsmajoritetens förslag. Jag behöver inte argumentera för det, för det har hon gjort på ett utmärkt sätt.

Vad som retar upp mig ganska mycket är att Rolf Dahlberg går upp och säger att den socialdemokratiska regeringen inte har gjort ett dyft för Gävleborg. Då vill jag fråga Rolf Dahlberg, Gunnar Björk, Håkan Stjernlöf och Hans Lindblad: Vad gjorde ni för Gävleborg under den borgerliga regeringstiden? Jag skall ta några exempel. Under Nils G Åslings tid som industriminister försämrade han det regionalpolitiska stödet med 350 milj. kr. Det stödde ni från Gävleborg. Han tog också bort hela Hälsingland ur stödområdet. Det stödde ni ifrån Gävleborg. Det var på socialdemokratiskt initiativ som vi lyckades behålla Söderhamn i stödområdet. För att vara riktigt ärlig får jag tillägga att även Ljusdal blev kvar i stödområdet. Detta är de regionalpolitiska insatser som ni har gjort för Gävleborgs län.

Vad har den socialdemokratiska regeringen gjort under den här sexårsperioden? Visst är vi missnöjda med de insatser som regeringen har gjort för Gävleborg – vi har sagt ifrån åtskilliga gånger. Men när ni nu påstår att den socialdemokratiska regeringen inte har gjort någonting, skall jag ta några exempel från mitt område.

Den socialdemokratiska regeringen återinförde transportstödet för sågade

och hyvlade trävaror, vilket ni tog bort. Den socialdemokratiska regeringen har infört ett hamntransportstöd som förstärker hamnarna och sjöfarten utefter Norrlandskusten.

Under den senaste femårsperioden har inget län i detta land fått så mycket extra vägpenningar som Gävleborgs län. Vi har fått mellan 300 och 400 miljoner. Det har gjort det möjligt bl. a. att förbättra E4 norr om Gävle samt förbättra vägar och broar nere vid Hedesunda, söder om Gävle. Vi håller även på att få två nya broar i Ljusne som förbättrar infrastrukturen och gör det möjligt att snabbare komma i gång med snabbtågssatsningen. Man har gått in med ungefär 150 miljoner i Bergvik Kemi och räddat sysselsättningen åt över 200 personer. På industriministerns initiativ har det bildats ett investmentbolag i den kanske hårdast drabbade kommunen, Söderhamn, för 30 miljoner. Han har lyckats få Korsnäs Marma att vidta åtgärder uppe i Marmaverken vid den sulfatfabrik som skall läggas ned, så att det, när den fabriken läggs ned, har tillskapats lika många ersättningsjobb. Åtgärder har vidtagits så att Rundvirke i länet har räddats två gånger – samma sak med Nord-Malt.

Detta är några exempel på vad den socialdemokratiska regeringen har gjort. Vi kan också se på utbildningsområdet, men det behärskar jag inte så bra, så det ger jag mig inte in på.

Håkan Stjernlöf från Ljusdal, som sitter där uppe, har beskyllt den socialdemokratiska riksdagsgruppen för att vara en dålig riksdagsgrupp. Jag frågar dig till sist: Vad har du gjort för Gävleborg och Ljusdal?

Anf. 103 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Jag vet att vi nu inte har så mycket tid kvar. Jag lovar att jag därför skall fatta mig mycket kort. Jag tänker inte heller återkomma med ytterligare inlägg, oavsett vad Olle Östrand kommer att ladda med nästa gång.

Olle Östrand gjorde ett erkännande: Vi är missnöjda med vad regeringen har gjort för Gävleborgs län. Det hade räckt om Olle Östrand stannat vid det. De småsaker från kommunikationsområdet som Olle Östrand lyckades räkna upp förändrar inte helhetsbilden. Vi är överens, Olle Östrand och jag, om att regeringen har skött sig dåligt under denna treårsperiod. Det får bli slutintrycket av denna debatt.

Anf. 104 HANS LINDBLAD (fp):

Herr talman! I en diskussion om kartproduktion i Karlskrona berättar Olle Östrand om vad som hände med stödområdesbeslut under perioden 1976–82. Låt mig då fortsätta att redogöra för stödområdesbesluten under de senaste åren. Den socialdemokratiska regeringen har genomdrivit att man skall ta bort sysselsättningsstödet i det stödområde som omfattar Söderhamns, Hofors och Nordanstigs kommuner samt Bjuråkers församling i Hudiksvalls kommun.

Anf. 105 GUNNAR BJÖRK (c):

Herr talman! Det var en intressant analys vi fick av vad som har skett på Olle Östrands utskotts område. Jag tycker att vi kan avsluta denna debatt med att konstatera att vi är överens med Olle Östrand om att regeringen har skött verksamheten gentemot Gävleborgs län mycket dåligt.

Anf. 106 OLLE ÖSTRAND (s):

Herr talman! Rolf Dahlberg sade att det jag räknade upp var småsaker. Men om mina vänner från Gävleborg hade lyssnat litet bättre, hade de uppfattat att det var fråga om åtgärder för i storleksordningen 1 miljard. Men det är ju småsaker för Rolf Dahlberg.

Herr talman! Jag glömde bort att säga att vi under denna period har infört ett persontransportstöd för att förbättra möjligheterna för företagen i stödområdet.

Det jag ville bevisa med mitt anförande var att ni, när ni hade möjligheter att påverka dessa frågor, klippte till Gävleborg riktigt ordentligt från negativ synpunkt. Så var det under hela den tiden, och det gäller alla åtgärder ni vidtog. Jag tycker att man från borgerligt håll i Gävleborg skall vara väldigt tyst när det gäller frågor som har med regionalpolitik att göra.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter debatten om bostadsutskottets betänkande 9.)

Kammaren övergick till att debattera bostadsutskottets betänkande 9 om allmänna samlingslokaler.

Allmänna samlingslokaler

Anf. 107 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Debatten om stödet till allmänna samlingslokaler är årligen återkommande. Partiernas ståndpunkter är i princip desamma år från år. Eftersom tiden är långt framskriden och jag anser att vi också skall hinna med en omröstningen om dagens frågor, inskränker jag mig till att yrka bifall till våra reservationer 1, 2, 4, 6 och 7.

Anf. 108 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag skall också, med hänsyn till kammarens hårt ansträngda tidsschema, begränsa mitt anförande mycket.

Bostadsutskottet har valt att samla de statliga anslagen till allmänna samlingslokaler i ett särskilt betänkande. Det är hemställt i det betänkandet, bostadsutskottets betänkande 9, vi nu skall fatta beslut om.

De allmänna samlingslokalerna fyller en mycket viktig funktion i vårt samhälle. Jag behöver inte närmare gå in på motiveringen till mitt påstående i det fallet, utan jag kan hänvisa till en rad anföranden jag har hållit från denna talarstol. Det gäller inte minst det arbete som bedrivs av de tre riksorganisationerna Folkets hus-föreningarnas riksorganisation, Bygdegårdarnas riksförbund och Riksföreningen Våra gårdar. Riksföreningen Våra gårdar är ju riksorganisation för nykterhetsföreningarnas samlingslokaler. Vi från centern ser dessa organisationers arbete som mycket viktigt. Därför har vi velat stödja förslagen om statliga bidrag till denna verksamhet. Vi står i allt väsentligt bakom de regeringsförslag som har lagts fram i budgetpropositionen på detta område. Jag yrkar därför, herr talman, avslag på de moderata reservationerna, i vilka det yrkas att stödet till allmänna samlingslokaler skall

avvecklas. Låt mig säga att en sådan åtgärd skulle få förödande konsekvenser för de värden jag här tidigare har försökt framhålla. Vi i centern anser detta stöd värdefullt, inte minst för att hålla demokratin i samhället levande. Stödet är dessutom dokumenterat i de anslagsframställningar som finns. När det gäller upprustning av dessa lokaler är kötiden minst fem år. Det visar att behovet av resurser är betydligt större än tillgången.

Centerns ledamöter i bostadsutskottet har emellertid två erinringar när det gäller regeringens förslag. Den ena gäller motion Bo256 av Elving Andersson, centerpartiet. Där föreslås att verksamhetsbidraget till riksorganisationerna skall ökas till 3 200 000 kr. Det är en ökning med 160 000 kr. i förhållande till regeringens förslag. I motionen föreslås att 300 000 kr. av dessa medel, i stället för 200 000 kr., skall avsättas till organisationernas gemensamma projektverksamhet. Bidraget till riksorganisationerna är viktigt för att de skall kunna fullfölja servicen till föreningarna. Beloppet har dessutom varit oförändrat sedan många år tillbaka. Vi har från centern ansett detta vara angeläget. Därför har vi i reservation 5 stött denna motion.

Vår andra invändning mot regeringens förslag återfinns i motion Bo534 från mig och Rosa Östh. Vi tar där upp stödet till handikappanpassning av andra lokaler än allmänna samlingslokaler. Handikappanpassning är viktigt för att även de handikappade skall kunna delta i samhälls- och föreningslivet på samma villkor som alla andra. Därför tycker vi att det är viktigt att stöd kan utgå för handikappanpassning av t. ex. föreningarnas egna lokaler, på samma sätt som stöd utgår till de allmänna samlingslokalerna. Utskottsmajoriteten har avstyrkt vårt motionskrav i denna del. I reservation 3 yrkar vi bifall till vår motion.

Herr talman! Sammanfattningsvis vill jag yrka bifall till reservationerna 3 och 5 och i övrigt till utskottets hemställan. Jag yrkar avslag på de andra reservationerna.

Anf. 109 MARGARETA GARD (m) replik:

Herr talman! Jag uppfattade att vi var överens om att vi på grund av den tidsbrist som råder bara skulle yrka bifall till våra reservationer och inte ta upp någon debatt. Tyvärr kan jag konstatera att Agne Hansson inte har följt den överenskommelsen.

Anf. 110 BERIT BÖLANDER (s):

Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort och bara hänvisa till utskottsmajoritetens skrivning i betänkandet. Med det, herr talman, yrkar jag avslag på moderaternas reservation och centerns båda reservationer samt bifall till utskottets hemställan i bostadsutskottets betänkande 9.

Överläggningen i detta ärende var härmed avslutad.

Kammaren övergick till att fatta beslut i de förevarande ärendena.

Utbildningsutskottets betänkande 11

Punkt 1

Mom. 1 (bidraget till löntagarorganisationerna)

Utskottets hemställan bifölls med 184 röster mot 105 för reservation 1 av Birgitta Rydle m. fl.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 2

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2 (anslag till Länskolnämnderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 3 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (jämfälldhetsansvarig vid varje länskolnämnd)

Utskottets hemställan bifölls med 248 röster mot 41 för reservation 4 av Ylva Annerstedt och Kerstin Keen.

Punkt 3

Mom. 1 (regionalt stöd till lokal skolutveckling)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 4

Mom. 1 och 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3 (anslag till Statens institut för läromedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Punkt 5

Mom. 2 (sammanslagning av de båda anslagen B 5. Utvecklingsinsatser på läromedelsområdet m. m. och B 6. Stöd för produktion av läromedel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Birgitta Rydle m. fl. – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Punkt 3

Mom. 1 och 2 (ytterligare resurser till utrustning i högskolan)

Först biträdades reservation 2 av Pär Granstedt och Marianne Andersson med 32 röster mot 16 för reservation 3 av Björn Samuelson. 241 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 1 av Ylva Annerstedt och Lars Leijonborg med 46 röster mot 45 för reservation 2 av Pär Granstedt och Marianne Andersson. 198 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 200 röster mot 43 för reservation 1 av Ylva Annerstedt och Lars Leijonborg. 46 ledamöter avstod från rösta.

Övriga punkter och moment

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande 8

Mom. 2 (regional kartproduktion i Karlskrona)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 115 för reservationen av Rolf Dahlberg m. fl. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Bostadsutskottets betänkande 9

Mom. 1 (avveckling av stödet till allmänna samlingslokaler)

Utskottets hemställan bifölls med 224 röster mot 62 för reservation 1 av Rolf Dahlberg m. fl.

Mom. 2 (stöd till handikappanpassning av andra lokaler än allmänna samlingslokaler)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 3 av Agne Hansson och Eva Rydén – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 2 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 3 (bidrag till riksorganisationerna)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 5 av Agne Hansson och Eva Rydén – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av Rolf Dahlberg m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Meddelande om särskild debatt om sjukvårdskrisen

8 § Meddelande om särskild debatt om sjukvårdskrisen

Anf. 111 ANDRE VICE TALMANNEN:

Sedan moderata samlingspartiet föreslagit att en debatt skall anordnas om sjukvårdskrisen har talmannen efter samråd med de av partigrupperna utsedda ledamöterna av talmanskonferensen beslutat att en debatt i detta ämne skall hållas vid början av det plenum som utsatts till fredagen den 8 april kl. 09.00.

Meddelande om interpellation

9 § Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1987/88:86 om särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län m. m.

1987/88:141 om ändring i lotterilagen (1982:1011), m. m.

10 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 23 mars

1987/88:216 av *Hadar Cars* (fp) till kommunikationsministern om avlivandet av djur som har påkörts av tåg:

Det händer dagligen att älgar, renar och andra djur blir påkörda av tåg. Inte minst då snön ligger djup söker sig större djur till spåren där de lättare kan ta sig fram. När tågen då inte hinner stanna blir resultatet ofta att svårt skadade djur blir liggande med krossade ben, oförmögna att flytta sig, vid sidan av spåret.

I många fall, inte minst i Norrland där avstånden är stora, kan djuren bli liggande så i många timmar innan någon med bössa når fram till dem och kan sätta stopp för deras lidanden.

Situationen är inte tillfredsställande. I andra länder, t. ex. i Norge, har man för att råda bot på eländet gett tågpersonalen tillstånd att medföra vapen, som de får använda för att förkorta plågotiden för påkörda djur. I Sverige har SJ-personalen inte denna möjlighet. När omständigheterna medger kan tågryxan användas för ändamålet, men den metoden att förkorta lidanden är säkert för både människor och djur mer plågsam än ett välriktat skott.

Självfallet kan ingen SJ-tjänsteman åläggas att bruka vapen mot påkörda och skadade djur. Säkert upplever dock många tågförare det som djupt olustigt att tvingas lämna lidande djur efter sig utan att kunna göra något åt saken. Särskilt i de fall där föraren har egen vapenlicens borde, enligt min uppfattning, samma ordning som i Norge kunna tillämpas i Sverige.

Frågan har tidigare vid några tillfällen, 1977 och 1985, behandlats i riksdagen men utan att detta resulterat i någon lösning av problemet.

Prot. 1987/88:90
23 mars 1988

Jag vill därför, och med stöd av det jag här anför, fråga statsrådet om han har för avsikt att nu vidta några åtgärder och i så fall vilka.

Meddelande om fråga

11 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 22 mars

1987/88:422 av *Ove Karlsson* (s) till miljö- och energiministern om gasborrningarna i Gravberg:

Statens Vattenfallsverk har i januari detta år begärt regeringens medgivande att överlåta aktier i Dala Djuggas Produktions AB. Syftet skulle vara att frigöra kapital avsett att sättas in i ett kommanditbolag, som skulle svara för finansieringen av fortsatta borrningar efter gas i Gravberg.

Enligt samfälliga bedömningar är det angeläget att besked i ärendet lämnas snarast, och jag vill därför till miljö- och energiministern ställa frågan:

Är statsrådet beredd medverka till att Vattenfall snabbt får ett positivt besked beträffande möjligheterna till fortsatt medverkan i gasborrningarna i Gravberg?

12 § Kammaren åtskildes kl. 18.01.

In fidem

BERTIL BJÖRNSSON

/Olof Marcusson

Förteckning över talare
(Siffrorna avser sida i protokollet)

Onsdagen den 23 mars

Andre vice talmannen 112
Allmér, Göran (m) 76, 80, 81
Andersson, Gösta (c) 56, 65, 68
Andersson, Marianne (c) 16, 22, 25
Andersson, Sten, i Malmö (m) 27
Annerstedt, Ylva (fp) 77, 80, 82, 83
Bergdahl, Hugo (fp) 53, 66, 68
Biörsmark, Karl-Göran (fp) 96, 100, 101
Bjelle, Britta (fp) 42, 46, 48, 50
Björk, Gunnar (c) 105, 107
Björnemalm, Maud (s) 75
Bölander, Berit (s) 109
Castberger, Anders (fp) 35
Clarkson, Rolf (m) 51, 65, 67, 69
Dahlberg, Rolf (m) 95, 99, 101, 104, 107
Gard, Margareta (m) 108, 109
Hagård, Birger (m) 92, 93, 94
Hammar, Bo (vpk) 85, 87, 88, 93
Hansson, Agne (c) 94, 97, 100, 102, 108
Hansson, Ing-Marie (s) 102, 104, 105
Hedfors, Lars (s) 18, 23, 26
Hemmingsson, Margareta (s) 78, 81, 82
Israelsson, Karin (c) 30
Jennehag, Jan (vpk) 59
Josefson, Stig (c) 43, 46, 49, 51
Karlsson, Torsten (s) 44, 47, 50, 51
Leijonborg, Lars (fp) 83, 86, 87, 90, 91
Lestander, Paul (vpk) 18, 23, 26
Lindblad, Gullan (m) 73
Lindblad, Hans (fp) 103, 105, 107
Lundgren, Bo (m) 9, 14, 15, 21, 24
Magnusson, Göran (s) 34
Nilsson, Barbro (s) 29, 88, 90, 91
Norberg, Gudrun (fp) 12, 15, 16, 22, 25
Palmqvist, Margareta (s) 39
Persson, Anita (s) 74
Rosqvist, Birger (s) 60, 67, 69
Svenson, Karl-Gösta (m) 40, 45, 48
Svensson, Alf (c) 37
Östrand, Olle (s) 106, 108